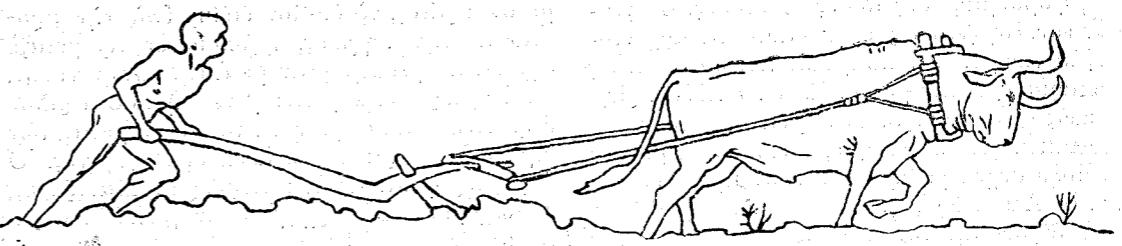

ΕΛΛΑΣ

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΙΚΑΡΟΥ
ΥΠΟ Α. PONTEN

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Ι' 15-31
ΙΟΥΛΙΟΥ 1910

ΔΥΟ ΖΑΚΥΝΘΗΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Oxford, 5, Beaumont Street
Φίλε κύριε Μιχαηλίδη,

Αφοῦ θέλετε, σᾶς στέλλω τὸ περὶ Σολωμοῦ καὶ Κάλβου πανεπιστημιακὸν ἀνάγνωσμά μου. "Αν ἔγραφα διὰ Ἐλληνας, θὺ προσέθετα πολλὰ καὶ θὰ παρέλειπα περισσότερα. Θὰ ἐφρόντιζα νὰ ἐπεκτείνω τὸν βίον του Κάλβου καὶ νὰ μάθω τοιλάχιστον ὃν δὲ Σολωμός ἔγραψεν ὁ Ἰδιος τὸ δύομά του μὲ ω, καθὼς τὸ γράφει ὁ Πόλυλας. "Ισως μόνον ἐπειδὴ ὅληγ ἐδόθη προσοχὴ εἰς αὐτὰ ὅλο μέχρι τοῦδε, δικαιολογεῖται τὸ τύπωμα τοῦ μαθήματός μου ἐλληνιστι.

Πρόσθυμος
Σ. Μ.

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ο πρεσβύτερος τῶν δύο Ζακυνθηνῶν ποιητῶν, ποὺ θὰ σᾶς παρουσιάσω ἀπόψε, τελείωνει μίαν φόρη του ώς ἔξῆς:

Χρόνος καράς ἐπέστρεψε
Καὶ λάμπει τώρα ἐλεύθερον
Τὸ Δέλφιον ὄρος.

κεί

Ρέει καθαρὸν τὸ ἀργύριον
Τῆς Ἰππορόνης κράζει
Όχι τὰς ξένας, κράζει
Σήμερον ἡ Ἐλλάς τὰς θυγατέρας.

κεί

Ηλθετε, ὦ Μούσαι, ὀκούν
Καὶ χάρουσα πετάει
Πετῷ ἡ ψυχὴ μου· ὀκούν
Τῶν λυρῶν τὰ προοίμια,
Ἀκούω τοὺς ὕμνους.

Οἱ ὕμνοι, ποὺ ἥκουνεν, ἥσαν ἔργα τοῦ νεωτέρου. Καὶ ὑποθέτω, ὅτι ἐνδιαφέρει κάθε φύλον τῶν Μουσῶν νὰ μάθῃ πῶς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἐλλάδα μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἐλευθερίας.

Μούσας ἔννοει ὁ ποιητὴς γενικῶς τὴν καλλιτεχνίαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν διότι ἡ φυσικὴ ποίησις ἀνέβλυζεν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπιον καὶ τὸν Παρνασσόν, ὅταν οἱ Τούρκοι κατέβησαν τὰς πεδιάδας τῆς Ἐλλάδος.

Τὴν καλλιτεχνίαν λοιπόν, δπως καὶ τὴν ἐπι-

στήμην, καὶ τὴν τέχνην καὶ τὸν τοόπον τοῦ βίου ἀνεζήτησαν οἱ Ἐλληνες εἰς τὴν Δύσιν. "Αλλά, δυστυχῶς, δλίγα ἐλληνικά μέρη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχαν τὰ μέσα νὰ συντηροῦν ὑποτρόφους εἰς τὴν Εὐρώπην.

"Η Κωνσταντινούπολις εἶχε πάντοτε τὰ πρωτεῖα. Ἐκεῖ, πλησίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔζη μία πολὺ μορφωμένη κοινωνία τελείων διπλωματῶν, οἱ δποῖοι ἐγνώριζαν ἀρχετὰ ἀρχαὶ ἐλληνικά, πολὺ καλὰ γαλλικά καὶ τουρκικά καλύτερα παρὰ τοὺς Τούρκους.

Οἱ ἄνδρες ἐτοιμάζοντο διὰ τὴν ἀνωτάτην ὑπηρεσίαν τῆς Πύλης — καὶ πλέον τοῦ ἐνὸς αἰῶνος (1716-1821). Φαναριώται μάνεβαναν τοὺς δύο θρόνους τῶν παραδούναβίων ἡγεμονιῶν. "Αλλὰ καὶ αἱ Φαναριώτισσαι ἡμιποροῦσαν νὰ μεταφράζουν εὐκολώτατα Κορνήλιον καὶ Βολταΐρον δύο μάλιστα ἔκαμαν κάτι σπουδαιότερον ἢ μία ἐγένησε τὸν Ἄνδρεαν Chénier καὶ ἡ ἀλλή εἰς τὴν Μασσαλίαν τὸν Θιέρσον.

Εἰς τὴν ἡγεμονικὴν οἰκογένειαν τῶν Σούτσων ἀνήκαν καὶ δύο ἀδελφοὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Παναγιώτης, οἱ δποῖοι ἐσπούδαζαν εἰς τὰ Παρίσια, ὅταν ἥρχισεν ἡ Ἐλληνικὴ Ἐπανάστασις εἰς τὰς δύο ἡγεμονίας, καὶ ὁ Μιχαὴλ Σούτσος ἔμυσιάσε τὸν θρόνον του, ὁ δὲ ἀδελφός των Δημήτριος ἐσκοτώθη εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πρότας μάχας. Οἱ δύο νεαροὶ πατριώται κατέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν Ἐλλάδα. "Αλλὰ τὸ μόνον ποὺ ἤξευραν νὰ κάμουν ἥτο νὰ γράφουν στίχους, στίχους εἰς τὸ ὑφρος τοῦ Φαναρίου καὶ εἰς τὰ μέτρα τῶν Παρισίων. Καὶ ἔγραψαν δράματα, κωμῳδίας, σατύρας, μύθους, ἀκόμη καὶ ἔπος μὲ παρισιανὴν διμοικοκατάληξιν, πρωτάκουστην ἔως τότε εἰς τὴν Ἐλλάδα. Τὸ ἔθνος ἐγλυκάθη καθαυτό.

"Ο ἥρως Κολοκοτρώνης ἔλεγε τοῦ Ἀλέξανδρου: « Ἐλα μαζί μου ἐγὼ θὰ πολεμῶ καὶ σὺ θὰ γράψῃς ». "Αλλὰ τί ποίησις ἥτο ἐκείνη; Αὐτὸ δὲν ἐνδιέφερε πολὺ πολὺ σύτε τοὺς ἥρωας,

ούτε, φοβοῦμαι, τοὺς Ἰδίους Σούτσους. Ἡ νεολαία ἐσύλλογέτο ὡς ἔξης· «αὐτὰ τὰ ἀρχοντόπουλα ἔκοψαν τὸν ποιητικὸν τῶν μανδύαν εἰς τὰ Παρίσια· τί ποιήσις ἀλήθεια!» Ἀλλὰ πραγματικῶς οἱ δύο μικροὶ Φαναριώται ἥσαν τέλειοι dilettanti. Ἀνεκάτευν ὅτι εἶδος ἐνθυμοῦντο καὶ πολὺ συχνὰ μετέφραζαν «δύνείην μοῦσαν» π. χ. ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Τουρκομάχον Ἐλλάδα παρουσίαζε τὸν Σατανᾶν, νὰ δίπτη βέλος διχονοίας εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀρχηγούς, καὶ ὁ Παναγιώτης εὗρισκεν ὅτι ὁ Σατανᾶς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ὑπερβάλλει «καὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἀρην τοῦ Ὁμῆρου». Ἀλλὰ δὲν ἥξενδω τί θὰ ἔλεγεν ὁ Βολταῖρος διὰ τὴν παροδίαν ταύτην τοῦ Μίλτωνος — ὁ Βολταῖρος, ὁ ὄποιος εὔρισκε καὶ τοῦ Μίλτωνος τὸν Σατανᾶν υπε facétie abominable. Τὰ ἀληθινώτερα ἔργα τοῦ Ἀλέξανδρου εἴναι τὰ σατυρικὰ τὰ ὄποια συνετέλεσαν εἰς τὸν φόνον τοῦ ὑπερόχου κυβερνήτου Καποδίστρια καὶ εἰς τὴν ἔξοιαν τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως Ὀθωνος. Κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ οἱ δύο ἥσαν τύραννοι εἴναι καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς εὐθυχίας του. Ἀλλὰ τότε καὶ αὐτὸς ὁ κυνισμὸς τοῦ Ἀλέξανδρου ἐθαυμάζετο ὡς ποιητικὸν σημεῖον, καὶ δὲν ὁ ποιητής ἀπέθανε κατὰ τὰ 1863 εἰς τὴν Σμύρνην, ὁ περιφημος ποταμὸς Μέλης εἶδε τὰς δάφνας τοῦ θερισμένας εἰς τιμήν του. Ἐν τούτοις, δὲν οἱ Ἑλληνες ἐδιάβασαν ποίησιν καλυτέραν, καὶ οἱ δύο Σούτσοι ἐκρίθησαν πολὺ διαφορετικά, καὶ ἡ μνήμη των, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ μίαν φράσιν τοῦ Μακάλεν, κατεδικάσθη καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης. Τόρα Σούτσος σημαίνει καθαυτὸν Μαργίτης. Τόση περιφρόνησις εἴναι βεβαίως ὑπερβολική. Διότι οἱ Σούτσοι, ἀν δὲν ἐδίδαξαν ποίησιν, ἐδίδαξαν δητορικήν. Ἀλλὰ εἴναι φυσικὴ ἀντίδρασις πρὸς τὸν ἄλλοτε ἀτεριόδιστον θαυμασμόν. Περὶ τοῦ Ἀλέξανδρου διηγοῦνται πολλὰ ἀνέδοτα. Τὸ ἀκόλουθον εἴναι δίλιγον γνωστὸν καὶ ἀρκετὰ χαρακτηριστικὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Οἱ ποιητής ἥλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, εἴχεν ἔνα χρυσὸν ἰσπανιὸν δουβλόνι. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τότε κανεὶς εἰς τὸ Ναύπλιον δὲν εἶχε ποσὸν δισελινῶν, νὰ τὸ χαλάσῃ, ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἔδειχνεν ἀπλῶς καὶ ἔπαιρεν, διὰ τοῦτο ἥθελε. Ἀλλὰ ἀνοικονόμητος δπως ἥτο, μιμούμενος καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Λαμαρτίνον, εὐρέθη γρήγορα πτωχός. Τοιουτορόπως περίπου δὲν ἀνεκαλύψθησαν καὶ τὰ εὐθωπαῖα τῶν δάνεια, ὁ ποιητικὸς οἶκος τῶν ἀδελφῶν Σούτσων ἐκηρύχθη χρεωκόπος.

Τὴν καλλιτεχνίαν ἐδιδάσκοντο πολὺ καλύτερα εἰς τὴν Ιταλίαν τὰ προικισμένα τέκνα τῶν Ιονίων νήσων, αἱ δοποῖαι εὐτύχησαν νὰ μὴ γνωρίσουν τουρκικὴν κυβέρνησιν.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βενετικῆς πολιτείας, καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Ἐπτάνησος ἐσχημάτισε κατὰ τὰ 1815 Ἡνω-

μένον κράτος, τὸ δόποιον ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, ἡ δόποια ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε καταλάβει τὴν μίαν μετὰ τὴν ἀλλιγνήσην. Ἡ Κέρκυρα εἶχε μείνει βενετικὴ 400 περίπου ἔτη. Ἀλλὰ ποῖα ἥσαν τὰ τότε αἰσθήματα τῶν νησιωτῶν μαρτυρεῖ τὸ ἀκόλουθον γεγονός. Ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς τῆς Κερκύρας, Μάντζαρος, ὑποδεχόμενος τὸν ἀρχηγὸν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων Gentilly, τοῦ ἐνεχείρισεν ἔνα βιβλίον, τὴν Ὁδύσσειαν τοῦ Ὁμήρου.

Τοιουτορόπως ἡ Ἐλλάς, ὡς θεότης, ἥτο πάντοτε παροῦσα εἰς τὸν νοῦν τῶν τέκνων τῆς, καὶ δὲν δὲν ἥτο παρὸπλη «γεωγραφικὴ ἔκτασις». Ὁ δρος αὐτὸς ἥτο ἐκφραστὸς τοῦ πρόγυρτος Μετερνίχου διὰ τὴν Ιταλίαν. Ἀλλὰ ἡ Ιταλία δὲν ἥτο ποτὲ τόσον δυστυχής ἥτο πάντοτε ἡ καλλιτεχνικὴ χώρα, δπου καὶ ὁ Ολύμπιος Γερμανὸς εὔρισκε τόσα πράγματα νὰ καμαρώσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ.

Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων Ἐπτανησιωτῶν, δύο Ζακυνθηνῶν παιδιὰ ἐταξίδευσαν εἰς τὴν Ιταλίαν διλίγον πρὸς τὸν 1809, δτε ἡ Ἀγγλία κατέλαβε τὴν Ζακυνθόν, ὁ Ἀνδρέας Κάλβος καὶ ὁ Διονύσιος Σολωμός ὁ πρῶτος εἶχε γεννηθῆ κατὰ τὰ 1792, καὶ ὁ δεύτερος κατὰ τὰ 1798.

Ἄλλα πρὸς αὐτῶν καὶ ἄλλος Ζακυνθηνός, μῆδος Δαλματοῦ, 14 ἔτη μεγαλύτερος τοῦ Κάλβου, εἶχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν Ιταλίαν καὶ ἀποκτήσει μεγάλην φήμην. Τὸ δημοτικὸν τοῦ ἥτο Niccoldi, τὸ δόποιον ἥλαξεν εἰς Ugo Foscolo.

Οἱ Φώσκολος ἥτο πασίγνωστος καὶ ὡς πατριώτης καὶ ποιητής. Τῷ 1807 εἶχε δημοσιεύσει τοὺς Sepolcri, καὶ τῷ 1809 εἶχεν ἐκφωνήσει τὸν ἐναρκτηριόν του λόγον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, ὡς καθηγητὴς τῆς ὁρτορικῆς. Τὸ μάθημά του ἥτο πατριωτικὴ προτροπὴ πρὸς τὴν νεολαίαν καὶ ἀποτέλεσμά του ὑπῆρξε διάταγμα τοῦ Ναπολέοντος, τὸ δόποιον ἐκαταργοῦσε τὴν δητορικήν καὶ ὅλα τὰ πανεπιστήμια τῆς Ιταλίας.

Οταν δὲν ποιητής ἥλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, εἴχεν ἔνα χρυσὸν ἰσπανιὸν, εὐρέθη ὑπερόχη ισπανιὸν δουβλόνι. Ἀλλὰ ἐπειδὴ τότε κανεὶς εἰς τὸ Ναύπλιον δὲν εἶχε ποσὸν δισελινῶν, νὰ τὸ χαλάσῃ, ὁ Κάλβος τὸ ἔδειχνεν ἀπλῶς καὶ ἔπαιρεν, διὰ τοῦτο ἥθελε. Ἀλλὰ ἀνοικονόμητος δπως ἥτο, μιμούμενος καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Λαμαρτίνον, εὐρέθη γρήγορα πτωχός. Τοιουτορόπως περίπου δὲν ἀνεκαλύψθησαν καὶ τὰ εὐθωπαῖα τῶν δάνεια, ὁ ποιητικὸς οἶκος τῶν ἀδελφῶν Σούτσων.

Εἰς τὴν Ἐλβετίαν οἱ δύο Ζακυνθηνοὶ ἔζησαν μαζὶ τοῖα περίπου ἔτη, πράγμα, πολὺ περίεργον διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὸν χαρακτῆρα καὶ τῶν δύο. Οἱ Φώσκολος εἶς τὴν Ἐλβετίαν ἐγραψε λατινιστὶ πικράν σάτυραν ἐναντίον τῶν φιλολογικῶν του ἀντιπάλων καὶ φίλων του. Καὶ δύως διάλογοι ἔζη μαζὶ του, καὶ δὲν ὁ πρῶτος εἶχε τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὰ 1816, ὁ Κάλβος, διόποιος τότε ἥτο 24 ἔτῶν, τὸν ἥκολούθησε καὶ

πάλιν. Είναι φανερὸν ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ Φώσκολος δτε ἐξετίμα τὸ ἐξαιρετικὸν τάλαντον καὶ τὸν ἥθικόν του Κάλβου χαρακτῆρα.

Ἄλλα εἰς τὸ Λονδίνον οἱ δύο Ζακυνθηνοὶ δὲν ἥγησαν νὰ πιασθοῦν. Είναι ζήτημα ποῖος ἥτο περισσότερον ἀσυμβίβαστος καὶ ἴδιότροπος. Είναι δύως βέβαιον δτε ὁ Φώσκολος ἔχασε καὶ τοὺς Ἀγγλους του φίλους. Ἀφοῦ διεκρίθη μεταξὺ τῶν πρώτων φιλολογικῶν κύκλων τοῦ Λονδίνου, ἔπεισεν εἰς πενίαν. Είς μάτην προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Ἡ Ἐλλάς ἥτο τότε πολὺ πτωχὴ καὶ ὁ Φώσκολος, ἀφοῦ ἐφιλακίσθη διὰ τὰ χρέη του, ἀπέθανεν εἰς τὸ Turnham Green κατὰ τὰ 1827. Τῷ 1871 οἱ Ιταλοὶ ἔστησαν εἰς τὸν Φώσκολον μεγαλοπρεπέστατον μνῆμα μέσα εἰς τὴν Santa Croce τῆς Φλωρεντίας, δπου διὰ μέσου τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ακριβῶς τότε οἱ Ιταλοί, βαρυνόμενοι τὸν Γαλλικὸν κλασσικισμόν, ἐστρέφοντο πρὸς τὴν γνήσιαν ηλιαστικὴν πηγήν. Ο Ὁμηρος καὶ μάλιστα ἡ Ιλιάς ἐσπούδασε εἰς τὸ πρωτότυπον ἀπὸ τὸν Σολωμόν.

Ο Κάλβος ἥτο φρονιμώτερος. Ἐξησεν εἰς τὸ Λονδίνον μὲ τὴν Ἀγγλίαν του γυναικα, ὃς διδάσκαλος. Ἀλλὰ μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τῆς γυναικός του κατέβη στὴν Ἐλλάδα, δπου ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῆ. Ἀλλὰ πρὸιν ἐξακολουθήσωμεν τὸν βίον του, διὰ στραφώμενεν εἰς τὸν βίον τοῦ Σολωμοῦ.

Ο Σολωμὸς ἥτο φρονιμώτερος. Ἐξησεν εἰς τὸ Λονδίνον μὲ τὴν Ἀγγλίαν του γυναικα, ὃς διδάσκαλος. Ἀλλὰ μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τῆς γυναικός του κατέβη στὴν Ιταλίαν της γυναικός του κατέβη στὴν Ἐλλάδα, δπου ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῆ. Ἀλλὰ πρὸιν ἐξακολουθήσωμεν τὸν βίον του, διὰ στραφώμενεν εἰς τὸν βίον τοῦ Σολωμοῦ.

Ο Σολωμὸς ἥτο φρονιμώτερος. Είχεν εἰς τὴν Ιταλίαν μὲ πολὺν περισσότερον ἀνεσινένος παρὰ τὸν Κάλβον. Υίδος κόντε, καταγομένου ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἐκληρονόμησε καλὴν περιουσίαν, δὲν ἥτο μόλις ἐννέα ἔτῶν, καὶ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἥτο πρότροπος του τὸν ἔπειτελεν εἰς τὴν Βενετίαν μὲ τὰς τρεῖς μεταφράσεις τοῦ Α, τοῦ Cesarotti, τὴν ίδικήν του καὶ τὸν Μόντη, εἰς τὸν διποίον ἀφιέρων τὸ βιβλίον. «Μοῦ ὁμοιογήσατε, τοῦ λέγει, δτε μετεφράσατε senza grammatica greca». Πράγματι ὁ Φώσκολος ἔζενερε πάτη περισσότερον δτε τὸν Μόντην ἐχειραγώγησε νέος Κερκυραῖος, σοφός, δ Ἀνδρέας Μουστοξύδης. Καὶ δὲν ὁ Φώσκολος τὰ ἐχάλασε μὲ τὸν Μόντην, τὸν ὀνόμασε «traduttore del traduttore d'Omero».

Αὐτὰ δλα ἥσαν καλὰ μαθήματα διὰ τὸν Κάλβον καὶ τὸν Σολωμόν. Ο ποιητής ποὺ ἔκρινετο ἥτον δ Ὁμηρος, δ ἵδικός των Ιλιάς. Είναι ἐσπούδασε τὸν Ηλιάς, δ ἵδική των Ιταλίας. Ητον ἐπόμενον κατόπιν δτε καὶ οἱ δύο θὰ δὲν ἔδοκήμαζαν νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς τὰ νέα Ἑλληνικά, μολονότι καὶ οἱ δύο, ἐννοήσαντες τὸ μέγεθος, δὲν ἐπροσχώησαν πέραν τῶν δέκα στίχων. Αλλ ἐδιδάχθησαν ἀκούητη τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ ἀπεταμένουσαν τὸν ἔθνικὸν ἐκείνον φανατισμόν, τὸν ἀπαραίτητον εἰς ποιητής ισπανικόν διαβατήριον. Οι Ιταλοί τον διδάσκαλοι ἥσαν μαγευμένοι ἔνας τὸν εἶπε «Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti».

Ο Βιτσέντζος Μόντης ἐνομίζετο τότε ὁ πρῶτος ποιητής τῆς Ιταλίας καὶ δ οἱ Σολωμὸς τὸν ἔβλεπε συχνὰ εἰς τὸ Μίλανον. Φαίνεται μάλιστα δτε καὶ ἀντέλεγε πρὸς τὸν μαέστρον καὶ τοῦ ἔδιδε ποιητικὰ παραγγέλματα.

«Πρέπει πρῶτα μὲ δύναμιν νὰ συλλάβῃ δ νοῦς κ ἔπειτα δ καρδιὰ μεριμνα νὰ αἰσθανθῇ δσα δ νοῦς συνέλαβε».

Ο Σολωμὸς ἐφύλαξεν αὐτὴν τὴν ἀρχὴν εἰς δληγήν τον τὴν ζωήν, καὶ περιώριζε τὴν ποιητικήν του γονιμότητα.

Ἀνέφερα τὰ περιστατικὰ ταῦτα, διὰ νὰ δειξω, δτε καὶ οἱ δύο Ζακυνθηνοὶ ποιηταὶ εὐτύχησαν νὰ σχετισθοῦν μὲ τοὺς πρώτους ποιητὰς τῆς Ιταλίας καὶ νὰ σπουδάσουν καὶ περισσότερον πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν τῆς Ιταλικῆς των.

Άλλα δὲν ἀκόμη τυχηρότεροι δτε ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ιταλίαν κατὰ τὴν ἀκμὴν ἐνδός κινήματος πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Ιταλικῆς λογοτεχνίας διὰ μέσου τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ακριβῶς τότε οἱ Ιταλοί, βαρυνόμενοι τὸν Γαλλικὸν κλασσικισμόν, ἐστρέφοντο πρὸς τὴν γνήσιαν ηλιαστικὴν πηγήν.

Η Ιλιάς εἶχε μεταφρασθῆ εἰς τὸ πεζὸν ἀπὸ τὸν Cesaretti καὶ κατόπιν ἀπὸ τὸν Μόντη εἰς στίχους, θεωρουμένους κλασσικούς. Άλλα δ ὁ Φώσκολος, δ ὁ δόποιος ἔζενερε καλὰ Ἑλληνικά, ἐνδύμιζεν δτε εἶχε περισσότερον δικαιώματα. Τῷ 1807 ἐδημοσίευσε εἰς τὴν Βρεσκίαν ἔνα τόμον μὲ τὰς τρεῖς μεταφράσεις τοῦ Α, τοῦ Cesaretti, τὴν ίδικήν του καὶ τὸν Μόντη, εἰς τὸν διποίον ἀφιέρων τὸ βιβλίον. «Μοῦ ὁμοιογήσατε, τοῦ λέγει, δτε μετεφράσατε senza grammatica greca». Πράγματι ὁ Φώσκολος ἔζενερε πάτη περισσότερον δτε τὸν Μόντην ἐχειραγώγησε νέος Κερκυραῖος, σοφός, δ Ἀνδρέας Μουστοξύδης. Καὶ δὲν ὁ Φώσκολος τὰ ἐχάλασε μὲ τὸν Μόντην, τὸν ὀνόμασε «traduttore del traduttore d'Omero».

Αὐτὰ δλα ἥσαν καλὰ μαθήματα διὰ τὸν Κάλβον καὶ τὸν Σολωμόν. Ο ποιητής ποὺ ἔκρινετο ἥτον δ Ὁμηρος, δ ἵδικός των Ιταλίας. Ητον ἐσπούδασε τὸν Ηλιάς, δ ἵδική των Ιταλίας. Ητον ἐ

καὶ κατορθώματα, ἀληθῶς ἀείμνηστα, ἀείμνηστον θὰ μείνῃ καὶ τὸνομά των.

Ο Σολωμός ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ζάκυνθον κατὰ τὰ 1818 καὶ ἀμέσως ἐδόθη εἰς τὴν στιχουργίαν καὶ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Ή ἴδιοφυῖα τον δέν του ἐπέτρεψε ποτὲ νῦν μάδῃ συστηματικῶς τὴν γλῶσσαν καὶ ἡ ἀρχαία γραμματική του θὰ ἔμεινε πάντοτε καθὼς τὴν γραμματικήν του Μόντη. Ἀλλὰ ἐδῶ ἐφάνη ποιητής. Τὸ γυμνασμένον του αὐτὸν ἐπῆρε τὴν ἄρμονίαν τοῦ δημοτικοῦ στίχου. Καὶ ἄλλοι δύο πρεσβύτεροι του ποιηταί, ὁ Βιλαρᾶς καὶ ὁ Χριστόπουλος, ἐπέμεναν εἰς τὴν δημιουργίαν γλῶσσαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ λόγους πρακτικούς. Ο Σολωμός, δηδηγούμενος ἀπὸ τὴν Ἰταλικήν, ἐνόησεν ὅτι ἡ ἀπόπειρα τῶν ἑλληνιστῶν νὰ διορθώσουν τοὺς μεταγενεστέρους τύπους, ἥτο ματαία καὶ ἀντικαλλιτεχνική. Εἰς τὸν πεζὸν του Διάλογον, ὃπου ἐπολέμησε τὴν μέθοδον τοῦ διασήμου Κοραῆ, καταφράνεται πόσον τὸ αἰσθημα τοῦ ποιητοῦ βλέπει διαφορετικά παρὰ τὴν κρίσιν· τοῦ φιλολόγου. Ἐλάτερεν τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτός, ἀλλὰ πολὺ ποιητικάτερα καὶ ἔρριπτε τὸ βαθὺ του βλέμμα περισσότερον εἰς τὸ μέλλον παρὰ τὸ παρελθόν.

Ἐντυχῶς ἡ Ἑλλὰς ἀπέδειξε μετ' ὀλίγον εἰς δῆλους τοὺς ποιητάς, πόσον ἦτον ἀνταξίᾳ τῆς ὀγάπτης των. Ἡ ἐπανάστασις, ποὺ ἀρχισεν εἰς τὰς ἡγεμονίας, διεδόθη φοβερωτέρα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ οἱ Ἑλληνες κατώρθωσαν νὰ ἐκδικηθοῦν τὴν τουρκικὴν θηριωδίαν μὲ ἀνδραγαθήματα ἀντάξια τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης. Ἡ ποιητικὴ νεολαία τῶν Παρισίων μὲ τὸν Victor Hugo ἀρχηγόν, οἱ Γερμανοὶ ποιηταί, ἰδίως ὁ Wilhelm Müller, καὶ πορταντοὶ οἱ δύο Διόσκουροι τῆς Ἀγγλικῆς ποίησεως ἔχειροκρότησαν τοὺς νέους Κίμωνας καὶ Λεωνίδας.

Οἱ Ἑλληνες ποιητίσκοι, καθὼς εἶδαμεν, ἐτρέξαν ἀμέσως εἰς τὸ Ναύπλιον, οἱ δύο Σοῦτσοι ἀπὸ τὰ Παρίσια καὶ ὁ Κάλβος ἀπὸ τὸ Λονδίνον, δλοι, ἐννοεῖται, ἀνίκανοι πρὸς μάχην. Ο 23ετῆς κόντες, δ ὅποιος ἐγγάριζε καλύτερα τὸν ἑαυτόν του, δὲν ἔκινθη ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ ἡ συγκάνησίς του ἦτο τόση, ὥστε μὲ δσα ἑλληνικὰ κατώρθωσε νὰ θησαυρίσῃ — εἰχεν ἥδη γράψει μερικὰ μικρὰ καλλιτεχνήματα — συνέθεσε τὸν Μάιον τοῦ 1823 ἔνα ὄμονον, τὸν δποίον οἱ Ἑλληνες ἐπωνόμασαν Ἐδνικόν.

Ο ὄμονος, δπως καὶ πᾶν ὅτι ἔγραψεν ὁ Σολωμός, εἶναι γεμάτον ζωήν, ἀλλὰ ἰδίως κίνησιν. Ἐχει δλας τὰς ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ τῆς νεότητος ἐλαττώματα. Ἀρχίζει μ ἔνα μεγαλοπρεπῆ χαροεστισμόν, μίαν πονεμένην κραυγήν, πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τὴν δποίαν προσωποποιεῖ. Αἱ 158 τροχαῖαι στροφαῖ διαδέχονται γοργῶς ἡ μία τὴν ἀλληγ., καὶ ἡ ἀναγνώστης χωρὶς ν ἀναπαυθῇ

μετέχει τῆς παραφροᾶς τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ, δ ὅποιος τρέχει ἔξαλλος παντοῦ, μὲ φοβερομόν, μὲ θυόρια, εἰρωνείας καὶ κατάρας.

Ἡ περιγράφη τῆς νυκτερινῆς μάχης τῆς Τριπολίτσας φέρει καθαυτὸ ζάλην.

44

Ἄκονώ κούφια τὰ τουφέκια
Ἄκονώ σμεξιμο σπαθιδῶν
Ἄκονώ ξύλα, ἀκούω πελέκια
Ἄκονώ τρέξιμο δοντιῶν.

45

Α! τί νύκτα ἥταν ἐκείνη
Ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμός·
Ἄλλος ὑπνος δὲν ἔγινη
Πάρεξ θάνατος πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα ὁ τόπος,
Οἱ κραυγαῖς, ἡ ταραχή,
Ο σκληρόψυχος ὁ τρόπος
Τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί.

47

Καὶ οἱ βρονταῖς καὶ τὸ σκοτάδι,
Οποῦ ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
Ἐπαράσταιναν τὸν ὄδη,
Ποῦ ἀκαρτέρει τὰ σκυλλιά.

Ωραιότερον δμως εἶναι τὸ τέλος αὐτῆς ὅλης ταραχῆς, δπου σιγὰ σιγὰ ἐπέρχεται γαλήνη.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
Καὶ κυλάει στὴν λαγκαδιά
Καὶ τάθω χόρτο πίνει
Αἷμι ἀντὶς γιὰ τὴν δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσᾶτο ἀέρι
Δὲν φυσάς τώρα ἐσν̄ πλιὸ
Σ τῶν ψευδόπιστων τάστερι
Φύσα φύσα εἰς τὸ Σταυρό.

Τὸ ποιητικώτατον τοῦτο ἐξημέρωμα νομίζει κανεὶς ὅτι συμβολίζει καὶ τὸ τέλος τῆς τουρκοκρατίας. Ἐρχεται κατόπιν μέρος καθαυτὸ εἰδιλλιακόν, δπου ἐμφανίζεται θελκτικὸς χορὸς παρθένων ὑπὸ σκιὰν — εἶναι ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν Μπαΐρον — ἀλλὰ ὡραία ποιητικὴ χειρονομία

86

Μές τὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
Τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ·
Φιλελεύθερα τραγούδια
Σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

καὶ ἀμέσως ἡ φυγὴ τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸ πνιξιμόν ἵππεων καὶ πεζῶν εἰς τὸ δρεῦμα τοῦ Ἀχελώου.

112

Ἐτσι ν' ὅκουν νὰ βουήξῃ
Τὸν βαθὺν Ωκεανό
Καὶ τὸ κῦμα του νὰ πνίξῃ
Κάθε σπέρμ' Ἀγαρηνό.

Ο ποιητὴς ἐξάπτεται καὶ πάλιν, ἐνθυμούμενος τὸ κρέμασμα τοῦ Πατριάρχου καὶ καταλήγει τὸν ὄμονον του μ ἔναν ἔξορκισμὸν τῆς ἐλευθερίας πρὸς τοὺς πολεμάρχους νὰ δομονόησουν.

Οταν ἐτελείωσεν δ ὄμονος, δ Σπυρίδων Τρικούπης, φύλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Λόρδου Μπαΐρον, ἐπῆγεν εἰς τὸ Μεσολόγγι νὰ διαβάσῃ τὸ ποίημα εἰς τὸν ποιητήν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ηὔρε τὸν Μπαΐρον νεκρὸν καὶ ἡμπόρεσε νὰ τοῦ εἴπῃ μόνον ἔνα δητορικώτατον ἐπικήδειον. Ἐκτοτε δ ὁ Σολωμὸς ἐπὶ ἔντος κατεγίνετο νὰ συνθέσῃ ἀλλο ποίημα εἰς τὸ αὐτὸν μέτρον καὶ τὴν αὐτὴν τεχνοτροπίαν. «Εἰς τὸ θάνατο τοῦ Λόρδου Μπαΐρον, ποίημα λυρικό».

Ἀλλὰ ἡτο πράγματι δ Σολωμὸς «βαρὺς ὄμονων χαλκευτῆς», δπως ἡ ἐπανάστασις τὸν ἐφερε νὰ γείνῃ; Ο Σολωμός, καὶ νέος καὶ πρεσβύτερης ἐθαυμάζετο δικαίως ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς ἀλλοδαπούς του φύλους, ιδίως Ἀγγλους καὶ Ιταλούς καὶ μάλιστα τὸν Τομαζαῖον.

Καὶ τώρα τὰ ἔργα του τιμῶνται κατ' ἀξίαν.

Ο σοφός του βιογράφος, πρῶτος πρὸς αὐτὸν ὃς ἐρμηνευτής Ιάκωβος Πολυλᾶς ἀτενίζει πρὸς τὸν ὄμονον ὃς ἄγιον. Ο νέος του ἐκδότης Κωστῆς Παλαμᾶς, δ σπουδαιότατος τῶν σημερινῶν μας ποιητῶν, ἐπλασε τὸν δρον σολωμικός. Η Dora d'Istria τὸν ὄντομασε τέκνον τῆς Ρώμης καὶ τῶν Ἄθηνῶν. Ο ὑφηγητής Canna τοῦ ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον μάθημα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, δ καθηγητής Λάμπρος τὸν παρέβαλε πρὸς τὸν Σιμωνίδην, δ καθηγητής Dietrich παραβάλλει μερικά του ἔργα πρὸς ποιήματα τοῦ Σχύλεο, δ Κρονιπτάχερ ὄντομασε εἰς τὴν βαναριτὴν Ἀκαδημίαν τὸν Υμνον berühmt καὶ δ π. Ψυχάρης τὸν ἐγκωμίασε γλαφυρῶς εἰς τὰ Παρίσια.

Δὲν ἀρμόζει λοιπὸν εἰς ἔμε νὰ ὄμοιαστεν ποιητικώτατον τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Ὁξφόρδην. Ἀλλὰ διὰ νὰ χαρακτηρίσω τὴν Μούσαν του παρατηρῶ δτι δὲν ἦτο δπως ἡδύνατο κανεὶς νὰ ὄμοιεσῃ, πολεμικὴ Μούσα. Τοῦ Σολωμοῦ δ ὄμοιασμασμὸς ἥτο μᾶλλον εἰναισμήσια γνωναικεία, τὴν δποίαν δ ἰδίος ἔννοουσε καὶ ἐφρόντιζε κατόπιν μὲ κόπον νὰ συγκρατῇ. Τοιουτοτρόπως, ἔνψ δὲν ἐπεχειρήσει κανεὶς ποιητικώτατον τοῦ Σολωμοῦ δ ὄμοιον τὸ περιεκτικὸν ἥ μᾶλλον «cette finesse a dégager la ligne unique et nécessaire, qui évoque la vie», δπως λέγει δ π. Paul Bourget. Τοιουτοτρόπως ἀπέκτησε τὴν τεχνη τῶν παλαιῶν ἐπιγραμμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ δποία γεμίζουν τὴν Ἀνθολογίαν, οὐδέποτε ἐλληνικοὶ στίχοι περιέλαβαν τόσον ποσὸν αἰσθημάτος καὶ νοήματος. Τὸ ἐξαστιχὸν ἐπιγραμματικά εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἶναι μικρὸν δπως ἡ νησοῦλλα καὶ ἔνδοξον, δσον τὸ ἡρωϊκὸν τέλος τῶν κατοίκων της. Η Λόξα, τὴν δποίαν προσωποποιεῖ, εἶναι περιπατητὴς γνωναικείος τύπος ἔντος πλαισίου ἀπαραμίλλουν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ἄλλο δρᾶμα ἐκρατοῦσε τοὺς Ἑλληνας εἰς μαρούν ἀγωνίαν. Τὸ Μεσολόγγι εἶχε πολιορκηθῆ δευτέραν φοράν. Ο Σολωμὸς ὑπῆρξε μάρτυς τῆς πολιορκίας ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, τὴν δποίαν ἔδονουσαν τὰ μεγάλα κανόνια τῶν πολιορκητῶν. Καὶ δταν

μετά τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Κιουταγῆ πασσᾶ, ἀνέλαβεν δὲ Ἰμραήμ πασσᾶς, δὲ Ἀλγύπτιος Ἀττίλας, νὰ ἔξολοθρεύῃ τὴν φωλεὰν ἐκείνην τῶν ἡρώων, δὲ ποιητὴς συνέπασχεν ἐντελῶς μὲ τοὺς πολιορκούμενους. Οὕτε νὰ φάγῃ ἡμποροῦσε, οὔτε νὰ κοιμηθῇ. Ἀλλὰ δταν μετά ἐν ἕτοις οἱ ὑπολειπόμενοι ἄνδρες μὲ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυνναῖκας ὥπλισμένας εἰς τὸ μέσον — δοιοι φάσματα μᾶλλον ἀπὸ τὴν πείναν — ἐδοκίμασαν νὰ διαστάσουν τὸν ἔχθρον, οἱ δὲ πληγωμένοι ἀνετινάχθησαν εἰς τὰ σύνγεφα, ἐνώπιον τῆς ὑπερτάτης ἐκείνης θυσίας δὲν ἦτο μόνον δὲ Σολωμός, ποὺ ἀνελύθη εἰς δάκρυα. Εἰς τὰ Παρίσια Κάρολος δὲ Ἑ' ἐξερχόμενος νύκτα εἰς τὸν ἔξωτην τῶν ἀνακτόρων ἔβεβαίσθαις τὸν λαὸν δτι « θάκολονθήσω τοὺς Ἐλληνας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν », δὲ Γεωργιος Φίνλαν ἔγραφεν « Ἡ ἀμνα τοῦ Μεσολογγίου θὰ ἔξεγειρῃ τὴν συμπάθειαν παντὸς ἐλευθέρου ἀνθρώπου πάσης χράσας, ἐφόσον ἡ Ἑλληνικὴ ἴστορία ἤη. Χρειάζεται μόνον ἔνα Θουκυδίδην διὰ νὰ τῆς ἀσφαλίσῃ τὴν ἀνατασίαν ».

Ο Σολωμὸς ἐφιλοδόξησε νὰ γείνῃ δὲ Τάσσος τῆς πολιορκίας. Καὶ ἀφοῦ ἀπεσύρθη κατὰ τὰ 1828 εἰς τὴν Κέρκυραν, ἀφιερώθη εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ποιητικοῦ του « μηνημέσου ». Καὶ διὼ δὲν συνέθετεν ἔπος. Τίποτε δὲν τὸν ἤρχετο πλέον ξένον παρὰ μαρῷα διῆγησις γεγονότων. Καὶ διὰ τὸν Σολωμόν, δπως τὸν Edgar Allan Poe « a long poem does not exist », ἀλλὰ σειρὰ μικροτέρων ποιημάτων. Ἀφοῦ δὲ μετέβαλε διαμονὴν καὶ εὑρέθη ἐντὸς τοῦ ποιητικωτάτου τοπίου τῆς Εὐρώπης καὶ μεταξὺ τοῦ κύκλου τῶν λογίων τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Γκυλφόρδ, ἀνεκήτησεν δὲ ποιητὴς καὶ νέαν, ὑψηλοτέραν καὶ συνθετωτέραν τεχνοτροπίαν. Ἡ μεταστροφή, ποὺ ἔκαμε τότε, εἶναι ἀξία σπουδαίας προσοχῆς. Ἡ ζακυνθηνῆ του τέχνη κατ' οὖσίαν ἦτον ἀνάμνησις τῆς ἀγαπητῆς Ἰταλίας, τόσον σύμφωνη μὲ τὸν χαρακτῆρα του. Ἀλλὰ τώρα ἐστράφη προσεκτικὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν, δθεν ἔφθαναν οἱ ἥχοι τῆς μουσικῆς τοῦ Μότζαρτ καὶ τοῦ Μπετζόβεν καὶ οἱ καλολογικαὶ θεωρίαι τοῦ Σχίλλερ καὶ τοῦ Σχίλλιγκ. Ἀλλὰ φαίνεται δτι τὸν Σολωμόν, δπως δλους τοὺς συγχρόνους μουσοπόλους, δὲν ἀφήνειν ιδίως νὰ κοιμηθῇ τὰ τρόπαια τοῦ Γκαΐτε. Ἐπεκήτησε λοιπὸν καὶ δὲ Σολωμὸς κάποιαν μέζιν ποιήσεως καὶ μεταφυσικῆς, κλασσικοῦ καὶ ὁμομαντικοῦ εἶδον. Οἱ ἡρῷες του θὰ ἡσαν ἀπλὰ σύμβολα. Ὁ τίτλος τοῦ ποιήματός του ἦτο κατ' ἀρχὰς Χρέος ἐπειτα Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι. Κατὰ τὰς ἵταλικὰς σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ τὸ ποίημα ἔπειτε νὰ είναι « αὐτούπαρχτος κόσμος, μαθηματικὰ βαθμολογημένος, πλούσιος καὶ βαθύς ». Εἰς τὸ βάθος ἡ Ἑλλὰς καὶ τὸ μέλλον της. Ὁ ποιητὴς προτρέπει τὸν ἔαυτόν του νὰ μελετήσῃ τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου καὶ ιδίως τὸν Προ-

μηθέα. Προφανῶς ἐφαντάσθη τὸ Μεσολόγγι ώς Κανάκασον.

Κατώρθωσεν δὲ Σολωμὸς νὰ συμπληρώσῃ τὸ ποιητικὸν τοῦτο;

Εἰς τὰ χειρόγραφά του δὲν σώζονται παρὰ σχέδια, δπως διηρκῶς ἀλλάζει μέτρα καὶ τέλος ἀπορρίπτει τὴν δμοιοκαταληξίαν. Οἱ φύλοι του ἐπίστευσαν δτι τὰ τελειωμένα του χειρόγραφα ἐκλάπησαν μετό τὸν θάνατόν του. « Οτι καὶ ἀλλα πολλὰ σχέδια θὰ ἔχανται εἰναι πιθανώτατον. Ἀλλὰ εύνόητον εἰν' ἐπίσης δτι ποιητὴς τόσον δύσκολος εἰς τὴν λεπτομέρειαν, θ' ἀπέκαμεν εἰς σύνολον ἐκτελούμενον κατὰ τόσον περιπλόκους συνδυασμούς. Τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ μαθηματικοῦ προβλήματος ποὺ ἔβασαν τὸν Σολωμόν, θὰ ἦτο πῶς νὰ συνδυάσῃ τὴν δμιχλώδη καὶ ὑψηλήν του σύλληψιν μὲ τὴν ἔμφυτον ἐλευθέρου ἀνθρώπου πάσης χράσας, ἐφόσον ἡ Ἑλληνικὴ ἴστορία ἤη. Χρειάζεται μόνον ἔνα Θουκυδίδην διὰ νὰ τῆς ἀσφαλίσῃ τὴν ἀνατασίαν ».

Ἐπειδὴ οὔτε οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι, οὔτε δὲ Κρητικός, οὔτε τὸ Carmen Secularē, οὔτε κανὲν ἀλλο μεγαλότολμον ποίημα, ποὺ ἐπεχειρησεν δὲ Σολωμὸς κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην ἔφθασεν εἰς οἰονδήποτε τέλος, δύσκολον εἶναι νὰ ἔννοήσωμεν καὶ προσδιορίσωμεν αὐτήν. Ἀλλὰ τάποσπάσματα, ιδίως ἡ ἀρχὴ τοῦ γ' σχεδίου, καὶ δὲ Πειρασμὸς δπως αἱ καλλοναὶ τῆς φύσεως προσκαλοῦσι τοὺς πολιορκουμένους εἰς παράδοσιν, περιέχουν κάποιον ἀμετάφραστον καὶ βαθὺ μυστήριον. Εἶναι καθὼς ἡ νύκτα, ποὺ περιγράφει.

Νύκτα, γειάτη θαύματα, νύκτα σπαριμένη μάγια.

Τοιοῦτοι στίχοι καὶ τοιαῦτα ἀποσπάσματα θὰ μελετῶνται πάντοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα καθὼς σπουδαὶ μεγάλου ζωγράφου καὶ θὰ δημιουργήσουν ἴσως εἰς τὸ μέλλον τὴν μουσικὴν ποίησιν, ποὺ ὀνειρεύθη δὲ ποιητής.

Εἶναι βέβαιον δτι δὲ Σολωμὸς ἤκουσε τὴν δροῦὴν ὑπόμνησιν τῶν θαυμαστῶν του, δτι εἴχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀποστολήν, τὴν δποίαν ἔξεπληρωσεν δὲ Δάντες εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ δὲ Δάντες ἡτο μεγάλος, δηλ. ἦτο δυνατὸς καὶ ἦτον ἀκατάβλητος. Καὶ διὼς ἡ Κωμῳδία τὸν ἔκαμε λεγον (macro). Ο Σολωμὸς οὔτε δυνατὸς ἦτον, οὔτε ἐπίμονος, ἀλλ' οὐδὲ καὶ φιλόδοξος. Ἡτο ψυχὴ εὐγενής, απίμα candida καὶ δταν ἀπέθανε κατὰ τὰ 1857, ἐ λαὸς τὸν ἐπένθησεν ὡς πατέρα.

Πολὺ δυνατώτερον χαρακτῆρα είχεν δὲ Κάλβος. Ἰσως ἦτο φυσικὰ τοιοῦτος, βέβαιον διὼς εἶναι δτι ἡ Ἐλβετία καὶ ἡ Ἀγγλία τὸν ἔκαμαν σωστὸν πουριτανόν. Γνωρίζομεν δτι δὲ Κάλβος εἴχε μεταφράσει ἴστορικὰ καὶ δογματικὰ ἔργα περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἐδημοσίευσε δέκα φύλας εἰς τὴν Γενεύην κατὰ τὰ 1824· δὲ τόμος ἔκεινος μετε-

φοάσθη ἀμέσως γαλλιστὶ ἀπὸ ἔνα σινολόγον, τὸν Stanislas Julien. Δύο ἔτη ἀργότερα δὲ ποιητὴς ἐδημοσίευσε εἰς τὰ Παρίσια ἄλλας δέκα φύλας εἰς τὸ ἕδιον μέτρον καὶ αὐτὰς τὰς μετέφρασε γαλλιστὶ ἄλλος σινολόγος, δ Pauthier de Cencay. Ἐπειτα δὲ Κάλβος ἐγύρισε εἰς τὴν Κέρκυραν ἄλλα ἐπειδὴ δὲν διωρίσθη ἀμέσως καθηγητὴς εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, λέγεται δτι ἀπέκρουε πατόπιν καθόπιν διοισμόν. « Υστερον ἐδέκην τὴν ἔδραν τῆς φιλοσοφίας, ἄλλα δὲν ἀργησε νὰ παραπτηθῇ. φαίνεται δτι δὲν δηγαποῦσε τὰ χειροφροτήματα τῶν φοιτητῶν καὶ μάλιστα τὰ πρόσω τοὺς συναδέλφους του. Τοιούτοις διόπτως δὲ Κάλβος ἐδεωρεῖτο γενικῶς ὡς ἀνθρώπος sui generis ἐλέγετο πῶς ἥθελε νὰ βλέπῃ μαῆρα πρόγυματα τοιγύρω. Ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐγύρισε εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ μὲ δλα τὰ 67 τον χρόνια ἐστεφανώθη δευτέραν Ἀγγλίδα καὶ ἀπέθανε κατὰ τὰ 1867 εἰς τὸ Λονδίνον ἄλλα κανείς, νομίζω, δὲν ἔξευρει ποὺ είναι θαυμένος δὲ ιδιόρυθμος αὐτὸς ἀνθρώπως.

Ἀρκετὴ ιδιοτροπία διακρίνεται καὶ εἰς τὴν ποίησίν του. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Σολωμόν, δὲ Κάλβος παφουσιάζεται σχεδὸν εἰς κάθε του φύλην μὲ τὰς ἀρχαὶ τοῦ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του. Ἐνῷ δὲ Κάλβος, δπως δὲ Καρδούτης, ἐβδελύσσετο τὸν ὁμαντισμόν. Ἐλάτοεν καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν, τὸν ἀγρὸν ἀέρα καὶ τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ Παρνασοῦ καὶ ἐνόησεν δτι πρὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, δχι τὴν καρδίαν, ἡ δποία πρέπει νὰ μένη σταθῆ. Σωστὰ παρετηρήθη δτι οἱ Τάφοι τοῦ Φωσκόλου μὲ τὴν βαθείαν μελαγχολίαν, ποὺ τοὺς διαπνέει ἐξ αὐτούς τοῦ ποίησίν του. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Σολωμόν, δὲ Κάλβος παφουσιάζεται σχεδὸν εἰς κάθε του φύλην μὲ τὰς ἀρχαὶ τοῦ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του. Ἐνῷ δὲ Πατρίκιος Σολωμὸς συγκατέβαινε πρὸς τὸν λαόν, δ πληβεῖος Κάλβος ἀποτέλενται πρὸς διάλογον, τοὺς δποίους θέλει νὰ ἀσκήσῃ εἰς τὴν ἀρετήν. Ὁ ἀναγνώστης του πρέπει νὰ ξένη μετρικήν, καὶ ιδίως τὴν ιδιαίτην του, ν' ἀνέχεται τοὺς παρατονισμούς, καὶ τὴν γραμματικήν του πρέπει νὰ κατέχῃ τὴν ἀρχαὶ μυθολογίαν καὶ πρῶτον καὶ πρὸς πάντων, νὰ προσέχῃ. Ἐνῷ τοῦ Σολωμοῦ τὰ ποιήματα κυκλοφοροῦντας δημοτικά, τοῦ Κάλβουν αἱ φύλα δύσκολα διαβάζονται καὶ σπανίως ἔννοοῦνται ἀπὸ τὴν πρώτην φρογάν. Εἶναι περιττὸν νὰ βεβαιώσω, δτι δλίγοι Ἑλληνες ὑπετάχθησαν εἰς ἀσκησιν τοιαύτην.

Μὲ τὰ μέσα ταῦτα δὲ Κάλβος ἐδοκίμαζε σοβαρῶς κατὰ τὴν τρίτην τὸν ΙΘ' αἰῶνος δεκαετίαν ν' ἀναστήσῃ τὸν ἀρχαὶ αἰνοικήν, καὶ μάλιστα τὴν πλέον ὑψηλήν, δπως αὐτὸς τὴν ἔννοιονται. Καὶ ἀκριβῶς δι' αὐτὸς τὸ λησμονημένον ἔργον τοῦ Ἐλληνος ἀσιδοῦ παρουσιάζει κάποιον ἔνδιαφέρον καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι γνωστὸν δτι τοιαῦτην τελείων ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαὶ ὀτήτηα ἐπεχειρησε, 40 ἔτη ἀργότερα, εἰς τὴν Ἰταλίαν δ Joscue Carducci, καὶ ἐπέτυχε περισσότερον ἀπὸ καθέ δλλον. Ἐπειδὴ διὼς μέσα εἰς τὸ ἀρχαὶ καὶ ἀλλοιοι πολλαχοῦ συνηντήσθησαν τὰ ἵχνη των, ἔνα πρόχειρον διάγραμμα δὲν είναι περιττόν.

Μοῦ φαίνεται δτι καὶ οἱ δύο ἐγνώρισαν τὴν Ὅρατίον, ἐδάχθη τὸ πρωτότυπον τῆς φράσεως την Ὅρατον καὶ τὰ Ψαρὰ δνοιαζει σκοπέλους (Ι, λα')

Οπου ποτὲ δὲν ἀραξε Φόβος κανδύνουν.

Καὶ οἱ δύο ἐπέταξαν τὰ συνηντήσμένα νέα μέτρα καὶ ἐπεξήγησαν ἔξωτεροικὴν μορφὴν δμοίαν μὲ τὴν τοῦ Λατίνου ώς ἔκεινος, ἡμέληησαν νὰ μὴ λήγῃ τὸ νόημα μὲ τὸν στίχον καὶ ἀπέρριψαν δπως ἔλεγεν δ Κάλβος, « τὴν βαρβαρότητα τῆς δμοιοκαταληξίας ». Ἀλλ' ἐνῷ δ Καρδούτης ἐδοκίμασε καὶ ἄλλαξε τόσα μέτρα καὶ στροφάς, δ ποιητανὸς δ Κάλβος ἐξητοῦσε δτο 67 εἰδη μὲ τὸ ἕδιον.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν, δτι πρὸς τὸν Κάλβον, δ διδάσκαλός του, δ Φώσκολος, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ποίησίν την Τάφους, ἄλλα τὴν ἀντελήφθη διαφορετικά. Ὁ ἕδιος ἐσημείωσεν δτι « Ho desunto questo modo di poesia da' greci, i quali dalle antiche tradizioni traevano sentenze morali e politiche presentandole non al sillogismo di lettore, ma alla fantasia ed al cuore. Απεναντίας, δ Κάλβος θέλει νὰ διδάξῃ, ἀποτεινόμενος καὶ εὐθεῖαν πρὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, δχι τὴν καρδίαν, ἡ δποία πρέπει νὰ πρέπει νὰ μένη σταθῆ. Σωστὰ παρετηρήθη δτι οἱ Τάφοι τοῦ Φωσκόλου μὲ τὴν βαθείαν μελαγχολίαν, ποὺ τοὺς διαπνέει ἐξ αὐτούς τοῦ ποίησίν του. Κατόπιν δ διδάσκαλος την ποίησίν του, ἐντελήφθη διαφορετικά. Ὁ ίδιος ἐσημείωσεν δτι « Ho desunto questo modo di poesia da' greci, i quali dalle antiche tradizioni traevano sentenze morali e politiche presentandole non al sillogismo di lettore, ma alla fantasia ed al cuore. Απεναντίας, δ Κάλβος θέλει νὰ διδάξῃ, ἀποτεινόμενος καὶ εὐθεῖαν πρὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, δχι τὴν καρδίαν, ἡ δποία πρέπει νὰ πρέπει νὰ μένη σταθῆ. Σωστὰ παρετηρήθη δτι οἱ Τάφοι τοῦ Φωσκόλου μὲ τὴν βαθείαν μελαγχολίαν, ποὺ τοὺς διαπνέει ἐξ αὐτούς τοῦ ποίησίν του. Κατόπιν δ διδάσκαλος την ποίησίν του, ἐντελήφθη διαφορετικά. Ὁ ίδιος ἐσημείωσεν δτι « Ho desunto questo modo di poesia da' greci, i quali dalle antiche tradizioni traevano sentenze morali e politiche presentandole non al sillogismo di lettore, ma alla fantasia ed al cuore. Απεναντίας, δ Κάλβος θέλει νὰ διδάξῃ, ἀποτεινόμενος καὶ εὐθεῖαν πρὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, δχι τὴν καρδίαν, ἡ δποία πρέπει νὰ πρέπει νὰ μένη σταθῆ. Σωστὰ παρετηρήθη δτι οἱ Τάφοι τοῦ Φωσκόλου μὲ τὴν βαθείαν μελαγχολίαν, ποὺ τοὺς διαπνέει ἐξ αὐτούς τοῦ ποίησίν του. Κατόπιν δ διδάσκαλος την ποίησίν του, ἐντελήφθη διαφορετικά. Ὁ ίδιος ἐσημείωσεν δτι « Ho desunto questo modo di poesia da' greci, i quali dalle antiche tradizioni traevano sentenze morali e politiche presentandole non al sillogismo di lettore, ma alla fantasia ed al cuore. Απεναντίας, δ Κάλβος θέλει νὰ διδάξῃ, ἀποτεινόμενος καὶ εὐθεῖαν πρὸς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου, δχι τὴν καρδίαν, ἡ δποία πρέπει νὰ πρ

Τὴν ἀπληστίαν τῶν τυράννων περιγράφει μὲ
ξωηρὰν στροφήν, ἐνθυμίζουσαν εἰκόνας τοῦ
Jordaens.

E', ιθ'

Ἄφεζον τὰ ποτήρια
Τῆς ἀδιάνας δυνάσται
Πολλοὶ καὶ διψασμένοι
Ίδου τ' ἀδράχνουν γέμουσι
Μέθης καὶ φόνου.

Τὴν τουρκικὴν ἐπιδρομὴν περιγράφει ἔξοχα
ῶς ἔξης (Ε' κγ')

"Οταν εἰς τὴν ἀθλίαν
Ἐλλάδ' ἀπὸ τὰ ἔσχατα
Τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης
Τῶν ἀραβίων πετάλων
Ἡλθεν δὲ κτύπος.

Καὶ τὴν ζωφερὰν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος ἀπει-
κούσει μὲ στροφήν, δυναμένην νὰ τεθῇ ἐντὸς
πλαισίου (Ι' ιδ')

"Η χώρα τότ' ἐφαίνετο
Ναὸς ἡρεπωμένος
"Οπου οἱ φάλαιμοι σιγάσσουσι
Καὶ τοῦ κισσοῦ τ' ἀτρέμητα
Φύλλα κοιμῶνται.

"Ἄξια σπουδῆς εἶναι τοῦ Κάλβου αἱ φυσικαὶ¹
σκηνογραφίαι, μὲ τὴν συνήθη ψυχρότητα τῆς
φράσεως ἀλλὰ καὶ τὴν ζωηρὰν πρωτοτυπίαν. Ὡς
καὶ τὸ μουρμούρισμα τοῦ νεροῦ τὸ διακρίνει,
ἄμα βρέχῃ τοὺς βράχους, ή τὴν ἀκρογιαλὸν ἥ
καὶ τὰ ἔντα τῶν πλοίων. Αἱ νύκτες του ἔχουν
τόσην διαφορὰν μεταξύ των" (Α', ε')

"Οταν τὰ οὐράνια
Ρόδα μὲ τάμαυρότατον
Πέπλον σκεπάζῃ ἥ νύκτα.

G', ε'

'Απὸ τὸν οὐρανὸν
"Οπου τὰ μελανόπερα
Σύννεφ' ἀρμενίζουν,
Τὸ ψυχρὸν τῆς ἀργύριον
Ρίπτει ἥ σελήνη.

I', γ'

Εἰς τὴν σκοτίαν βαθεῖαν
Εἰς τ' ἀπέραντον διάστημα
Τὰ φῶτα σιγαλέα
Κινοῦνται τῶν ἀστέρων,
Λελυπημένα.

Πρὸ πάντων ὅμως ἥ παρακάτω περιγραφὴ
τῆς ἀνατολῆς εἶναι χάρμα τῶν ματιῶν. (Ι' ζ')

'Αλλὰ τῶν μακαρίων
Στάβλων ίδου τὰ ἡῆα
Κάγκελλα ἥ θραι ἀνοίγουσιν
Ίδου τ' ἀκάματ' ἀλογα
Τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνουν.

ζ'.

Χρυσᾶ, φλογῶδη, καίουσι
Τοὺς δρόμους τοῦ ὁέρος
Τὸ ἀμιλλητήρια πέταλα·
Τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουσι
Λάμπουσαι ἥ χαῖται.

η'.
Τῷρα ἔξανοίγει τάνθη
Εἰς τὸν δροσῶδη κόλπον
Τῆς γῆς ἥ αὐγῆ καὶ φαίνονται
Τῷρα τῶν φιλοπόνων
"Ανδρῶν τὰ ἔργα.

θ'.
Τὰ μυρισμένα χεῖλη
Τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
Τὸ ἀνατομένον μέτωπον
Τῆς οἰκουμένης φεύγουσιν
"Ονειρα, σκότος.

ι'.
Υπνος; σιγή. Καὶ πάλιν
Τὰ χωραφία, τὴν θάλασσαν
Τὸν ἀέρα γεμίζουσι
Καὶ τὰς πόλεις μὲ κρότον
Ποίμνια καὶ λύραι.

Καὶ δὲ Καρδούτσης εἰς τὴν εὔμορφοτάτην
Aurora λέγει.

Tu sali e baci o dea,
Co il roseo fiato le nubi.

"Άλλὰ τοῦ Κάλβου ἥ περιγραφή, ποὺ νομί-
ζεις ὅτι βλέπεις εἰς κάθε στροφήν ν' ἀκτινοβολῆ-
νόν καὶ νέον φῶς, μοῦ ἐνθυμίζει τὸ κλασικὸν
φρέσκο τοῦ Γουΐδου Τένη εἰς τὸ Palazzo Ros-
pigliosi.

"Άλλὰ τὸ τεχνικώτερον τοῦ Κάλβου μοῦ φαί-
νεται ἥ σύνθεσις τῶν Ὁδῶν του. Ο ποιητὴς
ἐπῆρε τὸν δεξιὸν ἐκείνον τρόπον τῶν ἀρχαίων
λυρικῶν, κατὰ τὸν δυτικὸν αἱ στροφαί, φαινό-
μεναι κατὰ πρῶτον ὡς ἀσύνδετοι, ἐννοοῦνται
κατόπιν ἔχουσαι κάπιον ἐσωτερικὸν εἰδόμν. Ολίγαι εἰν' αἱ φύλαι, δπου δύναται ν' ἀκολου-
θήσῃ κανεὶς ἔξ ἀρχῆς τὸ νόημά του. Συνήθως
ἀρχίζει ἀπὸ σημεῖα μακρινά, καὶ προχωρεῖ εἰς
ἄλλα μακρινώτερα καὶ γενικεύει τὰς ἐννοίας καὶ
ἐπανέρχεται. Άλλὰ ἀκόμη ποιητικώτερον φαί-
νεται τὸ κενὸν διάστημα, ποὺ νομίζεις ὅτι χωρί-
ζει τὰς στροφάς του, ὡς κορυφάς βιουνῶν. Ανα-
γνώσατε τὸν «Φιλόπατρι», τὰς «Μόνσας», τὸν
«Ωκεανό», τὰς «Ηφαίστεια», καὶ δὲν θὰ ἴδητε
μόνον μετόπας ἀρχαϊκάς, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιύφους.

Εἴκολον εἶναι τῷρα νὰ ἐννοήσωμεν πρὸς
ποῖον πρότυπον ἔστρεφε τὰ βλέμματα δὲ Κάλβος.
"Οπως παρετήρησεν ἡ Κυρία Τουλιέττα Ἀδάμ,
Kalvos est un Pindare adouci, apaisé. Η
μίμησίς του ἔχει βαθύτερον νόημα. Αἱ φύλαι
του εἶναι ἐπινίκια, «ἐπειδὴ τῶνδραγαθήματα
τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἔξισονται μὲ ἐκεῖνα
τῶν ἀρχαίων». Άλλὰ τοῦ δίδουν κυρίως ἀφορμὴν
ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἀρχάς του, δηλ. τὰς ὑψηλάς
ἰδέας τῆς μεγαλοψυχίας, καὶ τῆς φιλοδοξίας, καὶ
τὰς ἀκόμη ὑψηλοτέρας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς
γενικῆς τοῦ κόσμου ἀρμονίας. Άλλὰ πρὸ πάν-
των ἔξυμνει δὲ Κάλβος τὴν Ἀρετήν, ἥ δποιά
εἶναι καὶ δι' αὐτὸν ὅπως καὶ τὸν Σωκράτην,

ὅρος γενικός. Ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ποίησιν ὅλην
δὲ ποιητὴς θὰ ἐνόησε βαθύτερα τὸν εἰς τὴν
Ἀρετὴν παιᾶνα τοῦ Σταγειρίτου, ἀλλὰ χωρὶς
τὸ ἔρωτικὸν ἐκεῖνο ἀρωματὰν στρο-
φῶν τοῦ φιλοσόφου.

"Η ἀρετὴ εἶναι καὶ ἡ καθαυτὸν θρησκεία τοῦ
Κάλβου. Ἐνῷ δὲ Σολωμὸς ἔχει τὴν χοιστιανικὴν
γλυκύτητα τοῦ Μαντζόνη καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἐκκλη-
σίαν, δὲ Κάλβος ἀναγνωρίζει μόνον ἔνα Θεόν,
θρησκογιστήν, καὶ αὐτησθρόδον εἰς τὰ καθήκοντά
του. Δὲν εἶπε πρὸς τὸν αἰσθηματικὸν υἱὸν τῆς
Παρθένου Addio, πυτε semitico, δπως δ
Καρδούτσης, — διότι ἐπὶ τέλους τοῦτο δὲν θὰ ἔτο
δίκαιον — ἀλλ' ἀπέρριψε καὶ αὐτὸς κάθε μυστή-
ριον. Ἡ ἀρετὴ εἶναι νόμος καὶ πρέπει νὰ
ἐπικρατήσῃ· οἱ ἀνθρώποι, ἐφαρμόζοντες αὐτήν,
θὰ ἔργουν καὶ τὸν κόσμον, ἀληθινὸν Παρά-
δεισον (θ', ι').

Απὸ τὰ Ὀλύμπια δῶματα
Δροσερὸν καταβαίνει
Χαρᾶς ἐλέου φύσημα
Καὶ στεγνώνει τὰ δάκρυα.

"Άλλὰ φοβοῦμαι ὅτι ἥ θικολογία καὶ ἡ φιλο-
σοφία του παρέβλαψαν τὴν ποίησιν τοῦ Κάλβου.
Τῆς ἔδωσαν ἔνα τόνον νεωτερικόν, ξένον πρὸς
τὸ σύνολον. Εἰς τὰς εἴκοσι τοῦ φύδας ὑπάρχει
μόνον (ΙΒ' η') «ἔνα φιλὶ κ' ἔν ἄλλο». Άλλὰ
εὐθὺς τὰ στιγματίζει καὶ αὐτά.

Αναίσχυντα φρονήματα
Τῶν ἀγενῶν ἀνθρώπων.

Τόση πολλὴ ἐγκράτεια εἶναι ἡ θική, ἀλλὰ δὲν εἶναι
ἀρχαϊκή. Καὶ δὲ Πίνδαρος ἔντρέπεται νὰ ἐπαι-
νέσῃ τὴν ἀναισχυντίαν τῶν «φορβάδων κορῶν»
τοῦ Εενοφῶντος τοῦ Κορινθίου, ἀλλὰ τοῦ Κάλ-
βου δὲ πουριτανισμὸς τὸν ἔκαμε νὰ περιφρονήσῃ
σχεδὸν ὅλην τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς, ἥ δποιά
ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ποίησιν. Ο γενναῖος

Τιαλὸς ποιητής, ποὺ ἐλάτρευσε τὸν ἀρχαϊσμόν,
εἰσερχόμενος εἰς τές «πράσινες μοναξιές» μὲ τὴν
Λυδίαν, προσκαλεῖ καὶ τοὺς «θείους τον συν-
τρόφους» νίνο ε amore. Τοῦ Καρδούτση ἥ
ἡδονικὴ Λυδία εἶναι χαριτωμένη ἔγγονη τῆς
Λυδίας τοῦ Ὁρατίου. Ο Κάλβος περιπατεῖ κατά-
μονος καὶ κερδῷ μόνον «ἄριστον ὑδωρ».

Ο νηφάλιος αὐτὸς ποιητὴς ἔθεωρησε τὴν
ποίησιν, ὅπως οἱ μεγάλοι τῆς ἀρχαίοτητος ποιη-
ταί, ὃς ἀξιώματα καὶ καθῆκον. Καὶ δημως δὲν εἶναι
vates, ιεροφάντης, εἶναι μᾶλλον δικαστής. Η
πεποίθησίς του εἰς τὴν Ἀρετὴν ὡς νόμον ἀπα-
ράβιτον, τὸν ἐστέοησε καὶ τὸ σέβας ἐκεῖνο πρὸς
τὴν Ειμαρμένην, τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ Ἀγνω-
στον, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ βάθμος, τὸ fondo τῆς
μεγάλης λυρικῆς ποιήσεως τῶν ἀρχαίων. «Πί-
πτω (λέγει) Τῆς δεισιδαιμονίας
Τὸ βαρὺ βάτκον»

ἀλλὰ λησμονεῖ ὅτι τὸ βάτκον τοῦτο ἥτον ἡ ποι-
μαντορικὴ δράβδος τοῦ Πινδάρου. Καὶ τοιουτο-
τρόπως δὲ Κάλβος στέκει ἐνώπιον τῶν νέων τῆς
Ἑλλάδος Ὀλυμπιονικῶν μὲ τὸν ἀπέριττον μαν-
δύναν τῆς Γενενῆς.

Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι ὅτι δὲ Κάλβος καὶ
ἄν ἔπεισε

Αφ' ὑψηλὰ δημως ἔπεσε
καθὼς λέγει (ΙΔ γ'). Πρὸς ἀνάστασιν τῆς πιν-
δαρικῆς ποιήσεως ἀπαιτεῖται ἀνάστασις τῆς
ἀρχαίας μουσικῆς, τῆς ἀρχαίας θρησκείας, αὐτῆς
τῆς ἀρχαίας ζωῆς. Σήμερον ἀπὸ τὴν ἀρχαίοτητα
αἰσθανόμενα καθεὶς κάποια σημεῖα δρισμένα.
Καὶ δημως δὲ Κάλβος, μᾶς διδάσκει μάθημα, τὸ
δηποτον τὸν τιμῆ. Ενῷ φιλόλογοι καὶ φιλόσοφοι,
καθὼς δὲ Νίτσε βλέποντες δην κύριον τῆς ἀρχαίας
ποιήσεως στοιχεῖον τὸ Διονυσιακόν, ὑπερηφα-
νεύομαι νὰ ἔξαρω, ὅτι νέος Ἐλλην ποιητὴς εἰς
τὴν ἐλληνικὴν ποίησιν εἶδε κυρίως τὴν ἀρετήν.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΑΝΤΙΛΩΓΙΑΙ

Μὴ λές: «Είμαι φιλήσυχος». Όμολόγησε: «Είμαι
ἀδύνατος καὶ φοβοῦμαι».

Πέρις μου ποιὸν μισεῖς καὶ θὰ σοῦ πῶ ποιὸν συνα-
στρέψεσαι.

Μᾶς ἀρέσει νὰ δημιουργεῖν διὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν
εὐτυχίαν. Ο ἀνθρώπος πάντοτε θάγαπτῇ τὴν μυθο-
λογίαν.

Ταπεινοφροσύνη, ὑπάτῃ ὑπερηφάνεια.

Ο πόνος χειροτερεύει τὸν ἀνθρώπων.

Η δυσκολία δὲν εἶναι νὰ λύῃ κάπεις ἔνα πρόβλημα,
ἀλλὰ νὰ τὸ θέσῃ.

Συνεχάρην τὸν Λ. ποὺ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πα-
τέρα του ὀλίγα χρήματα.

— Ἀλλοιμον! μοῦ εἶπε. Μόνο μιὰ φορὰ χάνει
κάπενας τὸν πατέρα του.

Μερικοὶ ἀνθρώποι γίνονται εὐγενεῖς μόνον δταν
τοὺς κακομεταχειρίζεται κάπεις.

Δὲν ὑπάρχει χειρότερος κουφὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ
θέλει νὰ ἀκούσῃ.

CHARLES RÉGISMANSET

ΕΡΕΙΠΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

Στὸν κ. Κίμωνα Μιχαηλίδην

Εἶνε παράξενα σκαλισμένοι οἱ βράχοι ποὺ μὲ Επερικυκλώνουν, καὶ ἀνάμεσά τους ἔνα στίγμα ἐγὼ ἀσήμαντο καὶ παραμυκρό, ἔνας κόκκος ζωῆς... Ποιὸς θ' ἀνεβῆ ἐκεῖ ἐπάνω γιὰ νὰ κυττάξῃ τὸν κόσμο καὶ νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτὸν χωρὶς ν' ἀφῆσῃ στεναγμὸ παραπόνου, ποιὸς εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἔαυτόν του ἀνθρώπο; Κι' δὲ τελευταῖος παύει νὰ εἶναι τελευταῖος ὅταν βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ζωῆς του, καὶ βρεθῆ ἔξαφνα κάπου ψηλότερα. Τότε σὰν νὰ αἰσθάνεται κι' αὐτὸς τὴν ἀνάγκη τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Πνεύματος, ποὺ γεννᾷ τὸ ὄνειρο καὶ τὸν προορισμό. Μάταιος δὲ πόθος. Καὶ ξαναγυρίζει στὸν ἔαυτό του, καὶ φροντίζει νὰ μὴ φύγῃ πεὰ ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς ζωῆς του πρὸς τὸ ὄψηλά, ποὺ παρουσιάζουν εἰς αὐτὸν ἀφραστα μεγαλεῖα.

Καὶ ἔτσι, μένουν ἡ ψυχὲς τοῦ Ὄνειρου, τῆς Φαντασίας καὶ τῆς Ἰδέας ν' ἀνεβαίνουν τοὺς γκρεμοὺς τῶν βράχων, γιὰ νὰ συγκριθοῦν μὲ τὸν κόσμο καὶ νὰ στενάξουν παραπονετικά.

Γύρω ἡ φύσις εἶνε σὰν ἔνα μεγάλο ὅργανο, ποὺ τὰ δάκτυλα τῆς Μοίρας παίζουν ἐπάνω του τῆς συμφωνίας τῶν αἰσθημάτων, ποὺ εἶνε ἀντίθετα, παράξενα καὶ πολλά, δοεις καὶ ἡ τάξεις τῶν αἰσθαντικῶν ὅντων. Ψηλὰ ἔπειροβάλλουν μαῦρα τὰ δένδρα καὶ σκυμμένα ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρόνων καὶ τοῦ Πεπρωμένου,— ποὺ καταντῷ τυραννικὸν ὅταν δὲν ἀγωνιζόμεθα νὰ τὸ κανονίσωμεν.

Χαμηλά, στὸν ἐλαφρὸ κατίφροδο, τὰ στάχυα πούχουν μέσα τους αἰσθησιν ἀριστοκρατική, γράφουν μεγαλόπρεπα νοίματα στὸν ἀέρα, ἐλαφρολυγίζοντας κυματιστὰ σὰν ἔμπνευσις γαληνιαία κι' εὐκολόφθαστη. Καὶ χαμηλότερα, πρὸς τὰ βαθούλωματα τῆς γῆς, ἔπειτοῦνται τρανὰ καὶ μυτερὰ ἀγκάθια, τολμηρά κι' ἔξωτικόμορφα, ποὺ τόσο μοιάζουν μὲ ξημερώματα σκέψεων δυνατῶν.

Ἡσκιοὶ ἐλαφροκύνητοι πέφτουν στῆς κουφάλες τριγύρω, σὰν ἀπὸ ψυχὲς ἀφανέρωτες, κι' ἡ φύσις ἐλαφρόγυρε λιγωμένη,— ποὺ θαρρεῖς πῶς μοιάζει μὲ γυναικα κουρασμένη ἀπὸ τὸ αἰσθημα κι' ἀπὸ τὸ ὄνειρο.

Ἀληθινά, δὲ κόσμος εἶνε σὰν ἔνα ὄνειρο τώρα, κι' ἐγὼ θλιβερὸς θαυμαστῆς του ποὺ στέκω ἔξω ἀπὸ τὸν λαμπερὸ κύκλο του λιγόθυμη κι' ἔκπληκτη. Τάχα δὲν θὰ καλεσθῇ ποτὲ κι' δὲνθρώπος στὴ σύνθετοι ἔνδος δνείρου δσο κι' ἀν σκεψθῇ, δσο κι' ἀν ἀγαπήσῃ;

Ἡ πέτρες ἡ μεγάλες εἶνε κοκκινογάλαξες σὰν νὰ ἀντίκρυσαν καμίνια ἔρωτικῶν παθῶν.

Καὶ τὰ λουλούδια μὲ ἀναμμένα τὰ χνουδάτα

μυριόχρωμα πέταλα, πούχουν τῆς ἀμύμητες περίκομψες καμπύλες, παραποτὸν λυγισμένα, ἀποκαϊωμένα, τὰ μῆρα τους, στῆς παραφορὲς τῶν δυνατῶν ἀνέμων, ποὺ τοὺς ἐποιούρκησαν τὴν ἀερινὴ ἐμορφιά, γιὰ νὰ τὰ παρασύρουν μακρινά. Πρὸς ἔκει, ποὺ ἡ ψυχὲς μπορεῖ νᾶνε ἐγωΐστριες, ὥστε νὰ θέλουν ἐνίσχυσι γιὰ κάθε θυσία. Πρὸς ἔκει, ποὺ ἡ ψυχὲς δὲν ξεύρουν πῶς κάθε βῆμα στὴ ζωὴ εἶνε θυσία,— ἡ ψυχὲς ποὺ εἶνε σὰν ἐλάχιστες λεπτομέρειες στὴν ἀπέραντη φυσιognomia τοῦ συνόλου...

Κι' ἀπὸ πέρα δὲ ἀχός τοῦ Πόντου φθάνει σ' ἐμὲ δυναμωμένος καὶ παράξενος, φέροντας μαζί του, σὲ δυνατὲς ἀναπνοές, γλυκόλογα καὶ στεναγμούς.

Κάτι ὁσὰν συμφωνία δύο ἀντιθέσεων θέλει νἀρθῃ πρὸς τὴν ἀνοικτὴ μου ψυχή, μὰ δὲν μπορεῖ. Σὰν νὰ παραπονοῦνται τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ποὺ δὲν ἐπλάσθηκαν ἀντιληπτὰ γιὰ δῆλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τάχα πρέπει νὰ τὰ βλέπουν κατάβαθμα δῆλοι τὰ ὠραῖα καὶ τὰ ὑψηλά;

Θάλασσες πρὸς βογγάτε, καὶ ἀνεμοὶ ποὺ μοιάζετε μὲ βαθειὰν ὀγανάκτησι, καὶ σεῖς μῆρα, ποὺ σὰν ἀτίθασσα παιδιὰ κρυφογλιστρήσατε, δταν τὰ λουλούδια παρεδίνοντο στὸ συντάραγμα τῶν παραγωγικῶν ἔρωτων: "Ἄν ξειπεν ἀπὸ τὴ συνάρτησι ποὺ ἔχει δὲνθρωπος μὲ τὴ φύσι, τὰ μυστήριο τῶν ἀφανέρωτων μυστικῶν, καὶ ἡ συγνεφιες τῶν μεγάλων δραματισμῶν, κι' ἀν ἀκόμα ἔλειπεν ἡ διαφορὰ τῆς ἐκφράσεως, ποὺ κάνει συγκεχυμένη τὴν συνεννόησι, αὐτὴ ἡ σχέσις δὲν θὰ ἥταν καθόλου ὠραία.

Θέλω νὰ παγώνῃ πάντα τὸ μέτωπο μου ἀπὸ τὸ ὄργος τῶν ὠραίων ψιθυρισμῶν, ποὺ δὲν λέγονται.

Καὶ θέλω ἡ ψυχὴ μου νὰ λιγοθυμῇ ἀπὸ τὸ ἀπέραντο κι' ἀπὸ τὸ βαθὺ φύλημα τοῦ πνεύματος τῆς Ἱαγάπης, ποὺ δὲν θὰ δοθῇ ποτέ!

Φύσις ἀφινε τὴν ψυχὴ σου κάτω ἀπὸ τὸν θαμπὸ πέπλο τοῦ μυστηρίου, ποὺ σὰν νὰ ἔχῃ συνείδησιν πνεύματος πονηροῦ, μεγαλώνει τῆς ἐμορφίες σου καὶ κρύβει τὰ ἐλαττώματά σου,— ἀν ἔχης. Οἱ παλμοί σου κούφιοι καὶ βαθεῖς, δίνουν μεγαλύτερη τὴν ἰδέα τῆς ἐκπληκτικῆς ἐνεργείας σου.

Καὶ σεῖς, κύματα πλατειά, μὲ τὰ βαθυγάλαζα λαμπτοκυπήματά σας, ποὺ ἀντανακλοῦν δῆλο τὸ βάθος τῶν σκοτεινῶν σας προορισμῶν:

Τρέξτε δῆλα μαζί, καὶ φωνάξετε στὴν φύσι τὴν φιλάρεσκη, ποὺ δῆλο καὶ ξεσκεπάζεται στὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου: "Ἡ Ἀποκάλυψις εἶνε ζωὴ μιᾶς στιγμῆς μοναχά...

Η ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΛΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΘΕΩΝΟΣ

Υπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν τὴν ὠραίαν Ἑλληνικὴν Φουστανέλλαν, ἣν ἐκλέῖσεν ἐπταετῆς ἔνδοξος ἀγών, δὲν ἔβλεπε τὶς μόνον εἰς τὰ μεσόγαια τῆς Στερεάς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, εἰς τοὺς προοιμάτους τῶν ἀνακτόρων ἢ καὶ εἰς οὐτάς τὰς ἀγνιάτικας τῶν Ἀθηνῶν... κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀπόκρεων. Ἡ Φουστανέλλα, ἡς ἐκάστη πτυχὴ ἔφερε καὶ μίαν νίκην, ἣν ἔνδυμα περιζήτητον, δι' οὗ δὲν ἐδίστασαν νὸν ἀνταλλάξωσι τὸ ἀκούμαν φράκον καὶ τὸ ἐνετικὸν πανταλόνιον οἵ εὐγενέστεροι καὶ ἀριστοκρατικῶτεροι τῶν φλελήνων, ὡς δὲ Ἀγγελος Λόρδος Βύρων, δὲ Γάλλος συνταγματάρχης Φαβιέρος καὶ δὲ κλειγόδης Ιταλὸς Σάντα-Ρόζας καὶ τόσοι ἄλλοι ἐλθόντες νὰ χύσωσι τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Ἀγῶνος ἡ Φουστανέλλα δὲν ἔπαισε νὰ ἥναι ἐπίφρονος ἀπέναντι αὐτῆς ὁ ἀνατολικὸς Τζουμπές τῶν λογιωτάτων καὶ ἡ ἀγγλικὴ Riding-coat τῶν εὐδωπατέζοντων ἀπετέλουν αὐτόχοημα παραφωνίαν καὶ μόνον ἡ θαλασσομάχος Βράκα καὶ κάπως εὐρισκε χάριν.

Ἐν τῇ μεταβατικῇ ταύτῃ καταστάσει ἐπεοκέφωθη τὴν Ἑλλάδα, λήγοντος τοῦ ἔτους 1835, δὲ φιλελληνικῶτας βασιλεὺς τῆς Βαναρίας Λουδοβίκος. Οὗτος ἥρχετο νὰ χαιρετίσῃ τὸν προσφιλῆ Αντοῦν ινὸν Οδωνα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς ἀναγεννηθεῖσης Ἑλλάδος, ἡς τὸ κλέος τοσοῦτον ἔνθυμοιωδῶς ὑμητησε, καὶ νὰ θέσῃ τὸν θεμέλιον λίθον τῶν ἀνακτόρων Αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν οικίαν τοῦ Παρθενώνος καὶ παρὰ τὸν Ναὸν τοῦ Ολυμπίου Διός.

Ο Λουδοβίκος κατέκρινε τὸν ινὸν Αντοῦ διότι ἔξηκολούθει νὰ φέρῃ τὴν βαναρικὴν στολὴν ἐπεδύμητος διακαώς δπως ἐπὶ παρουσίᾳ Αντοῦ δὲ βασιλεὺς Οδωνα κατὰ τὴν προσεχῆ ἔσοδτὴν τῆς τρίτης ἐπετείου τῆς ἀφίξεως Αντοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτοι τὴν 25^η Ιανουαρίου 1836, προσέλθη εἰς τὸν Ναὸν καὶ παραστῆ εἰς τὴν γενησομένην Δοξολογίαν περιβεβλημένος τὴν ἔθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀμφίσειν. Ἀτυχῶς ἡ ἔλλειψις καταλλήλου ἔλληνορράπτου καὶ ἐπιτηδείου χρυσοποιιλτοῦ ἐν Ἀθήναις ἀπέβαινε πρόσκομμα εἰς τὸ τοιοῦτο σχέδιον τοῦ Λουδοβίκου τὸ Ναύπλιον, ἔνθα εὑρίσκετο δὲ ἀριστος τῶν ἔλληνορράπτων, ἀπεῖχε τῶν Ἀθηνῶν δεσποινίδων τοῦ Φαναρίου καὶ εἰς οὐτὴν τὴν ἀνθρώπων καὶ ἀριστοκρατικὴν αὐλὴν τοῦ Μονάχου ἡ πολύπτυχος Φουστανέλλα οὐκ δίγιας ἐποίησαν κατακτήσεις κατὰ τὴν 1836 πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως Οδωνος εἰς τὰ ἀνακτόρα τοῦ πατρὸς Αὐτοῦ, πρὸς εὔρεσιν νύμφης. Οἱ ἀκολουθοῦστε τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος νεαροὶ Ἑλληνες διαγγελεῖς, ἀπαντες εὐσταλεῖς καὶ κομψοὶ φουστανελλοφόροι, διεσάλευσαν ἐπικινδύνως τὴν οἰκογενειακὴν ἀρμονίαν τῆς Βαναρικῆς ἀριστοκρατίας.

Τὸν θαυμασμὸν τῆς Φουστανέλλας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς λοιπῆς χρυσοποιιλτοῦ ἀμφίσεως αὐτῶν οὐδεὶς τῶν ἐπισκεψέντων τὴν Ἑλλάδα ἐπισήμων ένθων κατὰ τὸν ἐνδόξους τοῦ Ἀγῶνος χρόνους ἀπέχρυψε πάντες ἐνὶ στόματι ἐμυκτήριζον τὴν ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου Ιωαν. Καποδιστρίου ἀρξαμένην τάσιν παρά τισι τῶν Ἑλλήνων, νὰ ἀντικαταστήσωσι τὴν ὠραίαν Φουστανέλλαν διὰ τοῦ ἀηδοῦς καὶ ἀήθους στε-

ΧΟΡΟΣ ΕΙΣ ΑΓΡΙΑΝΟΥΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ

ταγή, ἀποτελλόμενον Σταῦρον Κρεμμύδαν, τὸν ἄριστον ἐλληνορράπτην καὶ χρυσοποιικλήν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας.

Ο Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Λουδοβίκος Ῥός, δοτις συνώδεις τὸν βασιλέα Λουδοβίκον κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιηγήσεις Αὐτοῦ, οὗτος ἀφηγεῖται τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐν τοῖς οἰκείοις Ἀπομνημονεύμασιν: «Μόλις ἐπανήλθομεν (μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου) ἐκ μικροῦ ταξειδίου, «ἡ Μήδεια» κατά τινα πρωτανά φαίνεται αἴλρηντος ἐν ἀτρῳ, πλέοντα πρὸς ἀγνωστον διεύθυνσιν ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου. Οἱ πολιτεύμενοι τῶν Ἀθηνῶν κατέρριψον τὸν νοῦν σχολιάζοντες τὰ αἰτια τοῦ ταξειδίου τούτου τινὲς ὑπέλαβον διτὶ ἐπικίνδυνός τις στάσις ἔξερράγη ἐν Πελοποννήσῳ, ἥ ἀλλο τι σοβαρὸν ἐγένετο ἐκεῖ διποδήποτε. Πλὴν τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἀπλούστατα ὡς ἔξης: «Ο Βασιλεὺς ἀπὸ τῆς ἀφίξεως Αὐτοῦ ἐκ Γερμανίας ἔφερεν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, στρατιωτικὴν, καὶ πολιτικὴν, ἀλλ᾽ ὁ Λουδοβίκος συνέστησεν Αὐτῷ ἥδη νὰ περιβληθῇ τὴν ἐλληνικὴν στρατιωτικὴν στο-

» λήν, ἥς ἡ ὁραιότης καὶ κομψότης εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τοῦ ἡμετέρου στρατιωτικοῦ ἐνδύματος. Ἀτυχῶς ὁ μόνος ἐλληνορράπτης, ὁ κεκτημένος τὴν φήμην τῆς ὀραιοτέρας κατασκευῆς καὶ τῆς ἐπιτηδειοτέρας κατεργασίας τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ποικιλμάτων, εὑρίσκετο ἐν Ναυπλίῳ, ἀπέχοντι τρεῖς τοῦλάχιστον ἡμέρας κατὰ ἔηραν. Μόλις ὁ φιλόφρων κυβερνήτης τῆς «Μηδείας» Austin ἀντελήφθη τὴν ζωηρὰν ἐπιμυίαν τοῦ βασιλέως τῆς Βαναρίας καὶ εὐθέως ἔθετο εἰς κίνησιν τὸ βαρὸν αὐτοῦ πλοῖον, δύτως μεταφέρῃ εἰς Ἀθήνας τὸν περίφημον ἐκεῖνον ἀριστοτέχνην, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἐπανέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, κομίζων τὸν ἐλληνορράπτην τοῦ Ναυπλίου, διασκεδάσας δὲ οὕτω καὶ τὰ νέφη τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀπορθῆτον...»

Υπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς Ὁδων περιεβλήθη τὸ πρῶτον, τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1836, τὴν ἐλληνικὴν Φουστανέλλαν, ἥν, αὐτὴν ταύτην, ἐπέπρωτο νὰ φέρῃ ἔξοριστος καὶ μέχρι τοῦ τάφου ἐν ταῖς κορύπαῖς τῶν ἡγεμόνων τῆς Βαναρίας, τῇ ἐπιτακτικῇ Αὐτοῦ ἐντολῇ!

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΕΚΠΤΩΤΟΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

Α λόκοτος καὶ παράδοξος ἡ φορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὅπου δήποτε ἂν στρέψῃ τις τὸ βλέμμα, πανταχοῦ θὰ ἵδῃ τὸ ἀσταθὲς καὶ ἀβέβαιον τῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἀσταθὲς αὐτὸν ἥ ἴστορία διαρκῶς παρουσιάζει. Ο Σοφοκλῆς ἔγραφε:

«Τύχη γάρ δροῦτος καὶ Τύχη καταρρέπει τὸν εὐτυχοῦντα τὸν τε δυστυχοῦντα δεῖ»

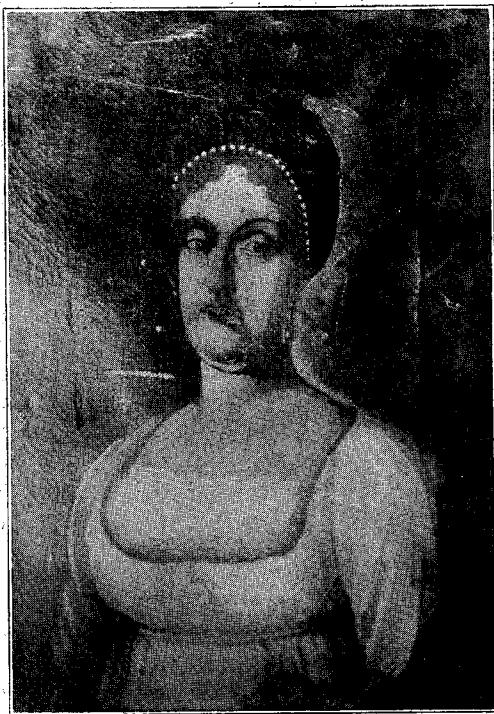
καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων δ. Τανταλίδης:

«Ο βίος τύχης παίγνιον, δικόσμος ἀβαεκ κύβων, τοὺς μὲν εἰς πέρας αἰσιον προάγων, τοὺς δὲ ἐκθλίβων.» καὶ αὐτὴ τέλος ἥ Ἐκκλησία διὰ Γεργορίου τοῦ Θεολόγου:

«Φύσει μὲν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲν δικαλόν, οὐδὲν αὐτάρκες, ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων πειτεῖχει πραγμάτων, ἀλλοτε ἀλλως ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἐστιν ὅτε καὶ ὧρας, φέρων μεταβολάς.»

Περὶ ἀτυχοῦς βασιλίσσης, στερηθείσης τοῦ θρόνου της, προτιθέμεθα νὰ διαλάβωμεν εἰς τὸ ιστορικόν μας τοῦτο σημείωμα.

«Ολιγάτερον ἀτυχῆς τῶν διμοίων της Μαρίας

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ
ἐκ παλαιᾶς ἐλαιογραφίας εὑρισκομένης ἐν Ζακύνθῳ

Στονάρτ, Ἡ Αννης Βόλειν, Αἰκατερίνης Χουάρδον, Ἡ Ιωάννας Γρέη, Μαρίας Ἀντωνέττας καὶ τῶν τελευταῖον δολοφονηθεισῶν Ἐλισάβετ καὶ Δραγίνας, ὥπηρξε ἥ βασιλίσσα τῆς Νεαπόλεως Κορολίνα, θυγάτηρ Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τῆς αὐτοκρατέρας Μαρίας Θηρεούσας. Ἄφοι δ Ναπολέων δ' Α' παρεχώρησε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωσῆφ καὶ είτα εἰς τὸν γυναικάδελφόν του Μιχάλη, μὴ θέλουσα νὰ καταθέσῃ τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν; ἦν, λόγῳ ἀσθενείας, εἰχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὴν δικύρωσης τῆς Φερδινάνδος τῆς Νεαπόλεως, καὶ νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ Σικελικὸν σύνταγμα, τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ βασιλέως κατ' εἰσήγησιν τῶν ἐν Σικελίᾳ ἐπικρατούντων Ἀγγλων, ἥναγκασθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Σικελίαν καὶ νὰ ξηρήσῃ ἀνεσιν τῶν δεινοπαθημάτων αὐτῆς εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος τῆς Αὐστρίας. Τῆς ἔξορίας ταύτης αἴτιος ἐγένετο δὲ λόρδος Βέρτιγκ, ἀρχιγός τότε τῶν ἐν Σικελίᾳ Βρετανικῶν δυνάμεων ἀνεξέλεγκτος, διστις ἐλθὼν εἰς διενέξεις μετὰ τῆς βασιλίσσης Καρολίνας, φύσεις ὑπερηφάνουν καὶ μὴ νοούσης νὰ ὑποταχθῇ εἰς αὐτὸν, ἐλπιζούσης δέ, ώς ἐκ τοῦ προσφράτου γάμου τοῦ Ναπολέοντος Α' μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς της Μαρίας Λουΐζης, τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν ἀδέτησιν τοῦ Σικελικοῦ συντάγματος — διότι δ ο. Ο.... ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἀγγλίας διατελῶν καὶ ὑπάλληλος τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ἀνεκάλυψεν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ τῆς ἡγεμονίδος ταύτης καὶ ξένης αὐλῆς¹ — καὶ συναθροίσας ἐν Πανόρμῳ δόλον τὸν Βρετανικὸν στρατὸν ἀπήλασεν αὐτὴν ἔκειθεν.

Αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου, ίδια δὲ ἥ Ζάκυνθος, ἐχογίσμευσαν πάντοτε, ώς σταθμοί, δόπου πολλοῖ μὲν ἐπιφραντεῖς κατήρχοντο ἐκ διαφόρων χωρῶν, χάριν διαμονῆς εὐαρέστου, πολλοῖ δὲ πρόσφυγες κατέφευγον καταδιωκόμενοι, χάριν ἀσφαλείας.

Αἱ φυσικὲς τῆς Ζακύνθου καλλονὰ καὶ τὸ φιλόξενον τῶν κατοίκων αὐτῆς, γνωστὰ ἔξι ἀκοῆς εἰς τὴν ἐκπτωτὸν βασίλεισσαν, συνετέλεσαν ὡστε αὐτὴν διαπλέουσα τὰ ἀνατολικὰ τῆς Μεσογείου μέρη νὰ προσορμισθῇ εἰς Ζάκυνθον, διποτὲ ὅλην διασκεδάσῃ τὴν ἀδυμίαν καὶ λύπην της.

¹ F. C. H. Pouqueville, «Ιστορία τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως» Τόμ. Γ', σελ. 132. Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ κ. Ο. Πουκεβίλ. — Botta, «Storia d'Italia». Tom. XXVI, p. 478. — Χιώτου, «Σειρᾶς Ἀπομνημ. Ἐπτανήσου» Τόμ. Γ', σελ. 920. — Libro II Processi Verbalii 1812 - 1813 καὶ διάφορα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχειοφιλακείου Ζακύνθου.

Τῇ 4^ῃ πρωΐνη ὥρᾳ τῆς 19^{ης} Ιουνίου 1813 ἐθεάθησαν ἐν τῷ λιμένι Ζακύνθου ἡγυαροβολημένα ἐν μονόχοτον καὶ ἴστιοπλοοῦντα, ἔτερον μονόχοτον, ἐν δίκροτον καὶ ἐν σκευαγωγόν. Τὸ Διμέναρχεῖον ἐπεδόθη τάξιστα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν πλοίων τούτων, ὅμοιū δὲ ὁ ταγματάρχης, ὁ διευθυντής τῆς στρατιωτ. Ἀστυνομίας Γερεντίος καὶ ὁ λιμενάρχης Γραμματικόπολος ἐπέβησαν λέμβοι πρὸς συνάντησιν τῶν ἀνωτέρω πλοίων.

Τὸ πρῶτον μονόχοτον τὸ ὄποιον ἐπλησίασαν, ἐφερεν ἐπὶ τοῦ μεσαίου ἴστοῦ καὶ τῆς πρύμνης σικελικὰς σημάιας. Ἐρωτηθεὶς ὁ ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου ὁξιωματικὸς περὶ τοῦ τόπου προελεύσεως, ἀπήντησεν, ὅτι ἔδει ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὸν πλοίαρχον τοῦ μονοχότου «Ἐνωσις» τὸν διευθύνοντα τὸν πλοῦν. Ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς «Ἐνωσεως» ὁ ταγματάρχης Cüst (;) ὁμίλησε μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς γεφύρας ἐν ὑπηρεσίᾳ ὁξιωματικοῦ μέχρις οὐ παρουσιάσθη καὶ ὁ Chamberland, πλοίαρχος τοῦ ἴδιου πλοίου. Ἐκ τῆς ὁμιλίας του ἐνοήθη, ὅτι τὸ ὑπὸ αὐτοῦ κυβερνώμενον πλοῖον ἦτο ἡ «Ἐνωσις», ὅτι τὸ δίκροτον ἦτο τὸ «Leader», ἀμφότερα βρετανικά, διτὶ τὸ ἄλλο μονόχοτον ἦτο ἡ «Ἀθηνᾶ» καὶ διτὶ τὸ σκευαγωγὸν ἦτο σικελικόν. Παρὰ τοῦ ἴδιου Chamberland ἐγένετο γνωστόν, ὅτι ἐπὶ τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐπέβαινον ἡ A. M. ἡ Βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως μετὰ τῆς A. Y. τοῦ Πρίγκηπος υἱοῦ τῆς Λεοπόλδου καὶ διτὶ ἡ μοῖρα προϊσχετο ἐκ Ματζόρας, δόποθεν εἶχεν ἀποτελέσει πρὸς πέντε ἡμερῶν προωρισμένη διὰ Ζάκυνθον. Ὅποδειχθέντος εἰς τὸν ἀντὸν Chamberland, ὅτι ἡ μοῖρα διά τε τὴν προελεύσιν τῆς καὶ τοὺς ἐν Ζάκυνθῳ ὑγειονομικοὺς τότε κανόνας, ὑπέκειτο εἰς ἐπταήμερον κάθαρσιν, ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ἐλευθεροκοινωνίας, ἵνα ἀποβισθῶσιν ἡ Βασίλισσα μετὰ τοῦ Πρίγκηπος υἱοῦ τῆς, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον τῇ εἴχε δώσει τὸν λόγον τῆς τιμῆς του, διτὶ θὰ ἡλευθεροκοινῶνουν, ἀμα τῷ κατάπλω τῶν εἰς Ζάκυνθον. Ἀκολούθως ἐγκαταλιπόντες τὴν «Ἐνωσιν» μετέβησαν εἰς τὸ Ὅγειονομεῖον, ἔνθα καθυπέβαλον τὰς ληρθρείσας πληροφορίας καὶ τὴν περὶ ἐλευθεροκοινωνίας αἴτησιν τοῦ Chamberland.

Συνελθόντες αὐτημερόδην διὰ τὸ κατεπείγον ἐν ἐκτάπτῳ συνεδρίᾳ οἱ πρόεδροι τῆς Διοικήσεως Ζακύνθου Σ. Μιχαλίστης, Κ. Λογοθέτης καὶ Δ. Μαρτινέγκος, δπως συσκεψθῶσι, ἐπὶ τῶν ληττέων μέτρων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀφιξιν τῆς Βασιλίσσης καὶ συζητήσαντες τὴν περὶ ἐλευθεροκοινωνίας αἴτησιν τοῦ Chamberland, ἀπεφάσισαν καὶ ἀπήντησαν πρὸς τὸν ἀντὸν πλοίαρχον διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τῆς Διοικήσεως Βαρβιάνη, ὅτι ἡ Διοίκησις οὐδεμίαν ἔχει ἐξουσίαν νὰ διατείξῃ ἐν προκειμένῳ, καθ' ἣν μάλιστα ἐποχὴν καὶ ὁ Βασ. Ἐπίτροπος Cambel ἀπονοίσαζε τῆς νήσου,

καὶ δὲ Διοικητὴς περιώδευεν ἀνὰ τὴν ἑξοχήν. Συγχρόνως εἰδοποίησαν τὸν Διοικητήν, συνεκόφθησαν δὲ καὶ περὶ διαμονῆς τῆς A. M. καὶ τῆς ἀκολουθίας τῆς. Τοιαύτη ὁρίσθη ἡ ἐν Ποταμίαις ἔπαντλις τῶν κομήτων Χρυσοπλεύρη καὶ αἱ πλησίοι οἰκίαι τῶν Ρώτα καὶ Στράνη.

Ἄφικομένου τοῦ Διοικητοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἐπετράπη ἡ ἐλευθεροκοινωνία, κατὰ δὲ τὴν ἀποβίβασιν τῆς βασιλίσσης, ὑπόδοχὴ ἑξόχως μεγαλοπρεπής ἐγένετο εἰς αὐτήν. «Αμα ὡς ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς χειραρχίας τῆς οιπίδιον, ἐφ' οὐ ησαν ἀπεικονισμέναι αἱ πόλεις Νεάπολις καὶ Παλέρμον, τὰς ὅποιας μετὰ ψυχικοῦ ἄλγον παρετήρει. Συγχάρις ἡρέσκετο θεωροῦσα οἰκογενειακάς εἰκόνας ἐν μιτρογραφίᾳ, ἃς διετήρει ἐντὸς πυξίδος καὶ δεικνύουσα ταῦτας: Ἰδού ἡ ἀδελφὴ μου Ἀντωνέττα, μοῦ εἰπεν ἡμέραν τινά, καὶ ἀρθονα δάκρυα ἐπλήρωσαν τοὺς ὄφθαλμούς αὐτῆς. Ἰδού δὲ σύνυγος αὐτῆς Δουλοδόπιος ΙΣΤ. Κυρία μου, τῇ λέγω, ὑπάρχει καὶ ἀλλη ζωή. — Α! παραφόρως δράτομαι τῶν παρηγόρων τούτων λόγων· καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπανελάμβανεν αὐτούς, μετὰ τῶν ὀνομάτων Ἀντωνέττα καὶ Δουλοδόπιος.

«Η A. M. ἐζήτησε τὴν σύνταξιν μικροῦ λεξικοῦ Ἑλληνικοῦ, διὰ νὰ δύναται νὰ συνεννοήται περὶ τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῆς. Οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτῆς συνεχῶς ἐπληροῦντο δακρύων, δὲ ήκουε τὰς ἐπευφημίας ἐκείνων, οἵτινες ἡψήφουν τὰς λόγχας, ἵνα κρᾶσι: Ζήτω ἡ Καρολίνα...»

Τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀγγλον στρατηγοῦ Κάμπελ μὴ ἀνεχομένη ἐπὶ πλέον ἡ βασίλισσα καὶ ἐπιθυμοῦσα, ἵνα δισφ τάχιον ἀπαλλαγῇ τοῦ δχληροῦ ἐκείνου κατασκόπου, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ τῆς νήσου, καταλείποντα μημήνην ἀλλοτον τῆς εὐγενείας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γενναιότητος τῆς καρδίας τῆς. «Οτε ἐπεβίβασαν αὐτῆς διὰ Κωνσταντινούπολιν, γράφει δὲ Πουκεβίλ μεγαλοφώνως εἰπε: Βεβαιώσατε τοὺς Ζακύνθίους, διτὶ αὐτῷ ἡ βασίλισσα: «ἐπίστευσα ἐπὶ πολύ, διτὶ ἐγνώριζον νὰ κυβερνῶ· ἑξῆλθον τῆς ἀπάτης ὅμως διτὶ ἡτον ἀργά πλέον. Ινα τις διοικητὴς καλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἑηκολούθησε, πρέπει νὰ ἔχῃ σπουδάσει αὐτούς διπερ ἐγώ οὐδέποτε ἐπράξα. Εὰν δὲ Θεός μοι ἐπιτρέψῃ ν' ἀνέλθω ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὗτονος ἐστερήθην, νέον βίον δὲ ἀρχίσω διάγουσα.»

Οὐχ ἡτον ἡ ἐπὶ ἔνα καὶ ἡμίσυ μηνα διαμονὴ τῆς βασιλίσσης ἐν τῇ νήσῳ, παρὰ τὴν ἀγάπτην, ἡς αὐτῇ ἀπήλαυνεν ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, δὲν ἦτο ἀμέτοχος καὶ λυτηρῶν ἐπεισοδίων διότι δ στρατηγὸς Κάμπελ, δὲν ἀλλως τε οὐδέποτε ἐδέχθη εἰς ἰδιαιτέραν συνέντευξιν, ἡ εἰς ἀπλῆν ἐπισκεψιν, ὑπείκων εἰς τὰς παρακελεύσεις τοῦ λόρδου Βέρτιγκ, ἀνενέωσε παρ' αὐτῇ τὰς κατασκοπείας καὶ πολλάκις ἐγένετο πρόξενος δυσαρεσκείας εἰς τὴν βασίλισσαν. «Εκεῖνοι, πρὸς οὓς ἐπετράπη νὰ τὴν πλησιάσω, ἑξακολούθει δ Πουκεβίλ, εἶχον διαταγήν ν' ἀκούωσι τοὺς λόγους αὐτῆς καὶ ν' ἀναφέρωσιν αὐτούς εἰς τὴν Αστυνομίαν. Ἀπήντησαν δπως τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως, ἀτινα ἐκ καθήκοντος καὶ ἀγάπης ἐπεδύμουν νὰ προσφέρωσι τὰ σέβη αὐτῶν πρὸς τὴν A. M., γίνωσιν οἱ πρῶτοι αὐτῆς κατά-

σκοποι. Πάντες προέκρινον ν' ἀπέχωσι μᾶλλον τῶν ἐπισκέψεων τῆς βασιλίσσης, ἡ τοιοῦτο νὰ ὑποδύνθωσι πρόσωπον.

«Ἐκράτει διαφρῶς εἰς τὰς χειραρχίας τῆς οιπίδιον, ἐφ' οὐ ησαν ἀπεικονισμέναι αἱ πόλεις Νεάπολις καὶ Παλέρμον, τὰς ὅποιας μετὰ ψυχικοῦ ἄλγον παρετήρει. Συγχάρις ἡρέσκετο θεωροῦσα οἰκογενειακάς εἰκόνας ἐν μιτρογραφίᾳ, ἃς διετήρει ἐντὸς πυξίδος καὶ δεικνύουσα ταῦτας: Ἰδού ἡ ἀδελφὴ μου Δουλοδόπιος ΙΣΤ. Κυρία μου, τῇ λέγω, ὑπάρχει καὶ ἀλλη ζωή. — Α! παραφόρως δράτομαι τῶν παρηγόρων τούτων λόγων· καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπανελάμβανεν αὐτούς, μετὰ τῶν ονομάτων Ἀντωνέττα καὶ Δουλοδόπιος.

Ζάκυνθος τῇ 13 Ιουλίου 1813

ΚΑΡΟΛΙΝΑ»

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

«Τὸ ἐνδιαφέρον τὸ δόποιον εἰς πᾶσαν περίστασιν ὑπὲρ ἐμοῦ ἐξεδηλώσατε, μοῦ ἐπιβάλλει νὰ σᾶς καταστήσω γνωστόν, διτὶ ἐφθασα αἰσίως εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 13 Σεπτεμβρίου. Τὸ ταξεδίδιόν μου διήρκεσεν ἀκριβῶς δώδεκα ἡμέρας, χωρὶς τρικυμίαν, περιστούτερον δὲ ἐμεινα τοῖς Μανδρί, καθὼς εἰς Τένεδον, καὶ τοῦτο, ἔνεκα ἐναντίων ἀνέμων, ἐλλείψεως φιδμανίων καὶ ἀδειάς εἰσπλου. Εὖρον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Δουλοδόπιος.

«Η A. M. ἐζήτησε τὴν σύνταξιν μικροῦ λεξικοῦ Ἑλληνικοῦ, διὰ νὰ δύναται νὰ συνεννοήται περὶ τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῆς. Οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτῆς συνεχῶς ἐπληροῦντο δακρύων, δὲ ήκουε τὰς ἐπευφημίας ἐκείνων, οἵτινες ἡψήφουν τὰς λόγχας, ἵνα κρᾶσι: Ζήτω ἡ Καρολίνα...»

Τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀγγλον στρατηγοῦ Κάμπελ μὴ ἀνεχομένη ἐπὶ πλέον ἡ βασίλισσα καὶ ἐπιθυμοῦσα, ἵνα δισφ τάχιον ἀπαλλαγῇ τοῦ δχληροῦ ἐκείνου κατασκόπου, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ τῆς νήσου, καταλείποντα μημήνην ἀλλοτον τῆς εὐγενείας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γενναιότητος τῆς καρδίας τῆς. «Οτε διεβίβασαν αὐτῆς διὰ Κωνσταντινούπολιν, γράφει δὲ Πουκεβίλ μεγαλοφώνως εἰπε: Βεβαιώσατε τοὺς Ζακύνθίους, διτὶ αὐτῷ ἡ βασίλισσα: «επίστευσα ἐπὶ πολύ, διτὶ ἐγνώριζον νὰ κυβερνῶ· ἑξῆλθον τῆς ἀπάτης ὅμως διτὶ ἡτον ἀργά πλέον. Ινα τις διοικητὴς καλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ἑηκολούθησε, πρέπει νὰ ἔχῃ σπουδάσει αὐτούς διπερ ἐγώ οὐδέποτε ἐπράξα. Εὰν δὲ Θεός μοι ἐπιτρέψῃ ν' ἀνέλθω ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὗτονος ἐστερήθην, νέον βίον δὲ ἀρχίσω διάγουσα.»

«Η οἰκογένεια τῶν Κουερίνου - Χρυσοπλεύρη διατηρεῖ εἰσέτι ἐν ἐλαιογραφίᾳ τὴν εἰκόνα τῆς ἐπιτάπτου βασιλίσσης Καρολίνας, ἡ δοπία, δπως μοῦ ἔλεγε, κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονήν του, δ ἀρχιδούντης τῆς Αντορίας Λουδοβίπος Σαλβατώρ, μεγάλην ἐφερε τὴν διαγωγῆς αὐτῶν ἐπιθυμῶ δὲ νὰ τύχω τῆς εὐκαιρίας, δπως ἀποδείξω αὐτοῖς τὴν εὐγνωμοσύνην μον. Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἐλημονούμενη πανταχοῦ παρέχει διαρκεῖς φύβους. Επιθυμῶ πολὺ νὰ μάθω περὶ τῆς άγιειας σας, καθὼς καὶ περὶ τῆς τῶν θυγατέρων καὶ ἀνεψιῶν σας, τοὺς δοπίους δὲν λησμονῶ. Σᾶς παρακαλῶ νὰ χαιρετήσετε ἐξ ὀνόματός μου δλονς δσοι μ' ἐνθυμοῦνται καὶ νὰ τοὺς διαβεβαιώσετε περὶ τῆς αἰώνιου εὐγνωμοσύνης τὴν δοπίαν αἰσθάνομαι παντοτεινή πρὸς τοὺς ἀγαθούς καὶ φιλόφρονας Ζακύνθιον. Ήδη, ἔνεκα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἀναμένομεν μεγάλα γεγονότα, εἰδε δὲ ν' ἀποβῶσιν εὐνοϊκά. Έναγωνίως ἀναμένω νὰ μάθω περὶ τῆς άγιειας σας, ἡ δοπία ἐλπίζω διτὶ ἔχει καλῶς. Θεωρεῖτε με πάντοτε ἀγαπητήν σας καὶ ἀφοσιωμένην

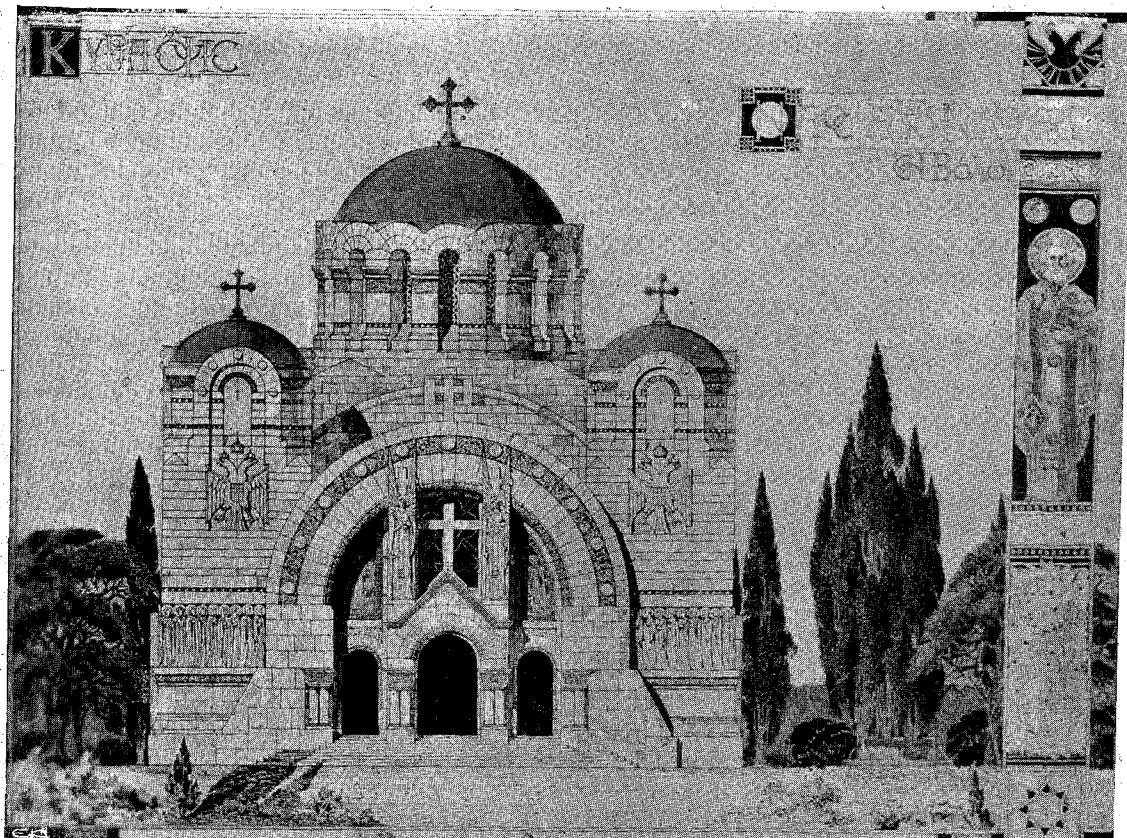
ΚΑΡΟΛΙΝΑ»

Βουγιούν Δερέ τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1813.

«Σᾶς ἐγκλείω ἐπιστολὴν τοῦ ίδιαιτέρου γραμματέως μου διὰ τῆς δοπίας παρακαλεῖσθε νὰ παράσχετε τὴν προστασίαν σας εἰς δσοντας δικαιούς μου αὐτόθι εὑρίσκονται, θέλετε δὲ ἀποζημιωθῆ γενναιώσας κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς ιταλικῆς. (Η βασίλισσα ἀνεχώρησεν ἐκ Ζακύνθου τῇ 22 Ιουλίου 1813 διὰ Κωνσταντινούπολιν).

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

«Δεχθῆτε, ἀγαπητὲ κόμη, τὰ εἰλικρινῆ συγχαρητήριά μου διὰ τὴν αἰδίαν ἀπόκτησιν ὠραίου τέκνου, τὸ δοπίον ἡ καλή σας κόρη ἐφερεν εἰς τὸν Λ. 407 καὶ 3 πιαστῶν κατὰ τὴν ἐγκλεισμένην σημείωσιν εἰς τὸν πλοίαρχον τῆς πολά-

ΤΟ ΤΕΛΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΒΟΛΟΝ — ΚΥΡΙΑ ΟΨΙΣ

ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ
Φωτογρ. Ε. Σανθόποδου

κρας, «St. Antonio» κ. Γαητάνον Βίσκον και τοὺς εἰς τὴν ὑπῆρεσίαν του, τοὺς δόποιους ἀφῆκεν ἐν Ζακύνθῳ, καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ τούτου ἡ 'Υ. 'Ε. θέλει πέμψῃ συναλλαγματικὴν πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ ἀδελφοὺς Smithies, ἡ δόπια ἀμέσως θὰ ἔξοφληθῇ. Ἡ Α. Μ. ἐλπίζει, ὅτι, δσάκις τὰ ἐν λόγῳ πρόσωπα εὑρίσκονται αὐτόθι, θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ τοῖς φανῆτε πρόθυμος, μετὰ τῆς συνήθους πρὸς τὸ ὑψηλὸν Αὐτῆς πρόσωπον ἀφοσιώσεως καὶ θέλει πάντοτε εὐγνωμονεῖ πρὸς ὑμᾶς. Ἐκτελῶν τὰς διαταγὰς τῆς Α. Μ., λαμβάνω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ὑποσημειῶμαι μετὰ σεβασμοῦ.

Τῆς 'Υμ. Ἐξοχότητος Κ. Κε Κόμη Χρυσοπλεύρη
Αφοσιωμένος καὶ ταπ. δούλος

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΔΑΝΤΣΑΣ, Επιτρόπος τῆς Α. Μ.
Βουγιούκ - Δερέ, 17 Σεπτεμβρίου 1813.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'

«Ἐντιμότατε καὶ Σεβαστέ μοι Κε Κόμη,
«Συνεπής πρὸς τὴν δοθεῖσαν εἰς ὑμᾶς ὑπόσχεσιν, σᾶς δίδω τὸ βραχὺ δρομολόγιον τοῦ ταξειδίου τῆς Α. Μ. τῆς Κυρίας μου. Ἀναχωρήσαντες ἐκ

μετὰ τῆς οἰκογενείας του, τοῦ ρώσου πρέσβεως Ἰταλίνσκη, τοῦ ἄγγλου πρέσβεως Liston, τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἀρμενοκαθολικοῦ ἐπισκόπου ἡλπ. καὶ παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν συνήθη ἡμερησίαν ἐπιχορήγησιν, ἥν ἡ Α. Μ. οὐδόλως ἔδέχθη, καίτοι ὁ Σουλτάνος ἐπέμενε νὰ μὴ ἀποποιηθῇ ταύτην ἡ Α. Μ.

«Δὲν ὅμιλῶ περὶ τῶν καλλονῶν τῶν μερῶν τούτων, διότι τὰ γνωρίζετε πολὺ καλά. Ἡ Α. Μ. νοήσασα ὅτι σᾶς γράφω, μὲ διέταξε νὰ σας γνωρίσω, ὅτι οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ τὸν γενναῖον φίλον της κόμη. Χρυσοπλεύρην καὶ τοῦτο πράττω μετ' ἀληθοῦς εὐχαριστήσεως. Εὐλεπιστῶ ὅτι ἡ ὑγιεία σας βαίνει βελτιουμένη καὶ ὅτι αἱ εὐγένεσταται κόραι σας, οἵ κ. γαμβροί σας χαίρουν ἀκραν ὑγείαν. Ἐν τέλει εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σας καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ θεωρῇτε πάντοτε

Τῆς 'Υμ. Ἐξοχ. ἀφοσιωμένον καὶ ταπ. δούλον
ΚΥΡΙΑΚΟΣ GRECO».

Βουγιούκ - Δερέ τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1813.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'

«Καὶ Μαριέτταν Χρυσοπλεύρη,

«Ἐν Ὁδησῷ τῇ 17 Ν/βρίου 1813

«Μετὰ μεγάλης συγκινήσεως ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου φιλικὴ ἐπιστολή σας, ἐν τῇ δόποιᾳ ἔτι μᾶλλον θαυμάζω τὰ αἰσθήματά σας,

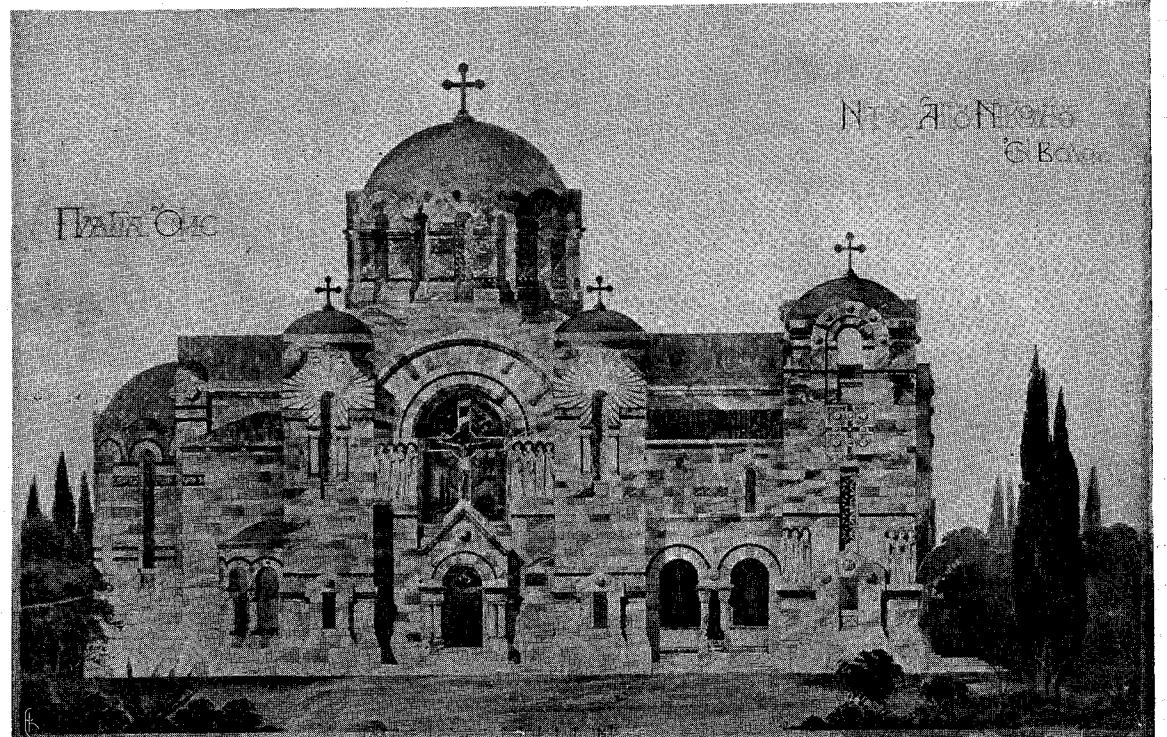
ἐνῷ συγχρόνως αἰσθάνομαι ζωηροτάτην λύπην διὰ τὴν ἀπώλειαν ἀρίστου πατρός, ἀνδρὸς εὐθυτάτου, ἀνθρώπου εἰς ἄρδον ἐναρέτου. Συμμερίζομαι τὴν λύπην σας καὶ ἔγὼ καὶ θρηνῶ ὅτι διλγάθερον ἀπὸ σᾶς τοιαύτην ἀπώλειαν, καὶ τοὶ ἡ θλῖψις μου γίνεται διλγάθερον βαρεῖα ἐπὶ τῇ σκέψει, διετοί την οἰκογενείαν αὐτοῦ θὰ ἐπανεύρω πάντοτε τοὺς ἀγαθοὺς παρόπονς τῆς ἀγιωτέρας ἀνατροφῆς, ἡ δόπια πρέπει πάντοτε νὰ σᾶς κρατῇ συνδεμένους, ὡς ὑπογραμμὸν ἔχοντας τὴν παραδειγματικὴν αὐτοῦ ζωὴν. Οὕτω πράττουσα ἐστὲ βεβαία περὶ τῆς συνεχείας εἰλικρινεστάτης στοργῆς καὶ ἀδιαλείπτου σεβασμοῦ, ὃν πάντες ἀνεξαιρέτως θὰ αἰσθάνωνται πρὸς τὴν οἰκογένειαν Χρυσοπλεύρη. Δεχθῆτε εὐμενῶς τὰς φιλοστόργους ταύτας ἐκφράσεις μου προελθούσας ἐξ ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν ἀξιόλογον ἐκεῖνον ἀνδρα, βεβαιωθῆτε δὲ τῷ μᾶλλον ὅτι τὸ αὐτὸ σέβας, τὴν αὐτὴν στοργήν, τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην θὰ ἔχω αἰωνίως δὲ δόλους σας καὶ μὲ τὰ αἰσθήματα ταῦτα θεωρεῖτε με ἀπαρεγκλίως πάντοτε

· Αληθῆ καὶ εἰλικρινῆ σας φίλην
ΚΑΡΟΛΙΝΑ »

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'

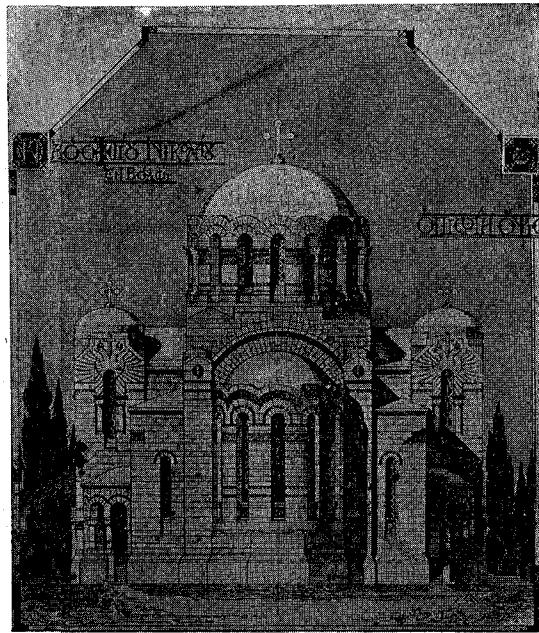
«Καὶ Μαριέτταν Χρυσοπλεύρη,

«Δὲν ἐπεθύμουν νὰ ἀνανεώσω τὴν θλῖψιν σας ἐκφράζοντας τὴν ἀπειρον τὴν λύπην μου ἐπὶ τῷ

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΠΛΑΓΙΑ ΟΨΙΣ

ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ
Φωτογρ. Ε. Σανθόποδου

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ
Όπισθια δύφις

άκούσματι της σκληρᾶς ἀπωλείας τοῦ ἀξιολόγου καὶ σεβαστοῦ πατρός σας. Ὁ Θεὸς τὸν ἐδέχθη εἰς τοὺς κόπλους του ἐπαξίως τῶν πολλῶν ὅρετῶν του. Ἀλλ' ἡ ἀπώλεια εἶναι πάντοτε λυπηρὰ καὶ αἰσθητή, σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ ἐκφράσετε τὰ αἰσθήματά μου ταῦτα πρὸς τὴν ἀδελφῆν σας καὶ πιστεύσατε δτὶ Ἰσοβίνως ήταν τηρήσω ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἰωνίαν ἀφοσίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἐνδοίσκομαι πρὸ 15 ἡμερῶν ἐν Ὁδησσῷ ὑπὸ αὐτοτρόπων κάθαρσιν, κατόπιν ὀδηγοτάτου ταξιδίου. Μόλις ἡ κάθαρσίς μου λήξῃ, θὰ σπεύσω εἰς Γερμανίαν, ἀλλ' ὅπου δήποτε εὑρεθῶ θὰ εἴμαι πάντοτε εὐγνώμων πρὸς σᾶς καὶ θὰ διατηρῶ αἰωνίαν καὶ προσφιλῆ ἀνάμνησιν. «Υγιαίνετε.

Εἰλικρινῆς καὶ ἀληθῆς φίλη σας
ΚΑΡΟΛΙΝΑ»

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤ'

«Ἐξοχωτάτη καὶ σεβαστή μου Κα Κόμησσα,

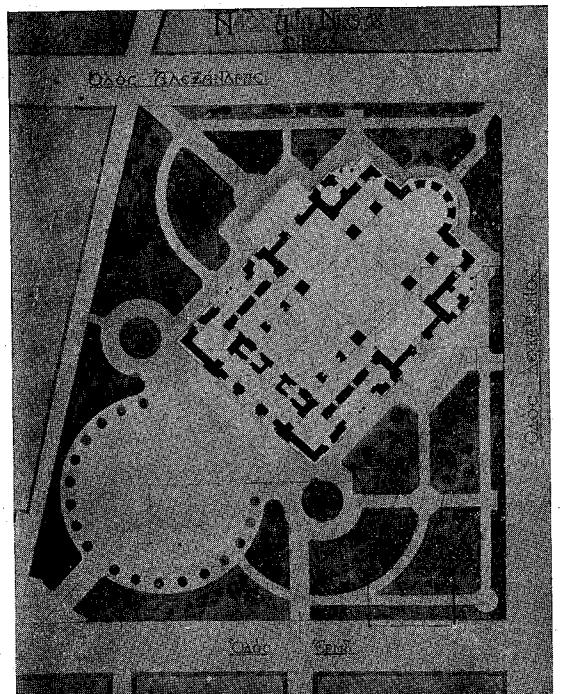
«Τὴν ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου εὐγενεστάτην ἐπιστολήν σας ἔλαβον ἐν Βουγιούν· Δερὲ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου δι· Ὁδησσόν, ἔνεκα ὅμως ἔλειψεως μέσων, ἀποκρίνομαι εἰς σᾶς τόσῳ βραδέως. Δὲν ὄμιλω περὶ ἀπωλείας, ἢ δοπία τοὺς πάντας ἐλύπησε καὶ μεγάλως ἔθλιψε τὴν Α.Μ. διὰ νὰ μὴ ἀνοίξω ἐν νέον τόσῳ πρόσφατον πληγήν, ἀλλ' ὅμως δὲν παραλείπω νὰ σᾶς βεβαιώσω, δτὶ ὑπέβαλον εὐπειθῶς πρὸς τὴν Α.Μ. ὅσα εὐηρεστήθητε νὰ μοῦ ἀνακοινώ-

σετε ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκ Μεσοίνης κομισθέντα ἔγγραφα. Ἡ Α.Μ. εἰς ἦν εἴτον δτὶ γράφω πρὸς σᾶς, μὲ διατάσσει νὰ σᾶς γνωρίσω, δτὶ εὐχαρίστησιν θὰ αἰσθάνεται, ὁσάκις δύναται νὰ σᾶς φαίνεται ὠφέλιμος. Ἔγὼ ἐπομένως δὲν λείτω τοῦ νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὰ τὰ γενναῖα ταῦτα αἰσθήματα τῆς Α.Μ. πρὸς σᾶς, ἔξοχωτάτη Κυρία. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ αἰωνίως θὰ εὐγνωμονῶ ἐπὶ τῇ εὐλιμενεῖ σας μερίμνῃ τοῦ νὰ κάμετε μνεῖσαν τοῦ δονόματός μου πρὸς τὴν Α.Ε. τὸν Μότσενγον καὶ ἐνισχύσετε ταῦτην διὰ τῆς συστάσεως σας. Δὲν ἥλπιζον νὰ τύχω τοιστῆς φιλοφροσύνης, ἐκ μέρους τόσῳ εὐγενοῦς Κυρίας ὅμως τὰ πάντα δύναται τις νὰ ἐλπίζῃ, διὸ καὶ αἰωνίως τῇ εἶμαι ὑπόχρεως. Ἀπασαι αἱ ἐδῶ Κυρίαι σᾶς προσκυνοῦν, παρακαλεῖσθε δὲ νὰ μὲ τιμήσετε ἐν Βιέννη διὰ διαταγῶν σας καὶ εὐαρεστημῆτε νὰ διαβιβάσετε τὰς προσερήσεις μου πρὸς τὸν ἐντιμότατον σύζυγόν σας.

«Σᾶς παρακαλῶ δταν ἰδῆτε τὸν κόμητα κ. Σολωμὸν νὰ τὸν προσκυνήσετε ἐκ μέρους μου. Ἀσπαζόμενος μετὰ σεβασμοῦ τὰς χεῖρας σας ὑποσημειοῦμαι.

Τῆς Υ. Ε. ἀφοιωμένος καὶ ταπεινὸς θεράπων
ΔΟΜΕΝΙΚΟΣ ΓΡΕΚΟ

Τῇ Α. Ε. Κα Κα Κομήσση Κουερίνου
τὸ γέρον Χρυσοπλεύρη
Εἰς Ζάκυνθον»

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ — ΥΠΟ Α. ΖΑΧΟΥ
Τοπογραφικὸς χάρτης

‘Ο ἐγκάρδιος πόθος καὶ αἱ εὐγενεῖς διαθέσεις τῆς ἐκπτώτου βασιλίσσης Καρολίνας, δπως δυνηθῆ μίαν ἡμέραν νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ζακύνθου, δὲν ἔμελε νὰ πραγματοποιηθῶσι, διότι αἱ εὐτυχεῖς δι' αὐτὴν ἡμέραι δὲν ἐπανῆλθον πλέον· κλεί-

ουσαὶ ἡρέμα τοὺς ὁρθαλμοὺς μετὰ ἔτη εἰς τὸν αἰώνιον ὑπνον, ἀναπαρίστα μετὰ τῶν ἀλλων προσφιλῶν τῆς μορφῶν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἐρατεῖης μας νήσου Ζακύνθου, δπου τόσων δειγμάτων εἰλικρινοῦς ἀγάπτης καὶ ἀπρόσποιήτου συμπαθείας ἔτυχε κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν τῆς.

Ζάκυνθος 1910

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

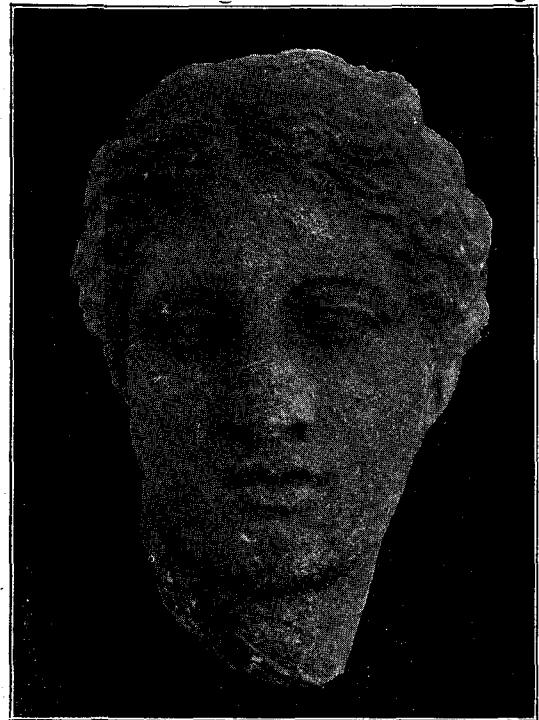
ΚΕΦΑΛΗ ΚΩΡΗΣ ΕΝ ΤΕΓΕΑΙ

Μίαν ὥραν νοτίως τῆς Τριπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς θελκτικῆς πεδιάδος τῆς Τεγέας εἶναι τὸ χωρίον Πιαλῆ, δπου τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς καὶ τὸ ἀρτισύστατον Μουσεῖον. Ἐπαρχιακὸν Μουσεῖον περὶ οὐ ὅμως δύναται νὰ λεχθῇ δτὶ εἶναι τὸ ποώτιστον ἐν τῷ κόσμῳ Μουσείον Σκόπα, διότι οὐδαμοῦ ἀλλοῦ διατηροῦνται πλείονα ἔργα τοῦ γίγαντος τούτου τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας. Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον κειμήλιον τοῦ Τεγεατικοῦ Μουσείου, κεφαλὴ μαρμαρίνη ἔξ ἀγάλματος νεάνιδος, εὐρεθεῖσα πρὸ 10 ἑτῶν μεταξὺ τῶν συντριμμάτων τοῦ ναοῦ, δὲν εἶναι βέβαιον ἀν ἀνήκῃ εἰς τὸν μέγαν καλλιτέχνην. Είναι ὅμως βέβαιον δτὶ εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων ἐλληνικῶν καλλιτεχνημάτων καὶ ἀναμφιβόλως ἡ καλλίστη κεφαλὴ ἔξ δοσῶν ὑπάρχουν εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι Μουσεία.

Τοιοῦτον ἀριστούργημα, ἐφάμιλλον πρὸς τὸν ὑπέροχον Ἐρυμῆν τῆς Ὁλυμπίας, δὲν ὕφειλε νὰ εἶναι γνωστὸν μόνον εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν ἀρχαιολόγων. Πάντες οἱ ἔχοντες δπωδήποτε ἀνοικτοὺς τοὺς ὁρθαλμοὺς εἰς τὸ ὅραῖον καὶ πάντες οἱ δλίγον ἡ πολὺ φιλάρχαιοι πρέπει νὰ γνωρίσωσι τὸ ἔργον ἔξ αὐτοψίας. Φωτογραφίαι, ὡς αἱ κατωτέρω, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ τοιαῦται ἀπεικονίσεις μέρος μόνον τῆς δυνάμεως τοῦ πρωτότοπου ὑπὲδε ἔμαυτῶν δύναται νὰ ἀξιώσουν. Ἀλλ' οἱ μεταβαίνοντες εἰς Τεγέαν ἀπέρχονται ἐκεῖθεν μὲ τὴν βεβαιότητα, δτὶ εἶδον κατὰ τι ἀνέλπιστον, δτὶ παρεστάθησαν εἰς ἀληθῆ ἀποκαλύψιν τῆς δαιμονίας δυνάμεως τῆς Τέχνης καθόλου.

Πολὺ ὅραία κεφαλή! Θὰ ἀναφωνήσῃ ἀμέσως δ ἐπισκέπτης τοῦ Τεγεατικοῦ Μουσείου εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀλέας. — «Ἐξοχός! Θὰ εἴπῃ μετ' δλίγον, δταν ἀπαλλαχθεὶς τῶν ἐνοχλήσεων ἐκ τῶν μικρῶν βλαβῶν τῆς ἐπιδεμίδος καὶ περιελθὼν ἵδη πανταχοῦ τὴν αὐτὴν θαυμασίαν ἔργασίαν. Ἐν τέλει θελγόμενος ἀεὶ μᾶλλον δὲν θὰ εῦρῃ καταλλήλους λέξεις καὶ δταν περιβάλλων τὸ δλον προσβλέψῃ μάλιστα πρὸς τοὺς ἀπειδόντας γλυκεῖς ὁρθαλμούς θὰ μείνῃ ἄφωνος ὑπὸ μόνου τοῦ θαυμασμοῦ.

Ποῦ κεῖται λοιπὸν τὸ μυστήριον τοῦ ἴσχυροῦ

КЕФАЛΗ КОРНЕ ЕН ТЕГЕАЦ

τελειοτάτων ἔργων τῆς τέχνης, ἐκ μόνων τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων διαστάσεων ἀποκομίζομεν ἐν τῇ δοθείσῃ περιστάσει τὴν μεγίστην δυνατήν ἐντύπωσιν. Οἰαδήποτε, καὶ ἡ ἐλαχίστη μεταβολὴ εἰς τὰς διαστάσεις, θὰ ἐπιφέρῃ μόνον μείωσιν τοῦ μεγέθους.

“Οσει κτιρίου τινὸς εἶναι ἡ κατασκευὴ τοῦ προσώπου. Ἀλλ’ αἱ ἔξηκριβωμέναι διαστάσεις καὶ αἱ ἄκαμπτοι γραμμαὶ τοῦ γεωμετρικοῦ σχήματος συγκαλύπτονται ὑπὸ τῷ πλῆθος τῶν καμπυλῶν, τῶν δηλουσῶν τὴν ζωήν.” Ἰδε π.χ. πόσον ἐλαφρῶς διογκοῦται τὸ μέτωπον, πόσον ἀδριστος εἶναι ἡ μορφὴ τῆς ἑινός, πόσον ἐλαφρῶς καὶ συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν ἀνθιστοῖς ὅργανισμοι κυματοῦνται αἱ μεγάλαι ἐπιφάνειαι τῶν παρειῶν, μὲ πόσην χάριν ἐπικάθηται, σχεδὸν ἀπαρατήρητος, δὲ γελασῖνος ἐπὶ τῆς σιαγόνος.

Μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὅλου, ἡ κίνησις ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐκ τῶν σπουδαίων παραγόντων τῆς ἐντυπώσεως. Θὰ ἦτο ὀλιγότερον προσφυὲς πρὸς τὴν κυριαρχοῦσαν ἰδέαν τῆς σεμνότητος καὶ ἥρεμου συννοίας, ἐὰν ἡ κεφαλὴ ὑψοῦτο ὁρθίᾳ ἐπὶ λαιμοῦ κατακρούφου. Ἀλλ' ὁ λαιμὸς ἐνταῦθα ὑποχωρεῖ μικρὸν πρὸς τὰ δόπιστα καὶ κλίνει πρὸς τὰ δεξιά, ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ στραφεῖσα πρὸς τὰ ἀριστερὰ προσέχει μικρὸν καὶ κλίνει πρὸς τὰ κάτω. Πρέπει νὰ

λεχθῆ δτὶ ή στροφὴ καὶ κλίσις αὗτη τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐκ τῶν δυσκολωτάτων προβλημάτων, τὰ δόποια μάνον οἱ μέγιστοι τῶν καλλιτεχνῶν, ὃς δ ἡμέτερος, δύνανται νὰ λύσωσιν ἐπιτυχῶς. Διότι τὸ ὅλον δύναται νὰ ἀλλοιωθῇ ἐκ τῆς διαφορᾶς ἐνὸς μόνου γιλιοστοῦ.

⁹Ως ἐκ τοῦ δόλου ἔργου καὶ τῆς στάσεως τῆς κεφαλῆς οὕτω καὶ ἐκ τῶν λεπτομερειῶν ἐκλαμ-
πει τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς χαριέσσης σεμνότητος.
¹⁰Ἐν πρώτοις ἐκ τῆς θαυμασίως εἰργασμένης
χώρης

Αὐλαῖς ἀβαθής, γεωμετρικῶς ἀόριστος, ἀφανίζομένη βαθμηδὸν ὑπὸ τῆς ὁρμητικῆς βλαστήσεως τῶν τριχῶν, εἶναι ἡ χωρίστρα. Ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν φεύγουν πρὸς τὰ ὅπισα κυματούμενοι βόστρυχοι, ὡς τινος ἀγνώστου εἰς τὴν βοτανικὴν φυτοῦ ὄρατα σχοινοτενῆ φύλλα. Δὲν εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ κτενίου οὐδὲ ἡ ἀνάγκη τῆς ὅπισθεν συγκρατούσης ταινίας. Οἱ βόστρυχοι οὗτοι κατὰ βούλησιν ιδίαν καὶ διάφορον τρόπον ἔκαστος σπεύδουν πρὸς τὸ ἵνιον, διασταυροῦνται ἐκεὶ ὑπὲρ τὴν μᾶζαν τῶν ἐκ τοῦ τραχίλου τριχῶν καὶ δενόμενοι εἰς κρωβύλον καταλήγουν εἰς ἔξαιρετα ἀνθεμοειδῆ πέρατα. Τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῶν τριχῶν ὑπὲρ τὰ βρεγματικὰ δὲν παρακολουθεῖ εἴμην ἀσθενῶς τὴν γοργὴν κίνησιν τῶν ὑπέρ τὸ μέτωπον βοστρύχων. Ἰνα μη διασα-

λειψθή ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἡ ἀπλῆ κοσμιότης των,
ἐμποδίζει ἡ ἀβρότατα εἰσχωροῦσα καὶ ἀπαλῶς
πιέζουσα ταινία.

Οἱ δόφινοι τὸ πιστὸν τοῦτο κάτοπτρον τῆς ψυχῆς, ἐκφράζουν ἔξχως τὴν ἀβράν δεμβώδη σκέψιν. Εἶναι ἐπιμήκεις, ακίνοντα πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀριστερά, ὁ τοῦ δεξιοῦ βολβὸς κυλίεται μᾶλλον πρὸς τὰ ὅπιστα, ἐν ᾧ ὁ τοῦ ἀριστεροῦ ὄδομα ἐμπρός ἀποβάλλων τὸ σφαιρικὸν σχῆμα καὶ παρασύρων εἰς τὴν αὐτὴν κίνησιν τὴν ἄνω βλεφαρούδα. Ἄλλ’ ἵνα μὴ ἡ ἐκφρασις αὕτη τῆς σκέψεως ἀποβῇ πολὺ ἀυστηρά, δὲν ἀφίνονταν αἱ γελοεσσαι ἀνθρώπων ὑψούμεναι δροῦντες καὶ τὸ λοιπὸν ἥρεμον περιβάλλον. Ἰδιως τὸ δεύτερον μετὰ τοὺς δόφινοις ἐγγύτερον πρὸς τὴν ψυχὴν μέλος, τὰ χεῖλη, τὰ λεπτὰ ταῦτα εὐγραμματίζει, διανοιγόμενα ἐλαφρῶς εἰς δήλωσιν τῆς ὠραίας νεανικῆς ζωῆς, ἐξουδετεροῦσιν ἐντελῶς τὴν ἐκ τῆς βαρυνούσης σκέψιν.

Απαραίτηλος ούτω είναι δι' ένιαίος χαρακτήρες τοῦ καλλιτεχνήματος. Τὸ αὐτὸν πνεῦμα ἐκφράζουσιν πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, ἡ κόμη αὐτῆς, τὸ σύνολον. Τὴν αὐτὴν θείαν νεανικὴν ἀπλότητα ἀναγνωρίζουμεν πανταχοῦ. Ἀλλ' οὐ ταῦτα κατορθωθῶσι ἔχοντες δῆμον τοῦ σύλληψις τοῦ σχεδίου, σύλληψις τῆς σπανίας στιγμῆς, καθ' ἣν δραία κόρη δύναται νὰ ἐκτέμψῃ λάμψιν καταγομένην ἐκ τοῦ κόσμου τῶν θεῶν, ἀλλ' ἔχοντες καὶ ἡ ἐκτέλεσις, ἡ ἐργασία αὐτῆς, νὰ είναι ἀνάλογος. Καὶ ἀλληλῶς η ἐργασία τῆς κεφαλῆς είναι ἀξία παντὸς θαυμασμοῦ. Δὲν είναι ὁδὸς ή τοῦ Πραξιτελείου Ἐρμοῦ, ή ἀντλοῦσα ἐκ τοῦ μαρμάρου πᾶν διτο τοῦ δύναται νὰ δώσῃ. Είναι ἀπλούστερα, ἀλλ' είναι πάντοτε ἐπιτυχῆς καὶ διατηρεῖ πανταχοῦ τὴν αἰντὴν δύναμιν. Οὐδαμοῦ διακρίνεται ἵγνος κοπώσεως. Τὴν αὐτὴν ἀνθηρότητα καὶ δύναμιν, ἣν βλέπομεν ἐπὶ τῶν διφθαλιμῶν καὶ τῶν χειλέων, ἔχομεν καὶ ἐπὶ τοῦ τελευταίου βοστρυχιδίου, τοῦ διποίου τὴν ίδιαιτέραν κίνησιν μετ' ἵστησις ἀγάπτης παρακολουθεῖ δι καλλιτέχνης. Είναι φαγεόδην διποίης μετὰ τοῦ ἔοντος τοῦ.

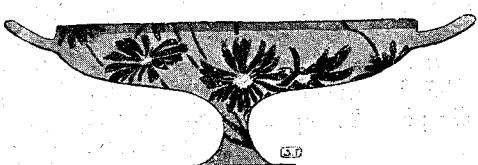
Χρονολογικῶς ἡ πεφαλὴ ἀνήκει εἰς ἐποχὴν

όντι μόνον μεγίστης ἀκμῆς τῆς πλαστικῆς ἐν Ελλάδι ἀλλὰ καὶ τελειοτάτης ἀναπτύξεως ὅλων ὠν δυνατῶν τεχνικῶν μέσων. "Οσον οὐδέποτε θίλλοτε ὑπῆρχαν ἀφθονα τὰ μέσα ταῦτα κατὰ δὲν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἰδίως τότε ενδέθη, ἡ γου-
μένου τοῦ Σκόπα, ἡ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον
ήσης ζωγραφικῆς παράστασις τοῦ ἀνθρωπίνου
σώματος, διπερ μέχρι σήμερον ἀποτελεῖ τὸν μέ-
γιστον θρίαμβον τῆς πλαστικῆς.

Αἱ μορφαὶ δὴλ. τοῦ σώματος παριστανται οὐχὶ ἀκριβῶς ὡς εἶναι ἐν τῇ φύσει, ἀλλ᾽ ὡς ποιανται, ὅποιαι φαίνονται εἰς τὸν ὄφθαλμόν· Ἐν τῇ φύσει ἑκάστη τῶν μορφῶν τοῦ προσώπου μένει ἀμετάβλητος εἰς οἰανδήποτε θέσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ἀν ἵσταται ἡ κεφαλή. Δὲν συμβαίνει δῆμως τὸ αὐτὸν καὶ διὰ τὸν ὄφθαλμόν· Ἐντεῦθεν ἔξηγονται μερικαὶ ἀνωμαλίαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅποιαι εἶναι τὸ μεγαλύτερον μέγεθος τοῦ ἀριστεροῦ ὁώθωνος ὡς καὶ ἡ μεῖζων ἀνάπτυξις τῆς ἀριστερᾶς παρειᾶς, ἡ παρὰ τὴν φύσιν συμπίεσις τοῦ ἀριστεροῦ βιολβοῦ καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν κάτω προεξοχὴ τῆς ἄνω βλεφαρίδος. Πάντα ταῦτα πάρεστάθησαν παρὰ τὴν ὀἰκείαν φύσιν ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν δέχεται ὁ ὄφθαλμὸς προσβλέπων τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ τοῦ προσώπου μᾶλλον ἢ τὸ δεξιόν. Διὰ τῶν τοιούτων παραβιάσεων τῆς φύσεως ἐπιτυγχάνεται ἡ τελειοτέρα παράστασις τῆς ζωῆς. Ἀλλ' εὐνόητον εἶναι, διτι μόνον εἰς τὴν μεγαλοφύΐαν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιχειρῇ τοιαύτας παραβιάσεις μετ' ἐπιτυχίας.

Τὸ ζῆτημα τοῦ ὀνόματος τῆς κόρης, ἣν παριστὰ θεάν καὶ τίνα, ἀκόμη δὲ τὸ σπουδαιότατον ζῆτημα περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ καλλιτέχνου προτιμῶ νὰ ἀφῆσω ἐντελῶς ἀθικτον. Διότι αἱ πιθαναὶ εἰκασίαι, εἰς ᾧς θὰ ἡδυνάμην νὰ καταλήξω, δὲν θὰ ἥσαν χρήσιμοι ἐνταῦθα. Ὁ μόνος δὲ σκοπὸς τοῦ ἀριθμοῦ μουν ἦτο νὰ καταδεῖξω κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔογου ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν μόνον ἐποψιν καὶ ἵνα συστήσω εἰς τοὺς φιλοτέχνους καὶ φιλαρχαίοντας τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ καὶ ἄλλως ἀξιολόγου Τεγεατικοῦ Μουσείου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΟΙ ΑΠΩΣΚΕΥΕΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

Η ταν εύρτη καὶ οἱ καμπάνες τῆς ἐκαλησιᾶς ποὺ εὔρταζε, δὲν εἶχαν πάφει ὅλη τὴν νύχτα νὰ χτυποῦνε.

Βγῆκα ἀργὰ σχεδὸν ἔξω. Δὲν θὰ πήγαινα οὔτε στὴν Ἐκκλησιά, οὔτε νὰ χαιρετήσω φίλο. Θὰ πήγαινα νὰ προσκυνήσω ἔναν τάφο!

Ἡ ημέρα ἦταν συννεφιασμένη, ψυχρὴ τοῦ Δεκεμβρίου μέρα. Φυσοῦσε ἀνεμός δυνατός καὶ παγωμένος...

Τὸ νεκροταφεῖο ἦταν ἔρημο. Σὰν σκιές τῶν ἥχων ἔρχόνταν ἵσαρ ἐκεῖ οἱ χτύποι τῆς καμπάνας τῆς Ἐκκλησιᾶς ποὺ εὔρταζε.

Οἱ σταυροὶ φύλαγαν τοὺς νεκροὺς καὶ οἱ κλῶνοι τῶν δένδρων ἔκλιναν ἀπὸ πάνω μόνοι θλιμμένοι. Τὰ πουλάκια τοὺς νανούριζαν τὸν ἀπέθαντον ὕπνο τους, τοὺς τραγουδοῦσαν γλυκά τραγούδια τῆς ζωῆς. Καὶ αὐτοὶ, ἵσως θὰ πίστεναν ὅτι βρισκόνταν στὸ χαμένο γιὰ πάντα σπίτι, κοντά στὸν δικοὺς των καὶ ἀκούγαν τὴν φωνὴν τῶν παιδιῶν, τῶν ἀδελφῶν, συζύγων, γονέων!... Ἄλλοι μόνο!

Ἐνας κρότος ἔρχόταν ἀπὸ ἐκεῖ κοντά, ἀπὸ ἔνα ἔργοστάσιο.

Προχώρησα νὰ γυρίσω τὸ νεκροταφεῖο, ἀφοῦ εἶδα τὸν τάφο, ποὺ εἶχα πάει νὰ προσκυνήσω, τάφο, ποὺ δὲν τὸν σκίαζαν θλιμμένα δένδρα, οὔτε οἱ κλῶνοι ἔκλινον δένδρων ἔγερναν θλιμμένοι κυτάζοντας τὴν πλάκα.

Τάφοι μαρμάρινοι, μὲ πρότομές, μὲ γλυφές, μὲ παραστάσεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἥσαν στὸ δρομίσκο, ποὺ εἶχα πάρει. Βρισκόμουν μέσα στὲς πρῶτες θέσεις. Ἄραγε ἡ γῆ, ποὺ τῆς ἀνοίγουν τὰ σωματικά της καὶ ρύγκουν πάλι μέσα τὰ παιδιά της, ἔχει καὶ αὐτὴ θέσεις;

Πρώτη, δεύτερη, τρίτη.

Κάποτε διέκοπταν τοὺς μαρμαρένιους τάφους ἄλλοι τριγυρισμένοι μὲ κάγκελα σιδερένια. Ἄλλοι πάλι μὲ ἔντινα κάγκελα καὶ πλήθος γλάστρες. Τὰ ἀνθη τῆς χαρᾶς καὶ στὴ λύπη βρίσκονται σὰ νὰ βγάζῃ ἡ χαρὰ τοῦ λουλούδια ποὺ φορεῖ καὶ νὰ τὰ δίνῃ στὴ θλῖψι.

Εἶχα περάσει τοὺς μαρμαρένιους τάφους, ἡ τὴν πρώτη θέσι. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος οἱ τάφοι ἥσαν φτωχικοί. Πέρα διέκρινα τὰ κεραμίδια ἐνὸς μικροῦ, μικροῦ σπιτιοῦ.

Σ' ἔνα δένδρο, ἔνα ἀσπρό σακκοῦλι γεμάτο ἦταν κρεμασμένο. Χωρὶς νὰ ἴδω ἐμάντευσα τί εἶχε μέσα. Καὶ ἦταν σὰ σακκούλι μὲ φαὶ λησμονημένο καποίου ἔργατη.

Κοντὰ ἔνας τάφος εἶχε ἀνοιχθῆ καὶ ἔνα φέρετρο ἐπόρβαλλε σὰ βάρκα τσακισμένη ἀπὸ κάποιο μαρουνὸ ταξίδι, ἀπὸ τὸ ταξίδι τῆς Ἀχερούσιας! Καὶ ἦταν πλούσιο φέρετρο, ἀπὸ καρυδιά.

Ο ταξιδιώτης ἦταν γυναικα. Τὰ δοῦχα της, ποὺ δὲν τῆς εἶχε ἐπιτρέψει δι Χάρων νὰ πάσῃ μαζί της, ἥσαν ἀκέραια, ἀπὸ θαλασσὸ βαθὺ ψαρόσια, λεπτούφρασμένο σὰν ἀπὸ ἀράχνη. Σὲ μιὰ ἀκρη τοῦ φρέτρου ἦταν κάλτσες καφετίες τρυπητές!

Μόλις ἔστριψα ἔναν τάφο, ποὺ διατάρος τοῦ εἶχε ἔνα γῦρο καὶ κροτοῦσε ἀπὸ τὸν ἀνεμο, στάθηκα. Τὰ δένδρα ποὺ μοῦ ἔκρυβαν τὸ θέαμα. Εἶχα φράσει στὸ μικρὸ σπιτάκι καὶ εἶδα ἔξω ἀπὸ αὐτό, σωρούς, σωρούς μεγάλους καὶ ψηλοὺς κοκκάλων σὰ χυμένη ζάχαρη, ἥ κάτι ἄλλο ἐμπόρευμα. Καὶ κιβώτια πλήθος, πλήθος στιβαγμένα τὸ ἔνα πάνω στὸ ἄλλο!..

— Ποὺ εἶμαι δῶ; εἶπα.

Τὸ σπιτάκι ἦταν σὰν τελωνεῖο ἔρημο, ποὺ ἀπὸ ἔξω ἀφίσαν τὰ κιβώτια τῶν χαμένοι ταξιδιῶται καὶ ἔμποροι.

Ἐνα κιβώτιο ἀνοιχτὸ πάνω ἀπὸ τὸ ἄλλα ἔδειχνε τὸ περιεχόμενό του. Μιὰ πλάτη, κρανίο, κοκκαλο ποδιοῦ...

Ἄλλο πιὸ κάτω μισοκλεισμένο.

Ἐδιάβασα τὴν ἐπιγραφή του — Κωνσταντῖνος, Ἀθανασία, Ἀδελφοί — ἔνα κόκκαλο ἔβγαινε σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ σηκώσῃ τὸ σκέπασμα.

Ἄλλο πιὸ πέρα μὲ λουκέτο σκουργιασμένο. — Χριστόδουλος — ἡ ἐπιγραφή.

Ἐξω ἀπὸ τὸν σωρὸ τῶν κοκκάλων μιὰ μασέλα μὲ λίγα δόντια, παΐδια στριφτερὰ καὶ σὰ γλυμένα...

Ο κρότος τοῦ σταυροῦ μὲ τὸν γῦρο ἀκούσθηκε πιὸ πολὺ νὰ ταράζῃ τὴ σιωπὴ τὴν πένθιμη σὰν νὰ ἥθελε κάτι νὰ πῇ τώρα, ἥ τὸ παραμιλητό του νὰ δυνάμωσε. Καθὼς πρόσεξα σαντὸν τὸν κρότο, ἀκούσα καὶ ἔναν ἄλλον νὰ ἔρχεται ἀπὸ κεῖ κάπου. Ἡταν τοῦ ἔργοστασίου δοκότος. Ἐργασία!

Πάλι εἶδα τοὺς σωροὺς τῶν κοκκάλων καὶ ἥσαν σὰν σωροὶ πετρῶν, ποὺ δίγκουν ἀπὸ ἔξω ἀπὸ τὶς οἰκοδομές. Καὶ ἀνακατωμένα δλα! Κρανία, πόδια, πλάτες, χέρια! Κόκκαλα εὐτυχῶν, ποὺ ὑπῆρξαν, καὶ δυστυχῶν! ἀνθρώπων, ποὺ γέλασαν πολὺ καὶ ἥπιαν τὴν ἥδονή, μὲ ἀνθρώπων κοκκαλα, ποὺ τοὺς εἶχε πάντα ἥ θλίψη δικούς της, ποὺ δὲν ἔγνωρισαν ποτὲ τὸ γέλιο!

Γιατὶ τὰ δίγκουν ἔτσι; σκέφθηκα.

— Εξαφνα ἑτρόμαξα.

Θὰ γεμίσῃ τὸ νεκροταφεῖο, θὰ ἔκειλίσουν οἱ τοῖχοι ἀπὸ τὰ κόκκαλα!..

Καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἀρχίσα νὰ λέγω.

— Ε, νεκροί! Ἐλάτε νὰ τὰ πάρετε! Εἶνε οἱ ἀποσκευές σας! Νὰ τὶ σᾶς ἔμεινε ἀκόμα ἀπὸ τὰ τόσα!.. Ἐνας σωρὸς κόκκαλα!.. Ποιός εἶνε δικός σας;.. Προσέξετε μὴ πάρετε ξένο!

ΝΕΚΡΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ — ΜΕΣΣΑΛΙΝΑ

Ἐπιστολὴ τοῦ Πάλλα βιβλιοθηκαρίου τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, πρὸς φίλον του

Παλάτιον, Ρόμη

Στὸ Ἅντιον ἔνας σκλάβος, καὶ ὡς ποὺ νὰ τὸν στεῖλη πάλι πίσω δι Αὐτοκράτωρ, ὑπακούω στὴ διαταγὴ σου, καὶ σου γράφω τὰ νέα ποὺ ζητεῖς.

Θέλεις νὰ μάθης πέρα-πέρα τὴ νέα μου ζωῆς μόλις τρεῖς ἔβδομαδες εἶμαι ἐδῶ, καὶ δύμως μοῦ φαίνεται πῶς πέρασαν χρόνια τόσο γεμάτες ἦταν ἀπὸ ἐπεισόδια, γεγονότα, καὶ τραγικὰ ἀκόμη. Ἀρχίζω ἀπὸ τὴν ἀρχῆ.

Ἐνθὲν ποὺ σῆμα τὸν διορισμό μου, ἔλαβα διαταγὴν νάρθω στὸ Παλάτι καὶ ν' ἀναλάβω ἀμέσως τὴ νέα μου ὑπηρεσία. Είναι τρεῖς ἔβδομαδες ποὺ ἥρθα. Μοῦ ἔδειξαν τὸ δωμάτιό μου, τὴ βιβλιοθήκη διόπον θὰ ἔργαζωμαι — μεγαλοπρεπῆς βιβλιοθήκη — καὶ τὴν ἔργασία ποὺ ἔχω νὰ κάμω, καὶ ποὺ δὲν εἶναι καὶ βαρειά. Εἰς τὸ τραπέζι κάθομαι μαζὶ μὲ τοὺς γραμματικοὺς τοῦ αὐτοκράτορος.

Τὴν πρώτη μέρα δὲν εἶδα κινέναν, μὰ τὸ ἄλλο πρωΐ, εὐθὺς ποὺ ἀρχίσω μὲ τὸ ἔργαζωμαι — ἔχω δύο βοηθοὺς — καποίος ἥρθε καὶ μὲ τρόπο διστακτικό, ἔζητησε ἔνα ἐλληνικὸ λεξικό.

«Σᾶς ἀπασχολῶ» εἶπε διαιτολογούμενος «μὰ εἶμαι τόσο πίσω στὴν ὁρθογραφία.»

Κατάλαβα — τὸ πῶς, ἀλήθεια, δὲν τὸ ἔξω, ἀφοῦ φροῦσε ρόμπα καὶ παντούφλες — δτὶ ἦταν δι Αὐτοκράτωρ. Μὲ κατταξε λοξά, καὶ τὸ μάτι του σταμάτησε στὴν ἀκρη τοῦ μανδύα μου τόσο ἐπύμονα, ποὺ φοβήθηκα μήπως δι μανδύας μού δὲν ἦταν καθαρός.

Εἶναι κακοκαμμένος, τὸ κεφάλι νομίζεις πῶς θὰ πέσῃ ἀπὸ τοὺς ὕδους, τὰ χαρακτηριστικὰ πολὺ χονδρὰ δυσανάλογα πρὸς τὸ πρόσωπο, τὸ χέρι του τρέμει. Μὲ ὅλα αὐτά, ἔχει ἔνα θλιβέρο μεγαλεῖ, νοημοσύνης, μελαγχολίας καὶ ἔξουσίας. Τοῦ ἔδωσα τὸ λεξικὸ καὶ ἔζητησε τὴ λέξη, μὰ η ἀνακατωμένη πολύτιμη γιὰ τὸν πειρατή, γιατὶ ἐσκάλιξε ἀρκετὰ γιὰ νὰ βρῇ δι τὴ ζητοῦσε. Ἐπιτέλους τὸ βρήκε καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ βιβλίο, βίχοντας νευρικά. Τὴ στιγμὴ ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ δωμάτιο, μ' ἐκάλεσε νὰ δειπνήσω τὸ βράδυ μαζὶ. Θὰ ἦταν δλως διόλου ἀνεπίσημα, εἶπε, αὐτὸς μόνον καὶ η Αὐτοκράτειρα.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου, διόπον μιλήσαμε γιὰ τὴ Βρετανία, δι Αὐτοκράτωρ εἶπε πολλὰ γιὰ τὸ ἀσημαντο αὐτὸν νησί. Ο λαός της, εἶπε, εἶχε σὲ μεγάλην ὑπόληψι τὴ βελανιδιά καὶ ἐπόρσεφες θυσίες σ' ἔναν θεό ποὺ εἶχε κάποια συγγένεια μὲ τὸν Ἑτρούσικο θεό τῆς Σελήνης.

Ἐσκόπευε ν' ἀφιερώσῃ ἔνα κεφάλαιον τῆς Ιστορίας του στὸν παραλληλισμὸ τῶν δύο θρησκειῶν καὶ ἔξηγησε γιὰ πολλὴν ὥρα, μὲ πλούσιες εἰκόνες ποὺ φανέρωναν μεγάλη μάθησι, τὶς δύμοιότητες καὶ τὶς διαφορές.

Η Αὐτοκράτειρα ἀκούσει, εἶναι δι ποὺ εὐχάριστος μῆνας τοῦ ἔτους. Κατόπιν μοῦ εἶπε νὰ καθήσω, ἔμεινε πάλι σιωπηλός, λέει καὶ εἶχε ἔχασει πῶς ημον παρών. Ἐκύτταξε τὴν δροφή καὶ φαινόταν βυθισμένος στὶς πτέρυγεις του. Η στενόχωρη αὐτὴ διαταγὴ σου, καὶ σου γράφω τὰ νέα ποὺ ζητεῖς.

Θέλεις νὰ μάθης πέρα-πέρα τὴ νέα μου ζωῆς μόλις τρεῖς ἔβδομαδες εἶμαι ἐδῶ, καὶ δύμως μοῦ φαίνεται πῶς πέρασαν χρόνια τόσο γεμάτες Ἠταν ἀπὸ ἐπεισόδια, γεγονότα, καὶ τραγικὰ ἀκόμη πήγαμε στὴν τραπέζα.

Πολλὰ εἶχα ἀκούσει γιὰ τὴν ἐμοφριὰ τῆς Αὐτοκράτειρας καὶ η φήμη ἦτον πολὺ κοντὰ στὴν ἀλήθεια. Τὸ πρόσωπο της ἔταν παιδικό, λουλουδένιο τὰ μαλλιά της ξανθά, καὶ λαμπτεό τὸ χρῶμα της τὸ χαμόγελο φωτεινό, η ὄψις ἀφελής καὶ ἀθώα, καὶ μέσα στὰ καστανά της μάτια ἔπαιξε κάτι ζωηρό, ἔλκυστικό καὶ σκαταλιάρικο.

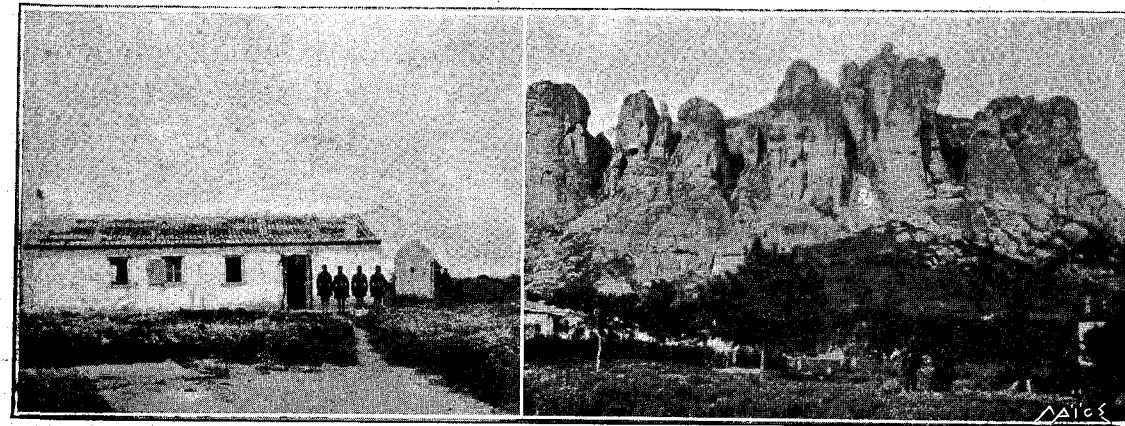
Τὸ τραπέζι πλούσιο καὶ προκλητικό. Ἀρχίσαμε μὲ ψάρι, χέλια τηγανητά, ἔπειτα γουρούνιόπουλο, ἀγριογύρουνο, μοσχάρι, ἀγριόπαππιες, γάλλο καὶ ἄλλο ἀκόμα κινήτη.

Τὸ πρόσωπο διστακτικό διασκέδαζε μὲ τὸ πιάτο της καὶ μισοεπίνε προσμένο νερό. Ο Αὐτοκράτωρ δὲν ἔλεγε λέξι, μὰ η Αὐτοκράτειρα μιλούσε δλοένα γιὰ τὰ πρόγματα τῆς ζημέρας — τοὺς ἀγῶνας, τὸ νέον ἀλφάριθτο τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τὴ συνέχεια τῆς Ιστορίας τῆς Τυρρηνίας, ποὺ τὴν γράφει ἔλληνικά.

«Θὰ τοῦ ησθε πολὺ χρήσιμος» εἶπε ἐκείνη. «Κανένας φιλόλογος δὲν εἶναι τώρα στὸ Παλάτι. Καὶ θέλει πολὺ νὰ μιλῇ γιὰ φιλολογία. Παρακολούνθω μὲ τόσο ἐνδιαφέρον τὴν ἔργασία του — πρέπει νὰ τὸν ἔνθαρροντες. Εγὼ κάμνω δι τι μπορῶ, μὰ δὲν ηξέρω δσα εἶδεινος εἶμαι μιὰ ἀμόρφωτη γυναικα!

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου, διόπον μιλήσαμε γιὰ τὴ Βρετανία, δι Αὐτοκράτωρ εἶπε πολλὰ γιὰ τὸ ἀσημαντο αὐτὸν νησί. Ο λαός της, εἶπε, εἶχε σὲ μεγάλην ὑπόληψι τὴ βελανιδιά καὶ ἐπόρσεφες θυσίες σ' ἔναν θεό ποὺ εἶχε κάποια συγγένεια μὲ τὸν Ἑτρούσικο θεό τῆς Σελήνης. Εσκόπευε ν' ἀφιερώσῃ ἔνα κεφάλαιον τῆς Ιστορίας του στὸν παραλληλισμὸ τῶν δύο θρησκειῶν καὶ ἔξηγησε γιὰ πολλὴν ὥρα, μὲ πλούσιες εἰκόνες ποὺ φανέρωναν μεγάλη μάθησι, τὶς δύμοιότητες καὶ τὶς διαφορές.

Η Αὐτοκράτειρα ἀκούσει προσηλωμένη πίνοντας σὲ κάθε λέξι, καὶ στὸ τέλος εἶπε: «δὲν εἶναι νὰ τὸν θαυμάσῃ κανείς»; Εκείνος τὴν ἔκύτταξε καὶ κοκκίνησε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἔπαινον, σὰν παιδί.

1. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΕΤΑΘΜΟΣ ΣΥΝΟΡΩΝ ΠΑΠΑΠΟΥΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟΝ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ — 2. ΜΕΤΕΩΡΑ

Όταν τελείωσε τὸ τραπέζι, μᾶς πήρε ὁ Αὐτοκράτωρ στὸ ίδιαιτέρῳ γραφεῖο του καὶ μοῦ ἔδειξε τὰ βιβλία του, ὅλα σχεδὸν ἴστορικὰ ἢ φιλοσοφικά. Κατέβασε πολλὰ βιβλία καὶ μίλησε μὲ σοφία γι' αὐτά, μὰ ἡ Αὐτοκράτειρα δλοένα ἔφερνε τὴν ὅμιλα στὰ δικά του ἔργα καὶ ἐννοοῦσε νὰ μᾶς διαβάσῃ ἀπὸ τὴν Ἰστορία του τῆς Καρχηδόνος. (Τὸ βιβλίον αὐτὸν ἔπηγε καὶ τὸ ἔφερε ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη).

«Νὰ μᾶς διαβάσῃς τὸ ἀγαπημένο μου κομμάτι γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀννίβα», εἶπε.

Ο Αὐτοκράτωρ ἔκαμε τὴν ἐπιθυμία της καὶ διάβασε ἔνα κομμάτι ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Ἡρωος, μὰ ἡ φωνή του δὲν εἶχε καμιὰ ἔκφρασι, οὔτε ἡ σκέψις πρωτοτυπίαν, οὔτε χάριν ἢ ἀπαγγελία του. Ήταν ἀνοστο καὶ παραγεμισμένο μὲ κοινοτοπίες γιὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων. «Ολον ὅμως τὸν καιρὸν ποὺ διάβαζε, ἡ Αὐτοκράτειρά ἦταν καθισμένη ἀντίκρυν του καὶ ἀκούε μὲ πολλὴ προσοχή, καὶ στὰ πολὺ παθητικὰ μέρη ἔβλεπε τὰ μάτια τῆς δακρυομένα. «Όταν ἔξωγράφιζε τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀννίβα, δὲν ἔλεγε πὼς ἦταν μεγάλος ἄνδρας ἀλλὰ θῦμα τῆς φιλοδοξίας καὶ πὼς δὲν ἥμπορεῖ κανεὶς νὰ μείνῃ ἀδιάφροδος ἥμπρος σ' ἔνα τέτοιο μεγαλεῖο καὶ σ' ἔνα τόσο ἀθλιό τέλος, εἶχε συγκινηθῆ ἰδιαιτέρως. Στὸ τέλος τοῦ εἶπε νὰ ἔνανδιαβάσῃ μερικοὺς στίχους του γιὰ τὸν θάνατο τῆς Διδώς.

Ο Αὐτοκράτωρ δὲν ἔφανηκε πρόθυμος, μὰ ἐπιτέλους τὸν ἔπεισε λέγοντας δτι οἱ ἄλλοι μπορεῖ νὰ λέγουν ὅτι θέλουν, αὐτὴ ὅμως προτιμοῦσε πολὺ περισσότερο τὸν δικό του στῖχο ἀπὸ τὸν στῖχο τοῦ Βιργιλίου ἦταν περισσότερον ἀνθρώπινος καὶ περισσότερον ἀνδρικός. Στὸν Βιργίλιο, ἔλεγε, εἶναι πάντα κάτι ποὺ ἐκθηλύνεται. Δὲν μποροῦσα νὰ συμφωνήσω μαζί της μὰ ὁ θαυμασμός της γιὰ τὸ ἔργον τοῦ συζύγου της ἦταν εἰλικρινής καὶ βαθειά συγκινητικός.

«Ἄν εἶχε μονάχα περισσότερο καιρό», εἶπε σκεπτική, «θὰ ἔγραφε ἔνα μεγάλο ἔπος — μὰ εἶναι σκλάβος τοῦ καθήκοντος».

Ο Αὐτοκράτωρ τότε εἶπε δτι σὲ λίγες ἡμέρες δ' ἀναχωρήσῃ στὴν Ὅστια. «Ἡ Αὐτοκράτειρα φάνηκε λυπημένη καὶ εἶπε πὼς θὰ ἦταν κακός ἀν δὲν τὴν ἔπαιρον μαζί του: Τῆς ἀπήντησε πὼς θὰ τὴν ἔπαιρον μὲ εὐχαρίστησι, ἀλλ' ἔπειδη θὰ εἶχε πολλὲς ἀσχολίες ἐκεῖ, προτιμοῦσε νὰ τὴν ἀφήσῃ στὴ Ρώμη ὅπου θὰ ἦταν πιὸ εὐχαριστημένη. Τότε τὸν ωρητὸν ἀν τῆς ἐπιτρέπη κατὰ τὴν ἀπουσία του νὰ ὅργανωσῃ μιὰ μικρὴ ἔορτὴ γιὰ τὰ Διονύσια. Ο Σύλιος τῆς εἶχε ὑποσχεθῆ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Θὰ ἔδιναν καὶ μιὰ μικρὴ παράστασι, σὲ πολὺ μικρὸ κύκλῳ, βέβαια στὸν κῆπο μέσα, μὲ λίγους φίλους μόνον.

Χαμογέλασε δ ἀντίρρησι. Τῆς παράγγειλε μόνον νὰ γείνουν τὰ πράγματα μὲ τάξι, χωρὶς κανεὶς ἀπὸ τὸν καλεσμένους νὰ λησμονήσῃ τὸ δρια τῆς ἐθιμοτυπίας. «Εἶναι τόσο ἀγαθὴ φύσις ἡ Αὐτοκράτειρα», εἶπε, «καὶ δ κόσμος δὲν σέβεται τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ζωηρότητά της οἱ Ρωμαῖοι, καὶ προπάντων οἱ Ρωμαίες, εἶναι τόσο κακοί». Βέβαια δὲν ἥθελε νὰ τὴν στερήσῃ μιὰ μικρὴ διασκέδασι καὶ προπάντων ἐπιθυμοῦσε νὰ τὴν ἀκούῃ εὐχαριστημένην.

Τὴ στιγμὴν ἔκεινη ὁ Νάρκισσος, δ ἀπελεύθερος, ἥρθε κρατῶντας ἔγγραφα διὰ τὸν Αὐτοκράτορα, πρὸς ὑπογραφήν. «Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔρριξε μιὰ ματιά, ὑπέγραψε πολλὰ καὶ σ' ἔνα ἀπὸ αὐτὰ σταμάτησε.

«Νομίζω», εἶπε, ἔπειτα ἔβηξε διστακτικά, «πὼς εἴχαμε ἀποφασίσει νὰ τοὺς δώσωμε χάρι». «Ἔγεινε τέτοια σκέψις στὴν ἀρχὴ» εἶπε ὁ Νάρκισσος, «μὰ ἔπειτα, ἀν ὑμᾶσθε, παρεδέχητε πὼς ἔπρεπε στὴν περίστασιν αὐτὴ νὰ δοθῇ ἔνα παράδειγμα».

«Ναί, ναὶ» ἀποκρίθη δ Αὐτοκράτωρ.

«Μιλᾶτε γιὰ τὸν Βέρο καὶ τὸν Ἀντώνιο;» ορώτησε ἡ Αὐτοκράτειρα, μπαίνοντας στὴν ὅμιλία. «Μοῦ ποσχεθῆκατε πὼς θὰ τοὺς δοθῆ χάρις».

«Βέβαια, ἀποκρίθη δ Αὐτοκράτωρ, καὶ γυρίζοντας στὸν Νάρκισσο, εἶπε: «Νομίζω πὼς στὴν περίπτωσι αὐτῆ, ἔνεκα τῶν ἔξαιρετων περιστάσεων, μποροῦμε νὰ φανοῦμε ἐπιεικεῖς».

«Μὰ δὲν τὸ ἀξίζουν κανόλου» ἔρχισε νὰ λέγη δ Νάρκισσος.

«Ο Αὐτοκράτωρ τὸν συχώρεσε», ξαναεπείπε ἡ Αὐτοκράτειρα: «μοῦ τὸ εἶπε χθές. Ἄς σβύσωμε τὰ ὄντοτα τοὺς» καὶ ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα χαμογελῶντας γλυκὰ καὶ ἔκαμε δτι εἶπε. «Ο Αὐτοκράτωρ τῆς χαμογέλασε ἐπίσησ καὶ δ Νάρκισσος βγῆκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο δαγκάνοντας τὰ χεῖλη. «Ἐπειτα ἀπὸ λίγο βγῆκα κ' ἔγω.

Τὴν ἀλλην ἥμέρα τὸ πρωὶ ἔφυγε δ ἀντοκράτωρ γιὰ τὴν Ὅστια. «Ολη τὴν ἔβδομάδα ἡ Αὐτοκράτειρα συχνὰ ἔρχόταν νὰ μὲ ἰδῃ στὴ βιβλιοθήκη μὲ πολλὴ καλωσύνη. Παρακολούθησε τὴν ἔργασία μουν καὶ ἀπεκάλυπτε μεγάλη

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΠΙΑ — ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ — ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΦΩΤΟΓΡ. ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΔΟΣ

μόρφωσι φιλολογική. Οἱ ἵδες της ἥταν πάντα ἔξυπνες. Οἱ τρόποι της ἔδειχναν πῶς ἀποζητοῦσε τὸν Αὐτοκράτορα. «Οσο τὴν ἐκύτταζα, τόσο ἔθαύμαζα τὴν ἐμοφιά της, τὴν καλωσύνην καὶ τὸ πνεῦμα της καὶ τότε καταλάβαινα γιατὶ τὴν ἔζηλευσαν στὴ Ρώμη, μὲ ζήλεια ποὺ ξεσποῦσε σ' ἐπίμονη κακογλωσσία καὶ δημιουργοῦσε σκάνδαλα.

«Ἡ Αὐτοκράτειρα ἀμέσως τὸ ἐννότες ἥταν δλη καλωσύνη, εὐθυμία καὶ δρμή. Δὲν ἥμποροῦσε νὰ καταλάβῃ ούτε νὰ ὑποφέρῃ τὸν τύπους καὶ τὴν ὑποκρισία τοῦ κόσμου. ἥταν ἐκ φύσεως πειδή, ἀνυπόκριτη, καὶ ἡ κοινωνικὴ ψευτιά δὲν ἥμποροῦσε νὰ τὴν ἐπηρεάσῃ. Αὐτὸς είναι τὸ μόνον ποὺ δὲν συγχωροῦν εἰς τὸν ἄλλους οἱ ἀνθρώποι. Τῆς ἄρεσε καθετέ ἀστεῖον ἥ κωμικὸν καὶ πολλὲς φροὲς ἀφινε ἀπερίσκεπτα νὰ ἔσπει δη καρά της ἐλεύθερη ἥμπρος εἰς δλον τὸν κόσμον. Αὐτὸς τὴν ἔβλαιψε καὶ ἔδωκε στὸν ἔχθρον της ἀφορμὴ νὰ πλάττουν φροβερὲς καὶ ἀνόητες συκόφαντίες. Μὰ δταν ἔφυασαν στ' αὐτιά της, ἔγέλασε μονάχα καὶ εἶπε πὼς ἡ κακία

τῶν ἔχθρῶν της θὰ ἔπεφτε στὸ κεφάλι αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Κοῖμα! ἡτον πολὺ ἀπατημένη. Οἱ ἔχθροι της ἦταν πολύ, πολὺ περισσότεροι καὶ πολὺ πιὸ κακοὶ ἀπ' ὅτι τοὺς ἐνόμιζε. Καὶ ἀκόμα, ἔχολώνοντο γιὰ τὴν ἐπιρροὴ ποὺ εἶχε στὸν ἄνδρα της, γιατὶ ἡ ἐπιρροὴ της αὐτὴ ἡταν εὐγενικὴ καὶ ἀγαθή. Νά, τὰ πράγματα, γυμνά, ὅπως ἔγειναν.

Ο Ἀντοκράτωρ ἡταν ἀκόμα στὴν "Οστια. Η Ἀντοκράτειρα ἑόρταζε τὰ Διονύσια στοὺς κήπους τοῦ Παλατίου, ὅπως τῆς εἶχε εἰπῆ ὁ Ἀντοκράτωρ. Ή ἐορτὴ ἐπῆσε μερικὲς ἡμέρες. Ο Σίλιος καὶ ὁ Βέλτιος Βάλενς, καὶ οἱ δύο πολὺ ἴκανοι, εἶχαν κατασκευάσει πραγματικὸν ἀμφιθέατρον, μὲ μουσική, χορούς, καὶ δλόκληρη πομπὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου· ἡταν δραίο τὸ θέατρο.

Τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ἑορτῆς πομπὴ ἀπὸ Βακχίδες, ντυμένες μὲ δέρμα λεοπαρδάλεως καὶ στεφανωμένες μὲ κληματόσφυλλα, ἔχόρευαν γύρω στὸν βωμὸ παιζοντας δίσυλο. Μίαν ἡμέρα, πάνω στὴ σκηνὴ τοῦ ἀμφιθέατρου φάνηκε ὁ ληνός. Χορὸς ἀπὸ τρυγητάδες, καὶ πρώτη τοῦ χοροῦ ἡ Ἀντοκράτειρα, πατοῦσαν τὰ σταφύλια. Ποτὲ δὲν ἡταν ἐμιορφότερη ἡ Ἀντοκράτειρα ὅπως τότε, ντυμένη Βακχίδα. Διασκέδαζε μὲ ἀκράτητη, ἀνυποκριτη χαρά, σὰν παιδί. Όλόκληρη τὴν ἔβδομαδα, ποὺ κράτησε ἡ ἑορτή, ἡ Ἀντοκράτειρα εἶχε κάμει χίλιες τρέλλες, καὶ τὴν πρώτη μέρα ὁ Σίλιος μεταμφιεσμένος σὲ Βάκχο καὶ ἐκείνη σὲ Ἀριάδνη, ἔδωκαν μιὰ παράστασι κωμική, ὅπον γινόταν ἔνας γάμος — δλα αὐτὰ βέβαια ἀπλῆ διασκέδασις.

Μὰ ἡταν μεταξὺ μας καὶ κατάσκοποι καὶ ὁ Νάρκισσος, ποὺ βρισκόταν στὴν "Οστια, ἔμαθαινε τακτικὰ ὅτι γινότανε κάθε μέρα. Παραμόρφωσε τεχνικὰ μιὰν ἀπλῆ διασκέδασι καὶ εἶπε πὼς ἔγίνοντο δργια. Εἶπε πὼς ἡ Ἀντοκράτειρα, σκεπασμένη μονάχα μὲ κληματόσφυλλα, ἔχόρεψε δημόσια, ἐμπρὸς σὲ ὅλη τὴν Ρώμη, καὶ πὼς παντρεύτηκε φανερὰ τὸν Σίλιο. Εἶπε ἀκόμα χίλιες ἀτίμες λεπτομέρειες ποὺ τὶς ἔπλασεν ἡ ζήλεια καὶ ἡ φαντασία του.

Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' δλα, εἶπε πὼς ὁ Σίλιος καὶ ἡ Ἀντοκράτειρα συνωμοτοῦσαν καὶ πὼς ἥμέλησαν νὰ δωροδοκήσουν τοὺς Πραιτωριανοὺς γιὰ νὰ σκοτώσουν τὸν Κλαύδιο καὶ νὰ πάρουν τὸν θρόνο. Πρὸιν ἀκόμα τελειώσῃ ἡ ἑορτή, ἔφθασε βιαστικὸς ἔνας δοῦλος καὶ διηγήθηκε ὅτι εἶχε κάμει ὁ Νάρκισσος καὶ ἔφερε τὴν εἰδῆσι πὼς ὁ Ἀντοκράτωρ ἔρχεται. Ή

Αὐτοκράτειρα ἡξενορε πὼς ἡτον ἀνάγκη νὰ τὸν ὀνταμώσῃ καὶ τὸν μιλήσῃ ἡ ἰδία. "Ηξενορε ἐπίστης πὼς ὁ Νάρκισσος θὰ προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὴν ἐμπόδισῃ. Οἱ αὐλικοὶ, ποὺ ἔνοιωσαν τὴν καταστροφὴ τῆς Αὐτοκράτειρας, τὴν ἐγκατέλειψαν, καὶ ἐκείνη ἔξεινη σεπῇ νάνταμόση τὸν Αὐτοκράτορα. Ἀλλ' ὁ Νάρκισσος ἐπρόλαβε καὶ ἐμπόδισε τὴν συνάντησι, καὶ ἐτοι ἡ Αὐτοκράτειρα κατέφυγε στὴ Βίλλα τοῦ Λουκουλλου, ποὺ ὁ Βαλέριος ὁ Ἀσιατικὸς τῆς εἶχε καληδοδοτήσει.

Ο Ἀντοκράτωρ ἔφθασεν ἐγκαίρως γιὰ τὸ τραπέζι. Μὲ κάλεσε καὶ ἐμένα. "Ἐφαγε μὲ δρεξι καὶ ἀπὸ τὰ δικτὸ φαγητὰ χωρὶς νὰ μιλήσῃ σχεδόν, μὰ φαινόταν σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικός. Μετὰ τὸ τραπέζι ἔγεινε εὐθυμούτερος καὶ ωρτησε ἀν ἐνόμιζα δτι πραγματικῶς εἶχαν συνωμοτήσει ἔναντιον του ὁ Σίλιος καὶ ἡ Ἀντοκράτειρα. Τοῦ εἶπα δλη τὴν ἀλήθεια καὶ φάνηκε πολὺ δυσαρεστημένος μὲ τὴν ἀπάτη τοῦ Νάρκισσου. Διέταξε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως ἡ Ἀντοκράτειρα, νὰ δικασθῇ. "Ετοι, ἐσκέφθηκε, δὲν θὰ μποροῦσε ὁ Νάρκισσος νὰ καταλάβῃ δτι ἐγνώρωζε τὴν ἀλήθεια. Ο Νάρκισσος δμως ἐνόησε τὸν κίνδυνο. "Ηξενορε πὼς μόλις ἡ Ἀντοκράτειρα ἐπιστρέψῃ, ἡ τύχη του ἡταν ἀποφασισμένη καὶ εἶπε στὸν χιλιαρχὸν δτι ὁ Ἀντοκράτωρ ἔδωκε διαταγὴ νὰ σκοτώσουν τὴ Μεσσαλίνα.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἔδειπνησε μὲ τὸν Αὐτοκράτορα. Πρὸιν τελειώσωμε, ωρτησε ὁ Αὐτοκράτωρ διατὶ δὲν εἶχεν ἔλθει ἡ Μεσσαλίνα.

«Η Μεσσαλίνα», ἀποκρίθη ὁ Νάρκισσος, «δὲν ζῇ πλέον. Σκοτώθηκε μὲ τὰ ἰδία της τὰ χέρια».

Ο Ἀντοκράτωρ δὲν ἀπήγνητησε, εἶπε μόνον στὸν δοῦλο νὰ γεμίσῃ τὸ κύπελλον. Ετελείωσε σιωπηλὸς τὸ δεῖπνον.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἡρθε ὁ Αὐτοκράτωρ στὴ βιβλιοθήκη. Εξῆτησε τὴν ίστορία του τῆς Καρχηδόνος ἐκάθιδησε στὸ παράθυρο χωρὶς νὰ διαβάζῃ. Ἐπειτα μοῦ ἔγγειψε νὰ πλησιάσω, βρήκη τὸ κεφάλαιο τὸ σχετικὸ μὲ τὸν θάνατο τοῦ Ἀννίβα, ἐσταμάτησε καὶ προσπάθησε κάτι νὰ εἰπῆ.

«Ἐκείνη» — εἶπε, καὶ δύο μεγάλα δάκρυα κύλησαν στὸ πρόσωπο του, καὶ τὸν ἔπινξε τὸ κλάμα.

Ἄπο τότε, ποτὲ πειὰ δὲν εἶπε τὸ ὄνομά της.

Ἐργάζεται, τρώγει καὶ μιλεῖ σὰν ἀνθρώπος ποὺ ἡ σκέψις του εἶναι μακρινά, καὶ στὸν ύπνον βυθισμένο τὸ πνεῦμα του.

Ἐχει γειά. Δὲν ἥμπορων νὰ γράψω περισσότερα. Μὲ πιέζει αὐτὴ ἡ τραγωδία καὶ τὸ τρομερὸν τέλος τῆς γυναικάς αὐτῆς ποὺ ἡταν ἀπὸ τὶς δλίγες καλές γυναικές ποὺ ἔγνωρισα.

[Απὸ τὸ ἀγγλικόν, ὑπὸ Κ. Μ.]

ΜΩΡΙΣ ΜΠΕΡΙΝ

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ

[Η δραματικὴ παράδοσις τοῦ κ. Πολέμη ἔδόθη εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» τὴν 21 Ιουλίου. Ο ποιητὴς παρεχώρησε εἰς τὰ «Παναθήναια» τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα τῆς Β' πρᾶξεως διού δὲν ἔρω πᾶς γὰ σοῦ τὸ πῶ — ποὺ φαίνεται στὸ μάτι σὰν ζωγραφιά, καὶ ἐδιάβαζε τὰ λόγια μέσ' στὸ χρόνια καὶ μεσ' στὸ γλυκοφίλημα τῆς μουσικῆς, καὶ ὅτι καταρρέει τὴν νυκτερινὴν ἐκδρομήν].

ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ

Απόψε πῶς ἐπέρασες; πῶς πήγε τὸ κυνήγι;

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ [ἐγειρόμενος]

«Ἡταν ἡ νύκτα ζηλευτὴ καὶ ἐίχε περίσσια χάριν τοὺς πρὸς τὰ μεσάνυκτα κρύψιμα τὸ φεγγάρι καὶ ἀνοίξει τὰ ματάκια της, τὰ διαμαντένια ἀστέρια, καὶ ὁ γαλαξίας ἀπλώθηκε κοπάδι περιστέρια καὶ τὴν ἐσφικταγκάλιασε καὶ ἐγειρεῖ ἐκείνη ἀγάλια καὶ στὰ γλυκοφιθύριστα τοῦ ἀγέρα παρακάλια, λιγώθηκε, πλανέθηκε, — μέσ' στὴ γλυκεία της πλάνη, μέσ' στὸ ἀπαλὸ τὸ λίγωμα τόσο ἀμορφῷ μοῦ ἐφάνη ποὺ τὸ δοξάριο ἐπέταξα μαζί μὲ τὴ φαρέτρα καὶ ἀπάροις τὴν ἐθαύμαζα. Μόνο καρδιὰ ἀπὸ πέτρα τὰ φυλλοκάρδια της κλειστὰ θὲ νὰ βασιστοῦσε ἀγνάντια στὸ ἀμέτοχτα ματάκια της, στὸ ἀντινωτὰ διαμάντια ποὺ τὸ διπλοκαρδέρικε τρεχούμενο νεφάλι. Καὶ τὰ βουνά τὸ δλόγυρα, ξαγρυπνισμένοι δράκοι, καὶ τὸ λαγκάδι ἀνάμεσα μὲ τὰ γυρτὰ κλωνάρια καὶ ἡ Λίμνη μὲ τὸ ἀτάραχα νερά της τὰ καθάρια καὶ κάποια ἀνάστα ἀνάλαφρη, γλυκεῖα καὶ μοσχοβόλα, δλα τὴν ἐσντερόφευαν καὶ τῆς ταιριάζειν δλα. "Ω! πόσο δραία μοῦ φάνηκε ἡ νύκτα ἀπόψε!

ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ

«Ἀλήθεια, ἔχει κρυμμένες ὁμορφίες, καὶ ὅποιοι εἰς τὴν συνήθειαν νὰ ξαγρυπνῆστεν, νὰ φάγην, θὲ ναυρῷ μέσ' στὴ σκοτεινιά, στὸ φεγγαριοῦ τὴν ἄχνη, στῶν ἀστρῶν τὸ ἀντιφέγγισμα, καθὲ ἀμορφὰ κρυφῆ. . . . Ω! πειὸ διμορφὴ χίλιες φορὲς ἀπ' τὴν ξανθὴ ἀδερφὴ της. . . . Ποιός; . . . Της, ποὺ λέμε ἡμέρα.

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ

Κι' ὅμως, ἄχ! πῶς τὰ θυμοῦμαι ἀπόμα τὰ λόγια ποὺ ἔνν ἀμώρηστο καὶ μαγεμένο στόμα, ἵσως τὸ στόμα τοῦ ἀηδονιοῦ μέσ' στὸ πυκνὰ τὰ φύλλα, ἵσως . . . δὲν ἔρω· μὲ ἔννοιωσα μιὰ τέτοια ἀνατριχίλα σὰν σὲ λουτρὸν ἀπ' ἀνθόνερο, τέτοια ποὺ ἀκόμα νοίωσθω μιὰ ἐπιθυμιὰ ἀνιστόρητη καὶ ἔνα καινούργιο πόθον, ν' ἀκούσω καὶ ἀλλη μιὰ φορὰ τὰ λόγια ἔκεινα πάλι.

ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ [κατ' ἰδίαν μὲ ταραχὴν]

Τι λόγια λέγε μού τα
θέλω ν' ἀκούσω, Ἀνήλιαγε, λέγε.

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ

Τὰ λόγια τοῦτα:
«Γλυκειά εἰν' ἡ νύκτα, στὰ κόσμους τὰ πέπλα, οὐνοματικά, ἀνυπόμονη τὸν διμορφό προσμένει. [μένη, ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ
Ποιὸν διμορφό;

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ [ποιός];
«Στὸ γέρο της κρατεῖ χρυσὸ λαγῆνι
δροσιά γεμάτο, γιὰ νὰ πῆ ἐκείνος ποὺ θὰ γίνη
δικός της μόνο μιὰ στιγμὴ.

ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ [διακόπτων]

Ποιὸν διμορφό;
ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ [συνεχίζων]
«. . . λιγώνονται τὸ ἀστέρια,
τὸ μάτια της, καὶ τρέμουν, καὶ ἀπλώνει αὐτὴ τὰ χέρια,
τὸ χέρια τὸ ἀχνοδάκτυλα, καὶ ἔνα ποδὸς ἔνα ωίχνει
τὸ πέπλα ἐκείνα τὰ κρουστά, καὶ ἀγάλια ἀγάλια δείχνει
μισθώμινες τὴς χάρες της στοῦ Αὐγερινοῦ τὰ μάτια
διστότου δῆη τὸν διμορφό μὲ τὰ γοργά του τὸ ἀτια
καιαρωτό, περήφανο, βγαλμένο ἀπ' τὸ λουτρό του,
κανάδριο σὰν τὸ μάλαμα.

ΤΡΙΚΑΡΔΟΣ [κατ' ἰδίαν μὲ ταραχὴν]

Μιλεῖ γιὰ τὸν ἔχθρο του.

ΑΝΗΛΙΑΓΩΣ

«Κι' ἔρχεται ἔκεινος μ' ἀνοικτές, ὀλάνοικτες ἀγκάλες,
γεμάτες πόθο, φλογερές, ἀτέλειωτες, μεγάλες
»διστό τὸ πέπλο τὸ οὐρανοῦ καὶ ὅσο τῆς γῆς τὸ πλάτος.
«Καὶ τότε ἡ νύκτα, κράζοντας μὲ μιὰ λαχτάρα: νάτος!
»γδύνετ' ὀλόγυμνη μὲ μιὰς καὶ δριμὰ στὴν ἀγκαλιά του
»καὶ σύνεται λιτόθυμη μέσ' στὰ γλυκά φιλιά του,
»διστότου ἔκεινος φεύγοντας θὲ νὰ τὴν συνέφερῃ.
»Ηλιο τὸν λένε».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

T Σ E Λ K A Σ *

— ДІНГНМА

Ο Γαβρήλος ἀνατρίχιασε... Σ' ἔνα λεπτό εἶχονε γίνει δύλα αὐτά! "Ενα βουνό τοῦ φάνηκε πῶς στηκώθηκε ἀποτάνω του, ἀπ' τῇ στιγμῇ ποὺ δὲν ἔβλεπε πιὰ μπροστά του αὐτόν τοὺς ληστῆς, τὸν κοκκαλιάρη καὶ μουστακαλῆ. Νᾶφευγε τῷρα; "Ανάσανε πιὸ ἐλεύθερα καὶ κύτταξε γύρω του. Ζερβιά του ἤτανε ἔνα καράβι ψηλό, δίχως κατάρτια, σὰ θεόρατη νεκρόκαστρο ἀδειανή καὶ παραπεταμένη. Κάθε χτυπηματιὰ τοῦ κύματος ἀπάνω στὰ πλευρά του ἔβγαζε ἀπὸ μέσα του ἔνα βουβὸν ἥχο, σὰ βαθὺν ἀναστεναγμό. Δεξιά του ὁ ὑγρὸς μᾶλος τῆς προκυμαίας φαινότανε σὰν κρύο μεγάλο φίδι. Ἀποπίσω ἀκόμη φαινόντους σαν μαῦρα σκέλενθρα καὶ μπροστά του, ἀνάμεσα στὸν τοῖχο καὶ σ' ἐκείνη τῇ νεκρόκαστρα, φάνταξε ἀπλωμένη ἡ θάλασσα, βουβή, ἔρημη, μὲ μαῦρα σύννεφα ἀπάνωθέ της. Καὶ τὰ σύννεφα αὐτὰ προχωρούσανε σιγά, θεόρατα καὶ βαρειά, βιζαίνοντας τὴν τρομάρα τους ἀπ' τὸ σκοτάδι, ἔτοιμα νὰ τσακίσουνε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ βάρος τους. "Ολα τὰ πάντα ἤτανε κρύα, μαῦρα, γρουσούζικα. Ο Γαβρήλος φριβήθηκε. Ο φόβος τοῦτος ἤτανε τῷρα μεγαλύτερος ἀπ' τὸ φόβο τοῦ Τσελκάς. Τοῦσφιγγε τὰ στήθια τοῦ Γαβρήλου, σὰν νὰ τὸν ἀγκάλιαξε καὶ νὰ τὸν ἔσφιγγε δυνατά, ζισμε νὰ τὸν κάνῃ λυῶμα ἀπάνω στὸν πάγκο τῆς βάσοκας.

Κι' δόλογυρα ὅλα σωτηρίανε. Κάνενας ἥχος,
δέξω ἀπ' τοὺς ἀναστεναγμοὺς τῆς θάλασσας.
Θαρροῦντες πώς ή σιωπὴ αὐτῇ θὰ κοβότανε
Ξαφνικά ἀπὸ κατὶ τρομαχικό, μανιακό, βρον-
τερό, κατὶ τι ποὺ θὰ τράνταζε τὴ θάλασσα ὡς
τὸν πάτο, ποὺ θὰ κουρέλιαζε τὰ μαῦρα, σκο-
ταδερὰ κοπάδια τῶν συννέφων ἀπάνω στὸν
οὐρανὸν καὶ θὰ πετοῦσε στὴν ἐρημιά τῶν κυμά-
των, ὅλα τὰ κατάμαυρα πλευρύμενα. Τὰ σύννεφα
σέρονταν στὸν οὐρανὸν σιγὰ καὶ βραετά σᾶν
καὶ πρῶτα, μὰ βγαίναντες τώρα περισσότερα
μέσῳ ἀπ' τὴ θάλασσα, καὶ θάλεγε κάνενας, κυτ-
τάζοντας τὸν οὐρανό, πώς ἦτανε κι' αὐτὸς μιὰ
θάλασσα, μὰ ψυμωνένη θάλασσα, ἀναποδογυ-
οισμένη ἀπάνω στὴν ἄλλη, τὴν κοιμισμένη, τὴν
ἥσυχη καὶ στρωτὴ πέρα - πέρα. Τὰ σύννεφα
μοιάζαντε μὲ κύματα ποὺ ἀγγίζαντε τὴ στεριά
μὲ τὶς σταχτιές τους κῆτες μοιάζαντε μὲ ἀβύσ-
σους σκαιμένους ἀπ' τὸν ἀνέμο μέσα στὰ κύ-
ματα καὶ μοιάζαντε ἀκόμα μὲ κουφοθάλασσες
χωρὶς τὸν πράσινο ἀφρὸν τῆς μάνητας.

Ο Γαβοήλος ἦταν σὰ χαμένος ἀπ' τὴν σκοτιαδεοὴν αὐτῆν ἡσυχία κι' ἀπ' τὴν φύσιον ποιῶντας.

φάνηκε τώρα πώς ήθελε νὰ ξαναϊδῃ πιὸ γλήγορα τὸν ἀφέντη του. Κ' ἐκεῖνος γυροισμὸ δὲν εἶχε! 'Η ὥρα περνοῦσε ἀργά, πιὸ ἀργά ἀπὸ τὸ κύλημα τῶν συννέφων ἀπάνω στὸν οὐρανό... Καὶ τὸ μάκρος τῆς ὡρᾶς ἔκανε διπλῆ τὴν ἀγωνία τῆς σιωπῆς... Μὰ νά! Πίσω ἀπὸ τὸν τοῦχο ἀκούστηκε τὸ νερὸ ποὺ ταραζότανε, ὑστερα ἔνα σούσουρο καὶ κάτι τι σὰ μουρμουρητό. 'Ο Γαβρῆλος κόντεψε νὰ μείνη στὸν τόπο.

— "Ε ! κοιμήθηκες ; Πιάσε έδω ! σιγά ! είπε
ἡ πνιγμένη φωνή τοῦ Τσελκάς.

Απ' τὸν τοίχο κατέβαινε ἔνα πρᾶμα βαρύν.
Ο Γαβρῆλος τὸ ἀρπάξει καὶ τῷρφιέσε στὴ βάρκα
αὐτὸ καὶ ὑστερα ἄλλο ἔνα. Στὸν τοίχο ἀπάνω
ἀπλώθηκε τὸ μακρὺ σῶμα τοῦ Τσελκάς. Τὰ
κουπιά φανερωθήκανε πάλι, δ σάκιος τοῦ Γα-
βρῆλου ἐπεσε στὰ πόδια του κι δ Τσελκάς,
ἀγκομαχῶντας κάθισε στὸ τιμόνι.

‘Ο Γαβρῆλος τὸν κύτταζε μὲν ἔνα φοβισμένο
καὶ γλυκὸν χαμόγελο.

— Εἰσαι κονδασμένος; τὸν οώτησε.

— "Αμ" εῖμαι λίγο, βρὲ βοϊδάνι! Τράβα τώρα γερά τὰ κουπιά σου, μ' ὅλη σου τὴ δύναμι. Καλά θὰ μπαλωθῆς, ἀδερφάνι! Ἡ μισή δουλειά τέλειωσε. Τώρα δὲ μᾶς μένει παρά νὰ περάσωμε μπροστά στὰ μάτια αὐτωνῶν τῶν διαβόλων, δίχως νὰ μᾶς πάρουνε εἰδησοι κ' ὑπτερφα θὰ πάρησ τὸν παρᾶ σου καὶ θὰ τοῦ δίνηγις νὰ πάξει νάνταιμωθῆς τὴ Μάσκα σου. Δεν ἔχεις μιὰ Μά-

— "O - ὅχι! . . .

Ο Γαβρῆλος εἶχε ἀποκάνει, τὸ στῆθος του δούλευε σὰ φυσερὸ καὶ τὰ χέρια του σὰν ἀτσαλένια ἐλατήρια. Τὸ νερὸ βογγοῦσε κάτω ἀπ' τὴν αρένα τῆς βάσκος καὶ ἡ γαλάζια νεροσυρμὴ του ἀκολουθοῦσε τὴν πρόμη, γινότανε πλατύερη τώρα. Ο Γαβρῆλος ἦτανε μουσκίδι ἀπὸ δὸν ἰδρῶτα, μὰ τραβοῦσε κουπὶ ὀλοένα μὲ ὅλη του τῇ δύναμι. Ἀφοῦ πῆρε δύο τρομάρες αὐτὴ ἡ νύχτα, δὲ βαστοῦσε νὰ τραβήξῃ καὶ ἄλλη ἕκομα καὶ ἔνα πρᾶμα ἥθελε μονάχα: νὰ τελειώσῃ μιὰν ὥραν ἀρχύντερα τὴν καταδραμένην αὐτὴν δουειά, νὰ βγῆῃ στὴ στεριά καὶ νὰ ἔσφυγῃ ἀπὸ τὸν

νυσθωτον αυτον, πριν τον ξεμπερδεψη ή πριν
βρεθῇ στη φυλακή ἔξαιτιας του. Τὸ πῆρε ἀπό-
ρασι νὰ μὴν τοῦ μιλήσῃ καθόλου, νὰ μὴν τοῦ
έρει καμιάν ἀντιλογία, νὰ κάνῃ δι, τι τοῦ πῆ,
αι ἀν τὰ καταφέοι νὰ ξεμπλέξῃ μὲ τὸ καλό,
ἀνάψῃ μιὰ λαμπάδα στὸν Ἀη-.Νικόλα. Τοῦ
οχότανε νὰ βάλῃ μιὰ φωνὴ καὶ νὰ παρακα-
έσῃ τὸν Ἀγιο, μὰ βαστιότανε, ξεφύσανε σὰ

βαπόρι ποὺ ξατμίζει καὶ σώπαινε ρύγνοντας λωξὲς ματιές στὸν Τσελάς.

Κίνδυνος ἀλλοις, ξεφρακιανός, ψηλός, σκυμένος δύπως
ἡτανε, σὰν δόρνιο ἔτοιμο νὰ πετάξῃ, κύτταζε
μπροστά μὲς στὸ σκυτάδι, μὲ μάτια γερακιοῦ.
Ρουθουνίζοντας μὲ τὴν ἄγριαν, ἀγκιστρωτή του
μύτη, βαστοῦσε μὲ τῶνα χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ
τὸ ἄλλο τραβοῦσε τὸ μουστάκι του, καὶ κάθε
στιγμὴ ποὺ τὸ τραβοῦσε τὰ στενά του χείλια
κάνανε ἔνα τρεμουλιαστό, βουβό χαμόγελο. Ὁ
Τσελκάς ἡτανε εὐχαριστημένος, ποὺ ἡ δουλειά
πήγε καλά, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του
κινδύνον τὸ χωριατόπαιδο αὐτό, ποὺ τῶχε τόσο
τρομάζει καὶ ποὺ τῶχε κάνει σκλάβο του. Ξερο-
γλυφότανε ἀπὸ τώρα γιὰ τὸ αὐριανὸ γλέντι καὶ
γιὰ τὴν ὥρα χαιρότανε τὴ δύναμι του καὶ τὸ
σκλάβωμα τοῦ παιδιοῦ αὐτουνοῦ, ποὺ ἡτανε
ὅλο νειότη καὶ φρεσκάδα. Τῶβλεπε ποῦβαγαζε
τὴν πίστι του καὶ τὸ λυπήθηκε καὶ ἤθελε νὰ
τοῦ κάνῃ κουράγιο.

— “Ε! Τὸ λοιπόν! τὸ ρώτησε γλυκά. Φοβήθηκες πολύ;

— Δὲν πειραῖε! . . . ἀναστέναξε ὁ Γαβρῆλος καὶ ξερόβηξε.

— Δέν είν αναγκή τωρα να τραφας με τοση δύναμι. Τώρα δλα τέλειωσαν. "Ενα κακο πέρασμα μας μένει άκόμα... Ξεκουράσου λιγάκι.

“Ο Γαβρηλος στάματησε υπάκουα, σφρούγγισε μὲ τὸ μανίκι τῆς μπλούζας του τὸ ἴδρωμένο του μοῆτρο καὶ ξαναβούτηξε τὰ κουπιά.

— "Ετσι, τράβα ἀλαφόροτερα. Νὰ μὴν ταράζεται τὸ νερό. "Έχουμε ἔνα πέρασμα ἀκόμη. Σιγαλά-σιγαλά. Έδῶ, ἀδειρφάκι, είναι ἀνθρωποι ποὺ δὲ χωρατεύουνε. . . Γιὰ χάζι τώχουνε νὰ μᾶς τουφεκίσουν. Μποροῦν νὰ σοῦ φυτέψουνε στὸ κούτελο ἔνα μολύβι τόσο ὥμορφα, ποὺ δὲ θὰ προφτάσῃς νὰ πῆς κίχ!

Ἡ βάρκα γλυστροῦσε ἀπάνω στὸ νερὸν βουβά.
Μονάχα οἵ γαλάζιες σταλαγματίες πέφτανε
ἀπ' τὰ κουπιά καὶ, μόλις ἀγγίζανε τὴν θάλασσα,
μικρὲς γαλάζιες βουλίτσες ἀνάβανε στὸ πέσιμό
τους. Ἡ νύχτα γινότανε δλοένα πιὸ σκοταδερὴ
καὶ πιὸ ἡσυχη. Ὁ οὐρανὸς δὲν ἔμοιαζε πιὰ μὲ
φουρτουνιασμένη θάλασσα· τὰ σύννεφα εἶχαν
ἄπλωθεῖ ἀπάνω του καὶ τὸν εἴχανε σκεπάσει
μ' ἔνα στρωτὸν καὶ βαρὺ σκέπασμα, πούφτανε
ἄσαλευτο ὡς τὴν θάλασσα. Ἡ θάλασσα ἦτανε
πιὸ ἡσυχη, πιὸ μαύρη, ἔβγαζε πιὸ δυτατὴ τὴν
θερμή, ἀδρινὴ μυρωδιά της καὶ δὲ φαινότανε
πιὰ τόσο πλατειά, σὰν καὶ πρίν.

— "Αν ξέρεχε! μου ομούρισε δ τσελκάς. Θά τε στρίβαμε μιὰ χαρά, σὰν πίσω ἀπὸ μπεργτέ.

Ζερβοδεξα απ τη ράρια τα πλοια ακινητα,
πένθιμα και μαυρα προβάλλανε ἀπ' τὸ νεφό,
μαυρο κι' αὐτό. Σ' ἔνα ἀπ' αὐτὰ σάλευε ἔνα
φῶς· εἶχε σαλπάρει και προχωροῦσε με τὸ φα-
νάρι στὸ ἄλμπουρο. Ἡ θάλασσα, χαιδεύοντας

τὰ πλευρά του, φαινότανε πώς κάτι τὰ παρακαλοῦσσε βουβά, κ' ἐκείνα τῆς δίνανε ἀπόκρισι, μὲναν ἥχδ βαρετὸ καὶ κρύο, σὰν νὰ μὴ θέλανε νὰ τῆς κάνουν τὸ χατζῆ.

— Τὸ τελωνεῖο! μουρμούρισε ὁ Τσελκάς.

Απ' τὴ στιγμὴ ποῦχε δώσει τῇ διαταγῇ στὸ Γαβρῆλο νὰ τραβάῃ κουπὶ σιγαλά, τὸ παιδί ἔνοιωθε πάλι μία λαχτάρα μέσα του, σὰν κάτι νὰ τὸ περιύμενε. Καθὼς ἔσκυβε μπροστά, κατά τὸ σκοτάδι, τοῦ φαινότανε πῶς μεγάλωνε· δόλο του τὸ κορμὶ τὸν πονοῦσε ὡς στὰ κόκκαλα· τὸ κεφάλι του γεμάτο ἀπὸ μιὰ μοναχὴ σκέψι, τὸν πονοῦσε, τὸ πετοὶ τῆς ράχης του ἀνατρίχιαζε καὶ μέσα τὰ πόδια του τοῦ φαινότανε πῶς περνοῦσαν μυτερὲς καὶ κρύες βελόνες. Τὰ μάτια του τὸν καίγανε ἀπ' τὸ πολὺ ἀγνάντεμα στὸ σκοτάδι, ποὺ μέσ' ἀπ' αὐτὸ περιύμενε νὰ προβάλῃ κάπιοις, φωνάζοντάς τους: «Σταθήτε, κλέφτες!»

Τώρα ποὺ ὁ Τσελκὰς μουρμούρισε: «Τὸ τε-
λωνεῖο!» ὁ Γαβρῆλος ἀνατινάχτηκε μιὰ ἄγρια
σκέψι τοῦ πέρασε σὰν πυρωμένο σίδερο τὸ
εἶναι του, τοῦ κέντησε τὰ μαζῶμένα του νεῦρα
καὶ θέλησε νὰ φωνάξῃ, νὰ γυρέψῃ βοήθεια. . .
Εἶχε ἀνοίξει πιὰ τὸ στόμα του καὶ εἶχε ἀναση-
κωθεῖ στὸν πάγκο του. Πέταξε μπροστὰ τὰ στή-
θη του, ἀνάσανε βαθειά, ἀνοίξει τὸ στόμα του.
"Ἄξαφνα διώας, πατημένος ἀπ' τὴν τρομάρα,
ποὺ τὸν χτύπησε σὰν καμουτσίκι, ἔκλεισε τὰ
μάτια κ' ἐπεσε κάτω ἀπ' τὸν πάγκο.

... Μπροστά στή βάρκα, μακριά, στά θεμέλια τούρβανού πρόβαλε ἀπ' τα νερά ἔνα μεγάλο σπαθί γαλάζιο καὶ σπιθόβιο. Ψήλωσε, ἔσχισε τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας κ' ἡ λάμα τον γλυ-
στρησε ἀπάνω στὰ σύννεφα κι' ἅπλωσε στὸν κόρφο τῆς θάλασσας μιὰ πλατειὰ γαλάζια γραμμή. Καὶ μέσα στή φωτεινή αὐτὴ γραμμή, βγήκανε ἀπ' τὸ σκοτάδι τὰ πλοῖα τ' ἀνώρητα ὡς τώρα,

μαῦρα, βουβά, σκεπασμένα μὲ τὴν πλούσια νυχιάτην σκιά. Θάλεγε κανένας πώς εἶχανε καιρὸν κάτω στὸν πάτο τῆς θάλασσας, ξεσυρμένα ὡς ἐκεῖ ἀπ' τὴν ἀναπάντεχη δύναμι τῆς φουρτούνας καὶ πώς τῷρα προβάλινε, ὑπάκουα στὸ πύρινο σπαθί, ποὺ τὸ γέννησε ἄξαφνα ἡ θάλασσα. Σηκόνονταν νὰ ἰδοῦν τὸν οὐρανὸν καὶ διτὶ βρισκόταν ἀπάνω ἀπ' τὸ νερό. Τὰ ξάρτια τους ἀγκαλιάζανε τὰ κατάρτια καὶ φαίνονταν σὰν φύκια κολλημένα ἀπάνω τους, βγαλμένα ἀπ' τὸ νερὸν μαζὶ μὲ τοὺς μάυρους γύγαντες, ποὺ τοὺς σκεπάζανε μὲ τὰ δίχτυα τους. Καὶ ὑστερα, τὸ παράξενο γαλάζιο σπαθί, σηκώθηκε πάλι, ἔσχισε τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας καὶ ἔγυρε κατὰ τὴν ἄλλη μεριά τούρανοῦ. Καὶ πάλι στὸ μέρος ποὺ ἔγιερε, φανήκανε σκέλενθρα καραβιῶν, ἀνθώρητα ὁκ τώρα.

“Η βάρκα τοῦ Τσελκὰς σταμάτησε καὶ παρακύλησε ἀπάνω στὰ νερά, σὰ νὰ δίσταζε νὰ προχωρήσῃ. Ο Γαβρῆλος ἦτανε ξαπλωμένος

* Τέλος· «Παναθήναια» 15-31 Ιουλίου, σελ. 164.

νάρι τοῦ χωριοῦ! Τὸ θυμητικό του, ἡ πληγὴ αὐτῆ τῶν δυστυχισμένων ζωντανεύει ὡς καὶ τὶς πέτρες τῶν περασμένων, καὶ στὸ φαρμάκι ποὺ ἥπιε κανεῖς μιὰ φορὰ καὶ ἔναν καιρό, στάζει μέλι. Κι' ὅλα τούτα μονάχα γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὸν ἀνθρώπο, φανερώνοντάς του τὰ λάθια του καὶ νὰ σβύσῃ στὴν ψυχή του τὴν πίστι στὰ μελλούμενα, κάνοντάς τον ν' ἄγαπήσῃ πολὺ τὰ περάσμένα.

Ο Τσελκάς ἔπλεε μέσα στὸν ἀέρα τοῦ χωριοῦ του, ποὺ τούφερεν γλυκὰ λόγια τῆς μάννας του, κουβέντες γνωστικὲς τοῦ πατέρα του, τοῦ αὐτηροῦ χωριάτη, ἥχους ἔχεισμένους καὶ γλυκὲς μυρωδίες τῆς γῆς, ὅταν λυώνουν τὰ χιόνια τὴν ἀνοιξί, ἡ ὅταν περνάῃ ἀπάνω τῆς τρίτης ἡ ὅταν εἶναι σκεπασμένη μὲ τὰ καινούργια στάχυα, πράσινα σὰν τὸ σιμαράγδι καὶ ἀπαλὰ σὰν τὸ μετάξι... "Ενοιωσε τότε πόσο ἦταν παραστρατημένος, ἔπεισμένος, ἔλεινὸς καὶ μονάχος, χωρὶς κανένα δεσμὸς στὸν κόσμο, πεταμένος ἔξω ἀπ' τὴν τάξι τῆς ζωῆς, ποὺ τούδωκε τὸ πρῶτο αἷμα πούτρεχε στὶς φλέβες του.

— Αἴ! Ποῦ πᾶμε; ρώτησε ἄξαφνα ὁ Γαβρῆλος.

Ο Τσελκάς τινάχθηκε καὶ γύρισε μὲ κάτι ματιὲς ἀγριμοῦ.

— "Ω! διάβολε! Τί σὲ μέλει;... Τράβα δυνατώτερα. Φτάσαμε.

— "Ονειροῦ ἔβλεπες; ρώτησε χαμογελῶντας ὁ Γαβρῆλος.

Ο Τσελκάς τὸν κύτταξε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω. Τὸ παιδὶ ἦταν πιὰ στὰ σύγκαλα του, ἥσυχο, εὐχαριστημένο, σὰ νὰ βαστοῦσε τὸν παππᾶ ἀπ' τὰ γένεια. Νείδος ἦτανε, δλη ἡ ζωὴ δικῆ του. Θὰ τὸν κρατοῦσε ὅμως κοντά τῆς ἡ γῆς; "Οταν τὸ συλλογίστηκε αὐτὸς ὁ Τσελκάς, ἔπεσε σὲ λύπη πάλι καὶ μουρμούρισε.

— Κουράστηκα! Κι' αὐτὸς ὁ διάολος σκαμπανεβάζει!

— Σκαμπανεβάζει ἀλήθεια! Τί λές; Δὲν εἶναι φόβος τῶρα νὰ μᾶς τσακώσουν μὲ τοῦτα ἔδω;

Ο Γαβρῆλος ἔσπεωξε μὲ τὸ πόδι τὰ δέματα.

— "Οχι, ήσύχασε. Τώρα θὰ πάω νὰ τὰ παραδώσω καὶ θὰ πάρω τὸν παραδ. Μάλιστα.

— Πεντακόσα;

— "Οχι λιγώτερα, πιστεύω.

— Δὲν εἶναι λίγα! "Αν τέχα ἔγω ὁ κακομοίρης! Θάλεγα καὶ ἔνα τραγουδάσαι.

— Στὸ χωριό σου;

— Βέβαια καὶ γλήγορα.

Καὶ ὁ Γαβρῆλος ταξίδεψε μὲ τὸ νοῦ του. Ο Τσελκάς φαινόταν ἀφανισμένος. Τὰ μουστάκια του κρεμόντουσαν, τὸ δεξὶ του πλευρό, ποὺ τὸ χτυπούσανε τὰ κύματα, ἦτανε μουσκεμένο, τὰ μάτια του βουλιαγμένα καὶ θολά. "Ητανε ἀξιολύπητος. Δὲν ἔμοιαζε πιὰ μὲ δρυνιο, ἡ συλλογὴ τὸν εἶχε πτνέει καὶ θαρροῦσες πώς καὶ οἱ δίπλες

τοῦ λιγδιασμένου του σακκακιοῦ συλλογιζόντανε καὶ αὐτές.

— Εἶμαι σπασμένος στὴν κούραση!

— Φτάσαμε. Νά!

Ο Τσελκάς δρτσάρισε ξαφνικὰ τὴν βάρκα καὶ ἔβαλε πλώρη σ' ἔνα μαῦρο πρᾶμα πούθγαινε ἀπ' τὴν θάλασσα.

Ο οὐρανὸς ἦτανε κατασκέπαστος ἀπὸ σύννεφα καὶ ἡ βροχὴ ἔπεφτε ψιλή, πυκνή, χτυπῶντας χαρωπὰ ἀπάνω στὶς κορφὲς τῶν κυμάτων.

— Βάστα!... Σιγά! πρόσταξε ὁ Τσελκάς.

Η βάρκα χτύπησε μὲ τὴν πλώρη ἀπάνω σ' ἔνα καράβι.

Κοιμοῦνται οἱ διαβόλοι; μουρμούρισε ὁ Τσελκάς, πιάνοντας τὰ σχοινιὰ ποὺ κρεμόντουσαν ἀπ' τὸ καράβι. "Έχουνε ἀπάνω τὴ σκάλας; ἡ αὐτὴ ἡ βροχή, κοντὰ σ' ἄλλα. Σὰν νὰ μὴ μποροῦσε νὰ βρεῖῃ προτήτερα! "Ε! βρε κουφάλογα! "Ε!

Ο Τσελκάς εἶσαι; ρώτηξε ἀποπάνω ἔνα καϊδευτικὸ μουρμουρητό.

— "Ελα, κατέβασε τὴ σκάλα!

— Γειά σου, Τσελκάς.

— Κατέβασε λοιπὸν τὴ σκάλα, διάολε ξυδάτε! φώναξε ὁ Τσελκάς.

Στὰ μπουρίνια του εἶναι ἀπόψε. "Οχ, ω, ω!

— Ανέβα Γαβρῆλο! πρόσταξε ὁ Τσελκάς τὸ σύντροφό του.

"Υστερὸς ἀπὸ ἔνα λεπτὸ βρεθήκανε στὴν κουβέρτα, δποὺ τρεῖς γεννάτοι ἀγριανθρῶποι, ποὺ μιλούσανε ζωηρά, μὲ μιὰ γλώσσα παράξενη, κυττάζανε ἀποπάνω τὴ βάρκα τοῦ Τσελκάς. "Ένας τέταρτος, τυλιγμένος σ' ἔνα μακρὸν φόρεμα, πήγε ἀπάνω στὸν Τσελκάς, τούσφιξε τὸ χέρι βούβα, καὶ ἔρριξε μιὰ ὑποτητή ματιὰ στὸν Γαβρῆλο.

— Ετοίμασε τὸν παρᾶ γι' αὐτοῖς τὸ πρωΐ, εἶπε ξερὰ ὁ Τσελκάς. Τώρα θὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Γαβρῆλο, πᾶμε. Πεινᾶς;

— Νυστάζω, ἀποκούδιμηκε ὁ Γαβρῆλος.

"Υστερὸς ἀπὸ πέντε λεπτὰ ρουχάλικε στὸ βρώμικο κατάστρωμα τοῦ καραβιοῦ, καὶ ὁ Τσελκάς, καθισμένος δίπλα του, δοκίμαζε ἔνα πόδημα στὸ πόδι του, φτύνοντας πλάγια, καὶ σφύριζε ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δόντια του μελαγχολικὰ καὶ ύμωμάνενα. "Υστερὰ ξατλώθηκε δίπλα στὸ Γαβρῆλο, δίχως νὰ βγάλῃ τὸ πόδημα ἀπ' τὸ πόδι του, ἔβαλε τὰ χέρια του πίσω ἀπ' τὸ λαιμό του, καὶ κύτταξε διόγυρα τὸ κατάστρωμα κουνῶντας τὰ κείλια του καὶ τὰ μουστάκια του.

Τὸ καράβι σάλευε ἀπάνω στὸ χαρούμενο νερό, κάποια ξύλα τρέζανε κάποια, ἡ βροχὴ ἔπεφτε μαλακὰ στὸ κατάστρωμα, τὰ κύματα χτυπούσανε τὰ πλευρά του... "Όλα ἦτανε θλιμένα γύρω καὶ δηλαδή τον ἔμοιαζε μὲ νανούρισμα μάννας, ποὺ δὲν ἔχει καμιάν ἐλπίδα γιὰ τὴν εύτυχία τοῦ παιδιοῦ της.

Ο Τσελκάς, μὲ τὰ δόντια ἔξω, σήκωσε τὸ κεφάλι, κύτταξε διόγυρά του... καὶ ἀφοῦ μουρμούρισε λίγα λόγια, ξαναπλάγιασε... Μὲ τὸ ἀνοιχτά του σκέλια ἔμοιαζε σὰν πελώριο ψαλίδι.

Σηκώθηκε πρῶτος, σάλεψε ἀνήσυχα, ύστερα ἥσυχασε μονομιᾶς καὶ κύτταξε τὸ Γαβρῆλο, ποὺ κοιμώτανε διόγυρο. Τὸ παιδὶ ρουχάλικε καὶ στὸν ψυπλό του, χαμογελούσε μὲ δόλο τὸ παιδιάτικο καὶ ηλιοκαμένο πρόσωπο του.

Ο Τσελκάς ἀναστέναξε καὶ σκαρφάλωσε σὲ μιὰν ἀνεμόσκαλα. Στὸ ἀνοιγμα τῆς σκάλας φαινότανε ἔνα κομάτι μολυβής οὐρανός. "Εφεγγε μὰ δινοπωριάτικος καιρός ἦτανε σταχτὸς καὶ λυπητερός.

Ο Τσελκάς ξεναγύρισε ύστερο ἀπὸ δυὸ δώρες. Τὸ μοντρό του ἦτανε κόκκινο, τὸ μουστάκι του ἀναστηκωμένο καὶ στὰ κείλια ἔλαμπε ἔνα χαμόγελο καρωπὸ καὶ καλόκαρδο. Φοροῦσε ψηλὰ ποδήματα γερά, ζωκέτα, πέτσινο πανταλόνι καὶ ἔμοιαζε σὰν χωνηγός. "Όλη ἡ φορεσιά του, λίγο τριμένη, μὰ καλοστεκούμενη ἀκόμη καὶ ταυριαγήτη ἀπάνω του, τὸν ἔκανε πιὸ χοντρό, σκέπαζε τὶς γωνιὲς τοῦ κορμοῦ του καὶ τούδινε καὶ ποιοὶ μιστίκοι ἀέρα.

— "Ε! βιοδάκι, ξύπνα! εἶπε σπρώχωντας τὸ Γαβρῆλο μὲ τὸ πόδι.

Ἐκεῖνος τινάχτηκε ἀπάνω, δὲν τὸν γνώρισε μονομιᾶς καὶ κάρφωσε ἀπάνω τοῦ τὰ μάτια σὰ καζός. Ο Τσελκάς ἔμπηξε τὰ γέλια.

— Πῶς έγινες! φώναξε ὁ Γαβρῆλος στὸ τέλος μὲ ἔνα πλατὺ χαμόγελο. Σὰν κύριος!

— Αὐτὰ γίνονται. γρήγορα σ' ἔμας! Είσαι δύμως ἔνας φοβιτσιάρχης! Πωπω! Πόσες φορές ετοιμάστηκες νὰ πεθάνης ἔψες τὴν νύχτα! "Ε; λέγε...

Μὰ βλέπεις, πρώτη φορὰ κάνω τούτη τὴ δουλειά. Κολάζεται δὲ ἀνθρώπως γιὰ δλη τη ζωή!

— Τί λές; Ξανάρχεσαι;

— Πάλι; Μὰ νὰ ίδω πρῶτα τί θὰ μοῦ φέξῃ.

— Διακόσα.

— Διακόσα, εἶπες; Νάι, έρχονται.

— Γιὰ στάσον! Καὶ ἡ ψυχὴ σου;

— Ισως καὶ νὰ μὴν τὴ κάσσω! εἶπε χαμογελῶντας ὁ Γαβρῆλος. Γίνεται δύμως κάνεις ἀνθρώπως γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ τοῦ μένει!

Ο Τσελκάς ἔμπηξε τὰ γέλια.

— Καλά! Σώνουνε τὸ ἀστεῖα! Εμπρὸς πᾶμε νὰ βγοῦμε τώρα. Ετοιμάσου.

— Εγώ; Εἶμαι ἔτοιμος.

— Ξαναπήκανε στὴ βάρκα, δ. Τσελκάς στὸ τιμόνι, δ. Γαβρῆλος στὰ κουπιά.

Ο σταχτὸς οὐρανὸς εἶναι σκεπασμένος μὲ σύννεφα ἡ θάλασσα θολοπράσινη, παῖζε μὲ τὴ βάρκα του, τὴν τινάζει ἀπάνω στὰ κύματά

της, μικρὰ γιὰ τὴν ὁρα, ποὺ τοὺς πιτσιλᾶνε μὲ διάφανες, ἀρμυρές σταλαγματιές. Κατὰ τὴν πλώρη, πολὺ μακριά, φαίνεται ἡ κίτρινη γραμμὴ τῆς ἀμμουδερῆς ἀκρογιαλίτση πρίμα εἶναι ἡ ἐλεύθερη καὶ παιγνιδιάρα θάλασσα, σκεπασμένη ἀπὸ κοπάδια κύματα, ποὺ τρέχουνε, στολισμένα μὲ τὰ λαμπτὸρα κρόσια τῶν ἀφρώδων. Μακριὰ καράβια σαλεύουνε στὸν κόρφο τῆς θάλασσας καὶ ζερβιά, ἔνα δάσος ἀλάκερο κατάρτια καὶ οἱ ἄσπροι δύχοι τῶν σπιτιών τῆς χώρας. Ἀποκεῖ κατεβάνει πρὸς τὴν θάλασσα μιὰ βουνὴ ταραχὴ ποὺ ἀνακατεύεται μὲ τὴ βουνὴ τῶν κυμάτων καὶ κάνει μιὰ μουσικὴ ὥμορφη καὶ δυνατή...

Κι' ἀπάνω σὲ δύλα παταχνιὰ ποὺ μακραίνει τὸ πρόπτερό του, χαμογελούσε μὲ δόλο τὸ παιδιάτικο καὶ ηλιοκαμένο πρόσωπο του.

— "Ε! θάχουμε καὶ δορὸ τὸ βράδυ! Εἶπε δ. Τσελκάς, δείχνοντας τὴ θάλασσα μὲ ἔνα κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ.

— Φουρτούνα; ρώτησε ὁ Γαβρῆλος.

Δούλευε δινατάτη τὴ θάλασσα μὲ τὰ κουπιά του καὶ ἡ θάλασσα μουσικένος ἀπ' τὴν κορφὴ ὡς τὰ κυμάτων καὶ κάνει μιὰ μουσικὴ ὥμορφη καὶ δυνατή...

— "Ε! έκανε βεβαιόνοντάς του δ. Τσελκάς.

— Ο Γαβρῆλος τὸν κύτταξε παράξενα.

— Πόσα σου δώκανε; ρώτησε τέλος πάντων, βλέποντας πώς δ. Τσελκάς δὲν ἔκανε λόγο γιὰ λεφτά.

— Νά! εἶπε δ. Τσελκάς. Κ' ἔδειξε στὸ Γαβρῆλο κάτι τι πούβλαγε ἀπ' τὴν τσέπη του.

Ο Γαβρῆλος εἶδε πολύχρωμες συγχάτσες, ποὺ πήρανε μπροστά στὰ μάτια του τὰ χρώματα τοῦ οὐρανού τόξου.

— Κ' ἔγω ποὺ συλλογιζόμουνα πώς ἔλεγες μεγάλα λόγια! Πόσα εἶναι;

— Πεντακόσα σαράντα! Σ' ἀρέσουνε;

— Ακοῦς ἔκει; μουρμούρισε δ. Γαβρῆλος, ἀκολουθῶντας μὲ τὴ ματιά του τὰ πεντακόσα σαράντα ρουμπλιά, ποὺ ξαναχαμήκανε στὴν τσέπη. "Ε! καὶ ἀν ἦτανε δικά μου — κι' ἀναστέναξε ἀποκαμωμένος.

Θὰ τὰ γλεντήσουμε, μικρούλη μου! φώναξε χαρούμενος δ. Τσελκάς. Μὴ φοβᾶσαι, ἀδερφάκι. Θὰ σὲ πληρώσω καὶ ἔσενα... Θὰ σου δώσω σαράντα ρουμπλιά. Χούμ! Είσαι εὐχαριστημένος; Θέλεις τὸν παρᾶ σου ἀμέσως;

— "Αν ἀγαπᾶς... καλά... τὰ πέρων.

Ο Γαβρῆλος ἔτρεμε προσμένοντας τὴν ωρα, σὰν κάτι νὰ τοῦ πικίλεις τὴν καρδιά.

— Χαχά! Διαόλου κουλούκι! Τὰ πέρωνεις; ε; Πάρ' τα, ἀδερφάκι, σὲ παρακαλῶ μάλιστα, μοῦ κάνεις καὶ χάρι, πάρ' τα. Δὲν έρω ποὺ νὰ τοὺς βάλω τούσους παράδεις. Ξεφόρτωσέ μου λίγους, πάρε!

χισε νὰ κρύψῃ τὴν περιουσία του στὴν μπλοῦζα του, ζαρόνοντας τὰ μάτια δχόρταγα κι' ἀνασάνοντας τὸν δέρα, ρουφητά, σᾶν νάπινε κάνενα ζεστὸ πιοτό. Ο Τσελκάς τὸν κύτταξε περιγελαστά. "Ο Γαβρῆλος ξαναπήσε τὰ κουπιά, τὰ δούλευε γρήγορα, νευρικά, μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, σὰ νὰ φοβήτανε. "Ενοιωθε μίαν ἀνατριχίλα στὶς πλάτες του καὶ στ' αὐτιά του.

— Παναγιά μου! τί ταμαχιάρης ποὺ εἰσαι! δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμα. Καὶ μάλιστα ἔνας χωριάτης σᾶν κ' ἐσένα...

— Ξέρεις τί κάνει κάνενας μὲ τὸν παρᾶ! φώναξε δὲ Γαβρῆλος, δλος φωτιά. Κι' ἀρχισε νὰ μιλάῃ κομιατιαστά, γλήγορα, σᾶν νὰ κυνηγοῦσε ἔναν στοχασμὸ καὶ νᾶρπαζε τὰ λόγια στὸ φτερό, γιὰ τὴ χωριάτικη ζωὴ χωρὶς παράδες καὶ μὲ παράδες. "Υπόλιψη, καλοτέραση, λευτεριά, χαρά...

Ο Τσελκάς τὸν ἀκούει προσεκτικά, μὲ σοβαρὰ μοῦτρα καὶ μὲ μάτια γεμάτα μυστικοὺς στοχασμούς. Ποῦ καὶ ποὺ χαμογελοῦσε χαρούμενα.

— Φτάσαι! εἴτε ἐπιτέλους.

— Ενα κῆμα σήκωσε τὴ βάρκα καὶ τὴν πέταξε ὥμορφα - ὡμορφα στὴν ἄμμονδια.

— Πήρε τέλος! Πήρε τέλος! Πρέπει νὰ τραβήξουμε πλὸ δέξια τὴ βάρκα, νὰ μὴν τὴ ξεσύρη πάλι ή θάλασσα. Θάρυθονε νὰ τὴν πάρουνε. Γειά σου λοιπόν. Η χώρα εἶναι διπλὸ βέρστια ἀπόδω. Στὴ χώρα δὲ θὰ πᾶς; "Ε;

Στὸ μοῦτρο τοῦ Τσελκάς ἔλαμπε πάντα ἔνα πονηροὶ καὶ καλόναρδο χαμόγελο. Φαινότανε σὰ νὰ ἐτοιμάζῃ κάτι εὐχάριστο γιὰ τὸν ἔσυτό του καὶ γιὰ τὸ Γαβρῆλο. Μὲ τὸ χέρι στὴν τσέπη χαρχάλενε τὶς συχνάτσες.

— "Οχι, δὲ θὰ πάω στὴ χώρα... Θά...

Ο Γαβρῆλος ἔσκαζε καὶ πνιγότανε. Μέσα του σάλευε μιὰ φρυγοτύνα ἀπὸ ἐπιθυμίες, λόγια, αἰσθήματα ποὺ δερνόντουσαν συναμεταξύ τους. "Εκαίγε σᾶν τὴ φωτιά.

Ο Τσελκάς τὸν κύτταξε παραξενεμένος.

— Τί σου ήρθε; τὸν ρώτησε.

— Τίποτε.

Μὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Γαβρῆλου κοκκίνιζε κ' ὑστερα γινότανε σταχτί. Κουνιότανε ἀλάκερος στὸν τόπο σὰ νᾶθελε νὰ ωρμῇ ἀπάνω στὸν Τσελκάς ή σᾶν νὰ τὸν ἔτρωγε κάποια ἐπιθυμία, ποὺ δυσκολευότανε νὰ τὴ βάλῃ μπροστά.

— Ο Τσελκάς ταράχτηκε λιγάκι βλέποντάς τον ἀλαφιασμένον ἔτοι. Καὶ συλλογιζότανε ποὺ δὲν ξεσπάσῃ τάχα τὸ πρᾶμα.

Ο Γαβρῆλος ἀρχισε τὰ γέλια, κάτι παραξενα γέλια, σᾶν ἀναφυλλητά. Τὸ κεφάλι του τὸ κρατοῦσε σκυψτὸ κι' δὲ Γαβρῆλος δὲν μποροῦσε νὰ θῇ τί μολογοῦσε ή δψη του. "Έβλεπε μόνο τ' αὐτιά τοῦ Γαβρῆλου, ποὺ πότε κοκκινίζανε καὶ πότε κιτρινίζανε.

— "Αμε στὸ Διάολο! φώναξε δὲ Τσελκάς, κουνῶντας τὸ χέρι του. Μήπως ἔρωτεύτηκες μ' ἐμένα;

λέγε μου! Τί κοριτσίστικα νάζια εἶναι αὐτὰ ποὺ κάνεις; Λυπᾶσαι νὰ μ' ἀποχωριστῆς; "Ε! βυζαντιάρικο, μίλα. Εἰδεμη πάω δουλειά μου.

— Πᾶς; φώναξε δὲ Γαβρῆλος, μὲ δυνατὴ φωνή. "Η ἔρημη κι' ἄμμουσερη ἀκρογιαλὶα τραντάχτηκε ἀπὸ τὴ φωνή, καὶ τὰ κύματα τοῦ ἄμμου, σπρωγμένα ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θάλασσας φάνηκαν σὰ νάνατρίχιασαν. "Ἄξαφνα δὲ Γαβρῆλος κουνήθηκε ἀπὸ τὴ θέσι του, ἔπεισε στὰ πόδια τοῦ Τσελκάς, τούσφιξε τὶς γάμπες μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ τὸν ἔσυρε ἐπάνω του. Ο Τσελκάς κλονίστηκε, κάθισε βαρειά στὸν ἄμμο καὶ τρίζοντας τὰ δόντια του, ἔσχισε τὸν δέρα μὲ τὸ μακρύ του χέρι, σφίγγοντας τὸ γρόθο του. Μὰ δὲν πρόφθασε νὰ χτυπήσῃ. Τὸν σταμάτησε ἡ χαμένη καὶ παρακαλετικὴ μανία τοῦ Γαβρῆλου.

— Καλέ! Δῶσε μου αὐτὰ τὰ λεφτά! Δῶσε μου γιὰ τὸ Θεό. Τί σου χρειάζονται ἐσένα; Γιὰ μιὰ νύχτα τὰ βγάζεις ἐσύ. Κ' ἔγω θέλω χρόνια... Δῶσε τα... Θὰ σου κάνω λειτουργιά σὲ τρεῖς ἑκατησίες, γιὰ τὴν ψυχή σου... "Εσύ θὰ τὰ σκορπίσῃς στὸν ἀνεμο κ' ἔγω θὰ τὰ βάλω μέσα στὴ γῆς. "Αχ! Δῶσε μου αὐτὰ τὰ λεφτά. Πέξ μου τί θὰ τὰ κάνης ἐσύ; τὰ χρειάζεσαι τόσο; Μιὰ νυχτιὰ ἐσύ γίνεσαι πλούσιος. Κάνε ἔνα ψυχικό. "Εσύ, εἶσαι ποὺ εἶσαι χαμένος. "Εσύ δὲ θὰ βρῆς πειὰ τὸν ίσιο δρόμο, ἐνῷ ἔγω... "Αχ! δῶσε μού τα!...

Ο Τσελκάς τρομαγμένος, ξαφνιασμένος, γεμάτος λύσσα, καθὼς ἔπεισε πίσω καὶ κάθισε ἀπάνω στὸν ἄμμο, ἀκούμπωντας μὲ τὰ δυό του χέρια χάμιο, δὲ μιλοῦσε, μόνο κύτταξε μὲ κάτι μάτια πεταγμένα τρομαχτικὰ δέξι, κύτταξε τὸ παιδί ποὺ εἶχε τὸ κεφάλι του ἀπάνω στὰ γόνατά του καὶ μουρμούριζε λαχανιαστὰ τὰ παρακαλετά του. Ο Τσελκάς τὸν ἔσπρωξε στὸ τέλος, πήδησε ἀπάνω καὶ χώνοντας τὸ χέρι στὴν τσέπη του, πέταξε στὸ Γαβρῆλο τὶς πολύχρωμες συχνάτσες.

— Νά, βρωμόσκυλο, χάφ' τα! φώναξε τρέμοντας ἀπὸ θυμό, ἀπὸ λύπη κι' ἀπὸ ἔχθρα γιὰ τὸν ἀκρόταγο αὐτὸ σκλάβο. Καὶ καθὼς πέταξε τὰ λεφτά, τοῦ φάνηκε πῶς ήτανε ήρωας. Η παλληκαριὰ ἔλαμπε στὰ μάτια του καὶ σ' ὅλο του τὸ κοριμό.

— Μοναχός μου ἔγω ήθελα νὰ σου δώσω περισσότερα. Σὲ λυπήθηκε ή ψυχή μου ἔχθες... Συλλογιζόμουνα τὸ χωριό κ' ἔλεγα μέσα μου: «"Ας τὸ βοηθήσουμε τὸ κακόμοιο τὸ χωριατόπουλο!» Περιμένα νὰ ἴδω τί θὰ κάνης, ἀν δὲν μου ζητοῦσες ή δχ. Καὶ ἐσύ έστινε! κονρελῆ, ζητιάνε, τί μούκανες; Βρὲ εἶναι χάλια νὰ καταντήσῃ κανένας, νὰ τραβάῃ τέτοιο μαρτύριο, γιὰ λίγους ψωροπαράδες! Κουτορνίθια, διαόλου ταμαχιάρηδες, ποὺ χάνετε τὸν κόσμο, ποὺ πουλιόσαστε γιὰ πέντε καπίκια. Ούστ!

— Ο Θεός νὰ σὲ πολυχρονάγῃ! Μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι ἐκαπομυριοῦχος! σαλιάριζε ἀπὸ τὴ χερά του δὲ Γαβρῆλος, λαχταρῶντας δλόσωμος καὶ κρύβοντας τὰ λεφτά στὴν τσέπη του. "Αχ! χρούσε μου ἀνθρωπε! Δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτὲ μου! ποτέ! Καὶ θὰ δώσω παραγγελία στὴ γυναῖκα μου καὶ στὰ παιδιά μου νὰ σου κάνουνε λειτουργίες.

Ο Τσελκάς ἀκούγε τὶς χαρούμενες αὐτὲς φωνές, κύτταξε τὸ μοῦτρο αὐτό, ποὺ ἀστραφτε ἀπὸ τὴν τρελλή, λιμάρικη χαρά κι' ἔνοιωθε μέσα του πῶς αὐτὸς δὲ κλέφτης κι' δ χαμένος ἀνθρωπός, ποὺ εἶχε χάσει τὸ καθετὶ στὸν κόσμο, δὲ θὰ καταντοῦσε ποτὲ τόσο παλιάνθρωπος καὶ ταμαχιάρης καὶ πρόστυχος. Ποτὲ δὲ θὰ καταντοῦσε ἔτσι! Ο στοχασμὸς αὐτός, ποὺ τὸν ἔκανε νὰ καταλαβαίνῃ τὴ λευτεριὰ καὶ παληκαριά του, τὸν βαστοῦσε ἀκόμα κοντά στὸ Γαβρῆλο, στὴν ἔρημη ἀκρογιαλιά.

— Μ' ἔκανες εὐτυχισμένο! Φώναξε δὲ Γαβρῆλος καὶ πέροντας τὸ χέρι τοῦ Τσελκάς, τῶτριβε στὸ πρόσωπό του.

Ο Τσελκάς δὲ μιλοῦσε κι' ἔδειχνε τὰ δόντια του σὰ λύκος. Ο Γαβρῆλος ἔξακολουθοῦσε νὰ βγάζῃ δ, τι εἶχε μέσα του.

— Τί ίδεα μοῦ κατέβηκε, νάξερες! Καθὼς ταξιδεύαμε εἶδα τὰ λεφτά... Καὶ εἴπα μέσα μου: «Νὰ τοῦ κατέβαζα...»... ἔσένα δηλαδή-«μιὰ κουπιά στὸ κεφάλι... μὰ μοναχά! Τὰ λεφτά θάτανε δικά μου! Αὐτὸν θὰ τὸν ἔρριχνα στὴ γάλασσα», ἔσένα δηλαδή, κατάλαβες; Ποιός θὰ ωρούσε γιὰ τὸ χαμό σου; Καὶ νὰ σὲ βρίσκανε πάλι, οὔτε θὰ ωρούσανε ποιός, γιατί καὶ πῶς σὲ σκότωσε! Δὲν εἶσαι ἀνθρωπός ἐσύ νὰ γίνη φασαρία! Ανώφελος εἶσαι στὸν κόσμο! Ποιός δὲν δένει τὸν δρόμο, καὶ φρενιασμένο.

— Σήκω, ἀδέρφι! μουρμούρισε μέσα στὴν ταραχὴ τῆς βροχῆς, στὸ αὐτὶ τοῦ Τσελκάς.

Ο Τσελκάς συνέφερε καὶ σπρώχησε τὸ Γαβρῆλο, εἴπε μὲ βραχνιασμένη φωνή.

— Φύγε αὐτοδῶ!

— Συχώρα με, ἀδέρφι! Ο διάολος μ' ἔσπρωξε... ἔλεγε ὀλόενα δὲ Γαβρῆλος, τρέμοντας καὶ φιλώντας τὸ χέρι τοῦ Τσελκάς.

— Γκρεμίσουν! μούγκρισε δὲ ἄλλος.

— Συχώρα με! Συχώρα με!

— Γκρεμίσουν σου λέω, ἀμε στὸ διάολο! φώναξε δέξαφνα δὲ Γαβρῆλος κι' ἀνακάθισε στὸν ἄμμο. Τὸ πρόσωπό του ητανε χλωμό καὶ κακό· τὰ θολά του μάτια κλείνανε σὰ νὰ νύσταξε... Τί γυρεύεις ἀκόμα; "Εκανες τὴ δουλειά σου... πήγαινε τὸ λοιπόν. Τράβα!

— Εκανες νὰ σπρώξῃ τὸ Γαβρῆλο μὲ τὸ πόδι, ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὸν πόνο, μὰ δὲν τὸ κατάφερε κι' θάπεφτε κάτω ἀν δὲν τὸν βαστοῦσε δὲ Γαβρῆλος ἀπὸ τὶς πλάτες. Τὸ πρόσωπο τοῦ Τσελκάς ητανε τώρα κοντά-κοντά μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Γαβρῆλου. Κ' οἱ δύο τους ητανε χλωμοί, ἔλεεινοι καὶ τρομαχικοί.

— Ούστ!

Ο Τσελκάς ἔφτισε τὸ κοπέλι του στὰ μεγάλα, δραμάνοιχτα μάτια του.

— Ο ἄλλος σκουπίστηκε ταπεινὰ μὲ τὸ μανίκι του καὶ μουρμούρισε.

— Κάνε μου δ, τι θέλεις. Τσιμοδιά δὲ βγάζω. Συχώρεσέ με, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

— Μ... μία!

Ο Τσελκάς βρόγηξε, ἔβολε τὰ χέρια πίσω στὸ λαιμό, παρακύλησε δυὸ βήματα μπροστά καὶ γυρίζοντας κατά τὸ Γαβρῆλο ἔπεισε μὲ τὰ μοῦτρα ἀπάνω στὸν ἄμμο. Κούνησε τὸ ἔνα του σκέλι, ἔκανε νάνασηκάσω στὸ κεφάλι καὶ τεντώθηκε, σπαράζοντας σὰν τεντωμένη κόρδα. Ο Γαβρῆλος τότε τάχοκε στὰ πόδια, τρέχοντας ἀπάνω στὸν ἥσκιο ἐνὸς συννέφου, ποὺ κρεμνίστηκε στὴν καταντοῦσε στὸν πόδι τοῦ νεροῦ πετοῦσε στὸν ἄδρα.

— Αρχισε νὰ βροχῇ. Ανάροηα ή βροχὴ στὴν ἀρχή, ἔγινε πιὸ πυκνή, βαρειά κι' ἔπεισε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν σὰν χίλια φτενοπλεγμένα δίχτυα. Τὰ δίχτυα αὐτὰ πλεκόντουσαν τῶνα μὲ τὸ ἄλλο, κάνανε ἔνα μεγάλο δίχτυ καὶ σκεπάσανε τὸν πόλο της φτεναστηκε διάλεκτης στὴν τρελλή, λιμάρικη χάρια. Τὸ χέρι του βούτηξε σὲ μιὰ ζεστή, κόκκινη μῆσα. Τὸν ἔπιασε τρομάρα καὶ τραβήξτηκε, μὲ τὸ πρόσωπο χλωμὸ καὶ φρενιασμένο.

— Σήκω, ἀδέρφι! μουρμούρισε μέσα στὴν ταραχὴ τῆς βροχῆς, στὸ αὐτὶ τοῦ Τσελκάς.

Ο Τσελκάς συνέφερε καὶ σπρώχησε τὸ Γαβρῆλο, εἴπε μὲ βραχνιασμένη φωνή.

χυσις σᾶς ἐπαναλαμβάνω εἶναι ἀναπόφευκτος. Ή νηφαλίν· κριτική, μέσα εἰς αὐτήν τὴν σύγχυσιν, διμιαζεῖ μὲ σταγόνα ἥλαιου ωριπομένην εἰς τὰ κύματα τοῦ θανατοῦ.

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ τότε δὲν βλέπω τὸ μέσον, μὲ τὸ δροῖον θὺ μορφωθῆ ἡ καλαισθησία τοῦ κοινοῦ.

‘Ο κ. ΑΣΩΦ. Τὸ μόνον μέσον εἰναι ἡ ὑποχρεωτικὴ καὶ συνεχῆς τροφοδότησις τοῦ κοινοῦ μὲ τὰ ἔργα τῆς καλής τεχνῆς. Οἱ χωριάτις πρέπει νὰ τρέφεται ὑποχρεωτικῶς μὲ σφουγγάτο, ἔφις νὰ συνειθῇσῃ. ‘Οταν τὸ συνειθῆσῃ θὰ ιδῆ διτὶ εἰναι ὀργαίστερον ἀπὸ τὰ «κουκιά ποὺ ἔφαγε καὶ τὰ κουκιά ποὺ μολογᾶ», κατὰ τὴν παροιμίαν.

Ο ΜΑΘ. — Καὶ πῶς θὰ γίνη αὐτό;

Ο ι. ΑΣΩΦ. — «Απλούστατα». Ή «Νέα Σκηνή» π. χ. θὰ παίξῃ τὸ «Σάν τὰ Φύλλα» καὶ τὸ «Βαριετέ» τὴν «Κρήνην», διὰ νὰ πρόμεν τὸ φετεινά ἔργα, ἀπὸ τὰ μῆτερχοντα εἰς τὸν Ἀβερώφειον διαγωνισμόν. Δέκα φαβδύοιχοι θὰ πάρευσικονται εἰς τὸ θέατρον καὶ θὰ φαβδίζουν μέχρις αλματος ὅσους ἐκφράσουν ἀπαρέσκειαν ἡ ἀνίαν. Καὶ πάλιν τὰ ἴδια θέατρα θὰ παίξουν τοὺς ἀντίποδας τῶν ἔργων αὐτῶν, ἔστω καὶ ἀν μετέχοντες εἰς τὸν Ἀβερώφειον διαγωνισμόν. Οἱ ἴδιοι φαβ-

δοῦχοι θὰ φαβδίζουν πάλιν μέχρι λυποδυμίας, δοσούς
ἐκφράζουν τὸν ἐνθυσιασμὸν τους μὲ χειροκροτήματα
καὶ ἑπεφημίας. Καὶ οὕτα καθεῖξε.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἔξ ἐναντίας, θὰ πλημμυρήσουν.
"Ολοι όταν διέξουν διά νά ίδουν φαβδίζομένους τοὺς
ἄλλους. Εἰς τὸ ἔνα θέαμα, θὰ προστεθῇ δεύτερον και
τὰ θέατρα θὰ γίνονται έλκυστικώτατα.

Ο ΜΑΘ. — Ή ίδεα σας μὲ γαργαλίζει. Δὲν ήξενόω δῆμος ποῖος θὰ πληρώνῃ τοὺς φαβδόνυχους. Οἱ θεαταὶ πληρώνουν εὐχαριστῶς τὰ μαξιλάρια, διὰ νὰ μαξιλαρώνουν τοὺς συγγραφεῖς, ἀλλὰ ύποθέτω ὅτι δὲν θὰ στρέξουν ποτὲ νὰ πληρώνουν καὶ τὰ φαβδούχικά, διὰ νὰ οιεδίζωνται οἱ ίδιοι.

Ο. κ. ΑΣΩΦ. — Δέν έχω τὴν ἀπάίτησιν αὐτήν. Νομίζω ὅμιλος ὅτι οἱ διάφοροι φιλότεχνοι χορηγοὶ οἱ δόποι οἱ πετοῦν τὰ χρήματα τῶν διὰ διαγωνισμούς και βραβεῖα, θὰ προσέφερον πλέον οὐσιαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἀν ανελάμβανον τὴν δαπάνην τῶν ραβδουσικῶν.

Ο ΜΑΘ. — Ἡς κάμωμεν λοιπὸν ἔκκλησιν. Ἐν τῷ μεταξύ;

Ο π. ΑΣΩΦ. — Ἐν τῷ μεταξὺ ὅταν ἔνας σᾶς πλησίασθε εἰς τὸ θέατρον καὶ σᾶς εἰπῆ ὅτι μία ἀναγούλα είναι ἀριστούργημα, κατεβάσετε τοῦ μιὰν κατακέφαλα, χωρὶς νὰ προσθέσετε λέξιν. Καὶ ὅταν ἔνας ἄλλος σᾶς πλησίασθε καὶ σᾶς εἰπῇ ὅτι ἔνα ἀριστούργημα τοῦ ἔφερε ὑπὸν, κατεβάσετε τοῦ πάλιν δύο κατακέφαλα. Χωρὶς πολλὰ λόγια.

Ο ΜΑΘ. — Καὶ τοιουτορόπως ἡ κριτικὴ καταργεῖται. **Η** μάλλον μεταρουθεῖται.

Ο κ. ΑΣΦΟ. - «Η κριτική ἐπιτείνει τὴν σύγχυσιν. Δὲν τὸ εἴπαμεν; Ή Ἐλληνική κριτική κάμει κάτι περισσότερον. Τὴν δημιουργεῖ καὶ ἔκει ἀκόμη ὅπου δὲν ὑπάρχει. Θέλετε παραδείγματα;

Ο ΜΑΘ. — Περιττόν . . .

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΔΕΝ θά ἡθέλαμεν νὰ εἰμεθα ούτε νυχάκι τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀβερωθείου δραματικοῦ ἀγῶνος. Ενδισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ μέσον τῆς θεατρικῆς περιόδου καὶ τὸ ἀδήλον τρόπαιον τὸν ἄγνωστον Μιλτιάδον, «οὐκέ τις καθεύδειν» τοὺς πολυαριθμούς μηνοτῆρας τοῦ ἑπτάμηνος. Οἱ ἐπαναγμοί εἰς ἀνεγερθεῖσι τοις αὐτοῖς

«οὐκ ἔστι καθεύδειν». τοὺς πολυαρίθμους μνηστήρας τοῦ ἐπάθλου. Οἱ ὑπαινιγμοί, αἱ ἀντεγκλήσεις καὶ αἱ

φιλολογικαὶ ὄψιμαχία ἥρχισαν μὲν ἀρκετὴν σφοδρό-
τητα εἰς τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων. "Ἄλλοι ὑποδει-
κύνουν τὰ ἀξιοβράβευτα ἔογα, ποιὸν τὰ καλοῦδη ἀκόμη
ἡ ὑπενθύμησος ἐπιτροπῆ, ἀλλοὶ ἐγκαλοῦν συναδέλφους
των διτοὺς μὲν πονηρούν· ὑπαινηγμούνς θέλουν νὰ δυσχερά-
νονται τὴν θέσιν τῆς ἐπιτροπῆς, οἱ ἐγκαλούμενοι ἀπολο-
γοῦνται μὲ νέους ὑπαινηγμούς, αἱ ἐφημερίδες τάσσον-
ται, χωρὶς ἐπιφθάλξεις πλέον, ὑπὲρ τῶν εὐνοούμενων
των, τὸ κοινὸν διαιρεῖται εἰς κόμματα, ἀναλόγως τῶν
ὑμπατεινῶν τῶν ὅδαδων, καὶ τῆς ἐξασκουμένης ὑπο-
λογῆς, καὶ μόνοι οἱ τύλαιπωροι κριταὶ δὲν ἡξενδρούν
τινὰ κάμουν. Γνωρίζουν ἀπὸ τὰ προμητύματα, τί τοὺς
τεριμένει μετὰ τὴν κρίσιν. Καὶ — μα τὸν Θεόν καὶ τὸν
Μαμμωνᾶν — εἰναι νὰ νοσταλγήσῃ κάνεις τοὺς Λασσα-
τέοντος καὶ τοὺς Παντελίδείους, οἱ δποιοι κατώρθωσαν
πά μοιράζουν τὰς χιλίας των δραχμάς, χωρὶς νέναστα-
τώντων τὸν κόσμον εἰς τόσον ὀχληρόν, καὶ ὀλίγον
ἀπόδη βαθμούν.

Η περίφημος ἐκκαθάρισις τοῦ Πανέπιστημίου μᾶς ἐνθυμίζει τὸ ζήτημα τῶν ἀργομίσθων τοῦ προϋπολογισμοῦ. “Ολοὶ ἐφώναζαν τότε διὰ τοὺς κηφῆνας αὐτούς, τοὺς ἐκμυαιντας τὸν προϋπολογισμόν, καὶ ὅταν ἀλλέν τὴ στιγμὴ νά εὑνθίσθων καὶ νά ἔσδιωχθον ἀπό δὲ Πρωτανείον, δὲν εὐέρθη κάνεις. Απεδείχην ἐπισήμως διὰ ἀργόμισθοι δὲν ὑπάρχουν. “Ολοὶ ἐφώναζαν στάλιν ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον ήτο γεμάτον ἀπὸ ἐνυλοσχίτας. Ἁλλεν τὴ στιγμὴ νά καθαιρεθούν καὶ αὐτοὶ καὶ πτοεινύνεται διὰ οἱ καθαιρεθέντες εἰναὶ τὰ ἄνθιστα ματα τοῦ τόπου, ἐπισήμονες μὲ διεθνὴ φήμην, ἀνδρες κανοὶ νά τιμήσουν κάθε ξένον Πανεπιστήμιον. Καὶ ἡ πούποι ποὺν μᾶς ἔφερν ή ἐπάναστασις, διὰ νά σαρώῃ τοὺς σταύλους τοῦ νέου Αὐγείου, διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν παροιδία, παρασύνει μαργαρίτας καὶ ἀδάμαντας. Εἰς ἣν παράδοσιν οἱ θησαυροί, μόλις τοὺς ἄγγιζε κανείς, γίνοντα ἀνθρακες. Εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἀνθρακες, μόλις τοὺς ἐγγύηση κάνεις, γίνονται θησαυροί. Καὶ μέσα οἱ τὴν φαντασμαγορίαν αὐτὴν νομίζει ὁ ἀνθρωπος διὰ νοιερεύεται.

ΕΙΧΑΝ δίκαιοι οἱ διάφοροι ἐπιστολογράφοι νὰ διαδιαμαρτυρηθῶν διὰ τὰ νέα μεταλλικὰ μονόδρομα. Τί γυρεύει ἡ Θέτις ἐπάνω εἰς νόμισμα τοῦ Γεωργίου Α.; Χάθηκε καρια παράστασις τῆς συμερινῆς ζωῆς; Λιώνιας τὴν ἀρχαιότητα θὰ κοπιαῖξωμεν ἀντιγράφοντες; Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ κ. Ιακωβίδης εἰς τὸ χέρι τοῦ ποιού χρεωστοῦμεν ἔνα ἀριστούργημα πλαστικῆς, πλέον ἥθελησε ν' ἀποδῷσῃ τὰ τοῦ Καΐσαρος τῷ Καΐσαρι, εἰς τὰ ἀποδῶσωμεν ἡμεῖς. Ὁχι λοιπὸν δὲ ζωγράφος, ἀλλὰ διενθυτής τοῦ Νομιμάτου τὸν Μουσείον ἔδωκε ὃ πόδειγμα, λέγοντας βέβαια ὅτι ἐτοί θὰ μάθωμεν οἱ εοί. Ἔλληνες νὰ θαυμάζωμεν τὰ ἔργα των περογόνων των. Οἱ δικοὶ μας οἱ ἀπόδογονοι θὰ θαυμάζουν τὸ μέγεθος τῆς νεοελληνικῆς ἔκπντνάδας.

Ο συνεργάτης μας κ. Σκιάς ἀπαντᾷ δι' ἐπιστολῆς, τὴν διότιαν οἱ ἀναγνῶσται μας βλέπουν κατωτέρω, ήτοι τὸ δόλιγνα γραμμάτις ποὺ ἀφιερώσαμεν εἰς τὸ περα- μένων φύλλον ἔξι ἀφορμῆς τοῦ «Προτύπου Δημοτικοῦ Ξεγολείου» καὶ τῆς σχετικῆς γλωσσικῆς συζήτησεως. Ελέγαμεν τότε διτὶ δόλοκληρος ἡ λογοτεχνία μας κατε- τῆθη ἀπό τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τὴν διότιαν ὁ κ. Σκιᾶς ὀνόμασεν εἰς ἔναν ὅρθρον του διάλεκτου, καὶ ρωτούσαμεν τὸν κ. Σκιᾶν, πῶς συμβαίνει ὅστε δῶροι χεδόνιον οἱ ἄξιοι λογογράφοι τοῦ τόπου νὰ προτιμούν μίαν διάλεκτον — ἐάν διάλεκτος είναι — ἀντὶ τῆς κοινῆς των Ἐλλήνων λόγωσθε, η δοπία κατά τοὺς ἀντιφρο- σύντοιχούς αὐτούς.

Ο π. Σκιάδς μᾶς ἀπαντᾷ ότι ή λεγομένη δημιουρή έδειν είναι ἀλλο τίποτε πώρα ή καθαρεύοντα σκηνή. Ή ἐμπνεία αυτή δὲν μᾶς λύει καθόλου

τὴν ὀποιάιν μας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἐπιτείνει, διότι, κατὰ ἴσχυρότερον λόγον, θὰ εἰμπορούσαμεν πάλιν νὰ ἔρευνήσωμεν: Διατὶ οἱ λογοτέχναι τοῦ τόπου, ἀνθρώποι ποὺ ἐνδιαφέρομενοι ἐπιτέλουν διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἡσωρητέρων καὶ ὀκριβεστέρων ἔχορασιν τοῦ ἐνδιαθέτοντος αὐτῶν κόδιμου, νὰ προτιμήσουν ὅχι πλέον μίαν διάλεκτον, ἀλλὰ τὴν διεφθαρμένην καὶ ἐκχυδαίσμενην μορφήν μᾶς γλώσσης, ὅπων ἔχουν ἐμπόρος των τὴν καθαρὸν καὶ γνησίαν; Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἰμποροῦμεν νὰ πιστεύωμεν διτὶ δῆλοι αὐτοὶ οἱ αὐνθρώποι παρεφρόνησαν, φαινεται διτὶ κατὰ τι ἄλλο συμβιβαίνει, τὸ ὅποιον δὲν ἐπόσεξεν ἢ δὲν θέλει νὰ προσεξῃ ὁ κ. Σκιάς. Τὸ κατὶ αὐτὸ θὰ μᾶς ἔχειμάζοντο δυστυχῶς πολλὰ σιλίδες διὰ νὰ τὸ ἀνατυχέωμεν. Ο κ. Σκιάς εἰμποροῦσε νῦ μᾶς ἀπαλλάξῃ ὅπο τὴν φροντίδα αὐτῆν, ἐάν είχε καταδεχθεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ γραφέντα μέχρι σήμερον — καὶ δὲν είναι δύλιγα — αὐτὸ τοὺς δημοτικιστὰς ἐτί τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ὅπου κατ' ἐπανάληψιν ἐδόθησαν λεπτομερεῖς ἐπιστημονικαὶ καὶ πρακτικαὶ ἀπαντήσεις εἰς δῆλας αὐτάς τὰς ὀπορίας καὶ διατιλογίας, αἱ ὅποιαι κάθε φορὰν παρουσιάζονται ὡς νέαν.

Θάρκοσθιμῷεν ἐν τούτοις εἰς δύο λέξεις ἐπὶ τοῦ ζῆται τῷ ματός, ὅπως τὸ θέτει ὁ φίλος συνεργάτης μας. Ἡ δημοτική, λέγει, εἶναι ἡ καθαρεύουσα παρεφθαρμένη. Ἀλλὰ τί εἶναι πάλιν ἀντί της ἡ καθαρεύουσα κατὰ τὴν λογικήν του καὶ Σκιᾶ; Ἡ δέδια δημοτική, παρεφθαρμένη κατὰ διαφορετική τρόπον. Αἱ ἀκριβιότεροι λόγοι μεταβολῶν της εἶναι ταῦτα: Ἡ καθαρεύουσα ἐδημιουργήθη ὡς γνωτὸν τεχνητῶς ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἀντινομίας. Ἐπήρε τὸ δημοτικόν ὑλικὸν καὶ τὸ ἔχουσεν εἰς τὸ καλοῦται τῆς ἀρχαίας, φαινούμενον ποὺ δὲν παρετηρήθη εἰς καμίαν γλώσσαν τοῦ κοσμού. Ἡ δημοτικὴ ἐκφάστησε τὸ τυπικὸν της — φυσιολογικὸν προϊόνν γλωσσικῆς ἐξελίξεως — καὶ ἐπλουτίσθη λεκτικῶς ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν — ὅχι τὴν καθαρεύουσαν, ἡ δοπιά δὲν ὑπῆρξε ποτὲ αὐτόφωτον σῶμα, διὰ νὰ δανεισθῇ τὸ ἰδιόν της φων. Καὶ μὲν δὸλαδὴ ἔκπαν τὸ ἰδιόν. Ἐπλουτισθήσαν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον θησαυρὸν καὶ ὅχι ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Μὲ τὴν διαφορὰν διτὶ ἡ δημοτικὴ ἐπλουτισθή καὶ πλουτίζεται κανονικῶς καὶ κατὰ τοὺς γλωσσικοὺς νόμους, τοὺς ἐπιτρέποντας εἰς κάθε γλώσσαν νὰ προσλαμβάνῃ λέξεις ἀπὸ μιὰν ἡ ἄλλην, ὑπάγουσα ἀντὶ εἰς τὸ ἰδιαίτερον τυπικόν της — πρᾶγμα ποὺ ἔκπαν καὶ ἀπὸ τοῦ οἴητον ἀρχαίων — ἐνθὲ ἡ καθαρεύουσα ἡθέλησε νὰ πλουτισθῇ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερην πηγήν, παραλαμβάνουσα τὸ ὑλικόν της ἀμεταβλήτον καὶ ἀναφοροίων καὶ ἀναμιγνύουσα φύσην μήδην στοιχεία ἀρχαία καὶ νεώτερα καὶ παρουσιάζουσα ἔνα ἀσύμφυλον κράμα τὸ δόποιον μόνον ἡ μακρά συνίθεσα κατέστησεν ἀγεκτὸν εἰς τὰ ψυχορέα τεραία εἰδὴν τοῦ λόγου.

Νά δύο παραδείγματα: Ή καθαρεύουσα ἐπήρης τὸ ψάρι καὶ τὸ ἔκαιμα ὄφραίον ἡ δημοτικὴ ἐπῆρης τὴν βρόσιν καὶ τὴν ἔκαιμε τρύνση. Ή καθαρεύουσα ἔξαναγκάζεται ἐν τούτοις κάθημερινῶς νὰ μετριάζῃ τὰς ἀστειότητας τῆς μεθόδου της, ἀπανωμένην κάθε στιγμὴν τὴν μεθόδον της. Μὰ αὐτὸ δὲν κάμει ἀλλο τίποτε παρὰ νά αὐξένῃ τὸ ἀνακάτωμα τῶν ἀστικών λόγων. Δέχεται τὸ ψάρι τῆς δημοτικῆς καὶ τὸ βάζει μέσα εἰς τὸ τρυβίλον. Ἀλλὰ γλώσσα συγχράτουμενή με ἀνάλογα τους de forcé, δὲν εἰμιπορεί νά είναι ἡ κοινὴ καὶ ζωντανὴ γλώσσα ενὸς ἔθνους. Ή δημοτικὴ ἔχει μὲν τὸ μέρος τῆς τοὺς φύσικοὺς νόμους, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ζωὴν. Εάν δὲν ἐκαλλιεργήθῃ ἀκόμη, εἰς τὸ σημεῖον ποὺ ὅνειρευόμεθα δλοι, ἔχει δλα τὰ στοιχεῖα νὰ καλλιεργηθῇ. Τὸ μέλλον είναι δι' ἀπήτην καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ ὀλίγη προσοχὴ εἰς τὰ πράγματα καὶ ὀλίγη ἀμφιάλια προσκαταλήψεων, νά πεισθῇ καὶ δ. κ. Σκιᾶς, ὅπος ἐπεισθμεν δλοι μας.

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

·Ιδού ή ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σκιᾶ πρὸς τὰ «Παναθήναια»:
Φίλε κ. διευθυντὰ τῶν «Παραθηραίων»,

ΕΝ τῷ τελευταίῳ τεύχῃ τοῦ ὑμετέρου περιοδικοῦ (15-30 Ιουνίου 1910 σελ. 170) μνημονεύοντες τὴν ἐπώφησίν του πάντων ἔνεκα τοῦ ἐπικληθέντος «πρότυ πον δημοτικοῦ σχολείου» προκληθεῖσαν συζήτησιν περὶ γλώσσης, ἤτετε παρὸ ἐμοὶ νὰ ὀπτανήσως τὴν θεωρία τὴν καθαρεύονσαν ως τὴν μάλιστα ἐπικρατοῦσαν μορφὴν τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφοῦ ὡς λέγετε «τὸ θέατρον, τὸ μυθιστόρημα, τὸ ποίημα, τὸ διήγημα, γοράφωνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δημοτικήν». Δέννετε ἐπιχειρῶ νὰ ἔξετάσω κατὰ πόσον ὁ ὑμετέρος ἰσχυρισμὸς παριστᾶ τὴν πραγματικὴν κατάστασιν οὐδὲ νὰ κρίνω τὴν μογότεχνίαν, ἥν νονετεί. Περιοριζόμενος δῆμος εἰς μόνην τὴν ἔξετάσιν τῆς γλώσσης τῆς λογοτεχνίας ταύτης παρατηρῶ διτὶ πλανῶσθε ἐκλαμβάνοντες τὴν γλώσσαν, ἥν αὐτῇ μεταχειρίζεται, ώς δημοτικήν, ἐνῷ πρόγαμοι δὲν εἰνε ἄλλη τις, εἴμι αὐτῇ αὐτοτάτη ἡ καθαρεύονσα, ὑποβαλλομένη μόνον εἰς πρόχειρον τινα ἐκχυδαίστικην παραποτήσιν κατ’ ἀρέσκειν υπὸ ἔκστασιν τῶν γραφόντων. Καὶ παρὸ πάντα δῆμος τοιούτον ἐκχυδαίσμὸν ἀρκεῖ ἥ ἀπλουστάτη ἀνάλυσις τῆς γλώσσης τῶν λογοτεχνήματον τούτων νὰ καταδειξῇ διτὶ ἐκ τῶν συνιστώντων αὐτὴν διαφόρων στοιχείων ἥ μερις τοῦ λέοντος ἀνήκει εἰς τὴν καθαρεύονσαν, εἰς δὲ τὴν δημοτικήν ἀσυγκρίτως μικρότερον μέρος.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκχυδαῖομένων στοιχείων οἱ γράφοντες δὲν συμφωνοῦσιν οὗτε πρός ἄλλους οὔτε πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ μεταποιοῦσιν ἐπὶ τῷ δημοτικῷ τερούν οὐ μὲν τὰντα τὰ στοιχεῖα ὃ δὲ ἔκειναι καὶ συγχνότατα ὃ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ ἐκφράζει τὸ αὐτὸν πρᾶγμα δὲ τὸ μὲν κατὰ τὴν δημοτικήν, δὲ δὲ κατὰ τὴν καθαρεύουσαν, συμβαίνει ὥστε ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν περὶ ὃν πρόκειται λογοτεχνήματα εὑρίσκονται πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας ἀνευ οὐδεμιᾶς ἔξαιρέσεως, δηλαδὴ καὶ λέξεις καὶ τύποι καὶ σημασίαι καὶ φθογγολογία καὶ σύνταξις. Ἀνάμικτα δικαὶοι μετ' αὐτῶν εὑρίσκονται καὶ δημώδη στοιχεῖα ἄλλοτε ἄλλα κατὰ τὸ ἀρέσκειαν ἕκαστον, πάντοτε δὲ ἀνάρμοστα καὶ ἀσυμβίβαστα πρός τὰ τῆς καθαρεύουσας, ὥστε ἀπατᾶτε πολὺν τὸν γλώσσικη μορφὴ δλως ἀνώμαλος, ἀκατάστατος καὶ ἀλλοποδόσαλλος, εἰς οὐδένα κανόνα ἵπαγομένη. Οὐδὲν τὸ ἔργον τῶν γραφόντων τοιαῦτα λογοτεχνήματα δὲν είνει καλλιέργεια τῆς δημάδους, διότι δὲν μετατελεῖσθονται αὐτὴν πράγματι, ἀλλὰ σύγχυσις καὶ διασφορά τῆς καθαρεύουσας.

Αντί τῆς τοιούτης ἀπόπου καὶ ἀδικαιολογήτου γλωσσικῆς ἀναμίξεως νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἔβλαπτεν, ἀλλὰ μᾶλλον ὁφέλιμον θὰ ἦτο εἰς τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν, ἀν οἱ οὕτω γράφοντες προετίμων τὴν ἄμικτον καθαρεύουσαν, ἐν τῇ δύοις καὶ μέχρι τοῦδε ἔχουσαν γραφὴν λογοτεχνικά ζηγά αξιόλογα, καὶ εἰς τὸ μέλλον δύνανται γὰρ γραφῶσιν ἄλλα καλύτερα.

Ἐν τούτοις δῆμοις πρέπει νὰ παρατηρήσως ὅτι οὐδα-
μῶς θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχῃ ἐν ἀπάσῃ τῇ παρ-
ῆμιν λογοτεχνίᾳ ἡ αὐτὴ δομοιμορφος γλῶσσα, ἀλλὰ
τούναντίον νομίζω ὅτι μᾶλλον ὄφελυμον εἰναι πρὸς τὰ
παρόν νὰ ὑπάρχωσιν ἐν χρήσει διαλεκτικαὶ παρολλα-
γαι, ὅπως ὑπῆρχον καὶ παρὰ τοὺς ἀρχαῖους Ἑλλησιν,
ἢ ποιέας καθ' απάντα τὸν κρόνον μετεχοῖτεστο
διάλεκτον διάφορον τῆς τοῦ πεζοῦ λόγου, χωρὶς ποτὲ
τοῦτο νὰ προεξενήσῃ βλάβην τινά, ἀλλὰ μᾶλλον ὠφέ-
λειαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ κατέχομεν ἵκανον ἀριθμὸν δημο-
δῶν ἀρμάτων ἔξαιρέστου ποιητικῆς ἀξίας, ὑπάρχουσοι
δὲ καὶ παραδείγματα ποιητῶν εὐδοκιμῶν μεταχειρι-
ζέντων διάλεκτον περίποτον δομοῖς πρὸς τὴν τῶν
ἀρμάτων ἔκεινων; δινάμεθα νὰ καλλιεργήσωμεν καὶ
τὴν δημόδη ταύτην διάλεκτον ἰδίως μὲν ἐν τῇ ποιήσει
ἀλλ' οὐχ ἦτον καὶ ἐν τῇ πεζογραφίᾳ εἰς ὅσα εἶδη

φαίνεται ευδοκιμούσα. Τοῦτο οὐδεμίαν βλάβην δύναται νὰ προξενήσῃ οὕτω εἰς τὴν γλώσσαν οὗτε εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐπιβλαβές δῆμος καὶ ἀπότον θεωρῶ μόνον τοῦτο, ἡτοι νὰ γράψῃ τις ἔργον τι ἐν τῇ καθαρευούσῃ κατά τὰ ἑνέκατα καὶ ἐπειτα νὰ νομίζῃ διτὶ ὁφείλει νὰ ἐκχυδαΐσῃ ἐκ τοῦ προχειρὸν καὶ ὅπως τύχῃ τὸ ὑπόλοιπον ἐν δέκατον, ἔτι ἐπιβλαβέστερον δὲ νὰ νομίζῃ καὶ νὰ λέγῃ διτὶ ταῦτα πράττων γράφει δῆθεν τὸν δημοτικὴν καὶ νὰ ψάλῃ κατά τῆς καθαρευούσῃ μοιά σόσα.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

θΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον «Βαριετέ»: Ό «Πειρασμός», κωμῳδία εἰς 4 πράξεις, τοῦ κ. Γεργορίου Ξενοπούλου.

Η κωμοδία είναι κάτι τι τόσον τελικάτο, που χρειάζεται, για νά μη καταρκώσῃσης εἰς τα πολυτυμένα καμώματα χονδροκομένης φάρσας, χέρια πολυτισμένα καὶ λεπτά. Διότι πολὺ πιὸ εύκολα γλυστρά κανεῖς καὶ πέφτει, τὸν δρόμον παίρνοντας τοῦ γέλιου παρὰ τὸν δρόμον τῶν δακρύων. Τα δάκρυα πάντα ἔχεγγενικούν, καὶ τούτο ὑποσυνείδημα τοῦ νοιάθομε, τοῦ πολυτισμοῦ, τοῦ αἰσθήματος μηδὲν μένειν.

καὶ γι' αὐτὸ εὐκολά ἡμιπορθμεν τὸν ἀνεχθωμένην, ενα μετριον δράμα. "Οσο κι' ἀν είναι μέτριον, ὅμως δυνατὸν είναι νά μας συγχινήσῃ: πάντα μέσα τού τοις ἀνά-

Ο Δρογκάς συμφιλιώνεται μὲ τὴν γυναῖκα του, καὶ μολονότι μαθαίνουν δτὶ ή Καλλιόπη είναι ἡ περίφημη καμαριέρα τῆς Πολυξένης, τὴν κρατοῦν, γιατὶ ὅλοι σκανδαλισμένοι ἀπὸ τὴν ὄμορφι τῆς, τῆς βρίσκουσον κι' ἀπὸ μίαν δικαιολόγινην. Άπ' ὅλους οὐ Νίκος Παπαστάμους ὁ ἀνδρας τῆς Ἀγγέλας, μένει ἀπαθής, πρόγια πον ἔξορμος τὴν γυναῖκα του, ἢ δποίας τὸν λέει ἀκαλαιόσθητον.

γιζει την γυναικα του, ή όποια τον λειπ ακαλούσητον. Φέρουν τὸν καφέ, δὲ Νίκος καὶ ἡ Ἀγγέλα θὰ τὸν πιούν ἀπὸ ἓνα φλυτζάνι. Εἶναι αὐτὸ μία συνήθεια παλαιᾶς τρυφερότητος. — Φεύγουν δολοί, ἐκτὸς τῆς Ἀγγέλας καὶ τοῦ Νίκου ποὺ γένοντας στὸ ντιβάνι θὰ

Αγγέλας και τον Νίκου που γεροντάς στο νησί μας οι ήσυχασσουνε λίγο.—Στή στιγμή απόκοιμαται η Αγγέλα, κι' ό Νίκος, ο ἀπάνθης, φίλκνεται τῆς δούλως μη προστυπίζεται, εἰπε τούτον τούτους τορτούς. Ανενέστατα τῆς

Η «comédie» ήπο τύπον ενθυμυον, μὲ κομψούς καὶ χαριτωμένους διαλόγους, προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσῃ νὰ αἰσθανθῶμεν βαδυτάτας συγκινήσεις. Η comédie είναι ή νεωτέρα μορφὴ τοῦ παλαιοῦ, τραγικοῦ σοβαροῦ δράματος. Χαμογελά, δὲν γελά, καὶ πίσω ἀπὸ τὸ χαμογελό της, κρύβεται μὲ ἀριστοκρατικωτάτην διάκρισιν ὁ πόνος. Σπαράζουν λυγμοὶ φρικτότατοι μέσα σὲ χαμόγελα εὐγενικά. Σπὰ ἡ ψυχή, μὲ χάριν λυγίζοντας. Χωρὶς φωνάς, χωρὶς χειρονομίας τραγικάς, χωρὶς ἔσφωνήματα. Τέτοια μιὰ comédie, ἀπαρατηγητά ἐπαίχθυντο, προχθές, εἰς τὴν Νέαν Σκηνήν, ὁ «Poliche» τοῦ *Batâille*.

“Ο ‘Πειρασμός’ βέβαια τέτοια σωμάτεια δὲν είναι. Άλλα μήπως είναι φάρσα, λεπτή, δαντελλωτή, πολυτισμένη, σάν τα ἔλαφορά, σκερτοδέζικα κομψοτεχνήματα, τῆς ποντιαζέζικης ἐξυπνάδας;

χυνηγούν : «Νάξερες πόσες φορές συγκινοῦμα τη ζωή μου, πόσες φορές κλαίω μονάχη μου, τι είμαι έγω, λέω, νό με κάνουν έτοι ; γιατί νά μή μπορώ νά ζήσω μια στιγμή ήσυχη ”Α, είναι άπελπισία ! Και άμεσως παρακάτω : “Ολοι οι άντρες γέροι και νέοι, στα πόδια μου ! Τούς σέργων όπλο τη μότη, τούς κάνω νό, θι θέλω . . . Φέρνω τά σπάτια άνωκάτω. ”Από τη σοφίτα, ώ τά ηπόγεια. ”Ε, δεί είναι μικρό κυρδά

σπίτι της.
Φθάνει ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν πού ἡ ἀδελφή της, ἡ Ἀγγέλα Παπαστάμου, ἔτοιμαζεται νὰ πάρῃ στὸ Ζάππειον νὰ βρῇ καμαρέραν. Αὐτά τὰ μαθάνομεν εἰς τὴν πρώτην σκηνὴν ὅταν ἡ Ἀγγέλα μπαίνει νευρική, γιατὶ δὲν ἥμπορει νὰ κουμπωταρεῖ τὸν μπούστο της καὶ τοῦ κάκου παρακαλεῖ νὰ τὴν βοηθήσουν, πότε τὸν ἀδελφόν της τὸν Κοΐτωνα, πότε τὸν ὑποκέπτην της τὸν Κοσμᾶν.

άρχιζει ή παρέλασις: Ἀνοιγοκλεῖ ή πόρτα, μπαινο-
βγαίνουν ἀκατάπαυστα, πότε δὲ ἔνας πότε δὲ ἄλλος,
ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια πρόγραμμα, λέγονται τὰ ἴδια
λόγια, καὶ τελειώνει καὶ η τούτη πρᾶξις, μὲ τὴν ἀρδιάν
τῆς Ἀγγέλας, η̄ ὅποια συλλαμβάνουσα τὸν σύγχυγον
καὶ τὸν Νίκον στήν κάμερα τῆς Καλλιόπης, ἐπαναλαμ-
βάνει, τὴν τόσο ἀλλόκοτον φράσιν τῆς ἀδελφῆς της:
«Πολυξένη μου, ἔτσι τώρα καὶ ἔγώ, αἰσθάνομαι τόση
ἀρδιά, σάν να κατάπια μιὰ σαῦρα». Καὶ πέφτει ἡ
αὐλαία.

Δ' Πρᾶξις. — Ἡ Ἀγγέλα μελαγχολικὴ ἔξοφλει τὴν Καλλιόπην καὶ τῆς λέσι νά φύγη. Ἡ Καλλιόπη ἐδόθιμάνει εἰς τὴν αὐτάπάρησιν. Λέσι πώς τἀχατεῖ, αὐτὴ ἔξιτησε ἀπὸ τὸν Νίκον τὸ δαχτυλίδι. Ἡ Ἀγγέλα συγκινεῖται. Φεύγει ἡ Καλλιόπη καὶ ἔχεται ἡ Πολυξένη, καὶ ἀρχίζουν τὰ ἴδια μὲν καὶ τὰ ἀπαφόλλαχτα λόγια τῆς πρώτης πράξεως, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφορὰν διτὶ ἐδῶ δχι ἡ Ἀγγέλα, ἀλλὰ ἡ Πολυξένη φιλοσοφεῖ, καὶ θυμάνει ὅχι ἡ Πολυξένη ἀλλὰ ἡ Ἀγγέλα. «Ἐχεται μητέρα, καὶ ξαναλέσι ἡ αὐτὴ ὅσα εἰπεις τὴν πρώτην πρᾶξιν. Τότε εἰς τὴν Πολυξένην, τώρα εἰς τὴν Ἀγγέλαν. Καὶ εἰς ἑκείνην δὲ Μενέλαος ἔκαμε τὰ ἴδια ἄλλοτε. Ἀλλὰ αὐτὴ ἐπειδὴ ἦταν «ὑπὲρ τοῦ ρεῖτελέματος» δὲν τὸν ἔχωρισε ἀλλὰ τὸν ἐρεῖτελέμενον, καὶ ἀπὸ τότε γίνηκε διποτιστὸς σύνγονος τοῦ κόσμου. Μένει μόνον ἡ Ἀγγέλα, καὶ τὴν πιάνει πονόδοντος, ἔχεται δὲ Νίκος, καὶ γέλα, καὶ τὴν πιάνει πονόδοντος, ἔχεται δὲ Νίκος, καὶ μὲ τὴν μεθόδον τοῦ καφέ — συμφίλιονται. Καὶ τελειώνει ἡ πρᾶξις, μὲ τὸ πιστοποιητικὸν καλῆς διαγωγῆς ποὺ δίδουν στὴν Καλλιόπην, ἡ δοτία δὲν κρατιέται ἀπὸ τὴν χαράν της, βλέποντας τὸ συμφίλωμένον ἀνδρόγυνον. «Ἄ, τι χαρά μου, τὰ φτιάσετε κυρίσ; Πέρασαν ὅλα; Δόξα σου δὲ Θεός! Μιὰ πέτρα μου βγαίνει ἀπὸ τὸ στήθος (κλαίει). Γιατὶ ἐγὼ ἀγάπησα τὸ σπίτι σας».

πάντα στα σκοτάδια να περιμοι τη σωτηρία και να πάρει την πορεία της ζωής του. Και με την προσφορά που θ' ἀντικρύζουσή τὸν ἥλιο, νὰ πέσει νὰ πέσει την πάντα την πορεία της ζωής του. Κι' ἀλόμα εἰπε πώς : « ὅποιος τ' ἀκούσῃ καὶ τὴν γῆν παραμερθῶν ».

Αὐτὸς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ κ. Σενόπουλου. Καμιά πνοὴ πρωτοτυπίας κ' ἔξιπνάδας. Σκηναὶ μονότροπα ἐπαγαλαμβανόμεναι, γεματαὶ πολὺ πολειπομένα ἀστεῖαι κ' ἀπὸ κόλπα, ποὺ κήλιες φορέος ἀκούσαμε καὶ ἔνακούσαμε, κ' ἔχομε πιὰ βαρεσθῆ εἰς τὰς λαϊκὰς «κωμῳδίας», τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Τίποτε... νῦν μὴ προσθέσσει; Τὰ ἴδια καὶ τὸ ἀπαράλλαχτα ὁ σκαπτανέας καὶ οἱ κεφτέδες, οἱ τοιμιτές καὶ οἱ καρφίτσες, τὰ σκοντάματα μὲ τοὺς δίσκους καὶ τὰ φταρνίσματα, οἱ σφάλαιροι καὶ ὅλα τὰ ἐπίλυτα κόλπα καὶ ἀστεῖα τῆς «Σενόγον τοῦ Δολονοδάκη» τῆς «Νυχτερινῆς συνεντεύξεως» κτλ. κτλ.

Ἴσως ἀκόμα τὸ ἔργον τοῦ κυρίου Εενοπούλου νάνα μᾶς ὑπενθυμίζῃ μερικὰς ὡραίας ταινίας τοῦ κυνηγατογράφου.

Είναι άληθεια όλιβερωτάτη τόση έλλειψις πρωτοτυπίας. Για όνομα του Θεού! Ήπαρχουν τόσοι τύποι τσαχπίνικοι, ξέπνωνι καὶ καριτωμένοι, που είναι άνεξήγητον πᾶς, μιὰ ἀπὸ τοὺς κορυφώντας τῆς φιλολογίκης μας ζωῆς, κατώρθων νὰ συλλάβῃ ἑνα τόσο μικρότυνον τύπον, θεύλοντας νὰ περικλειστὴ μέσο σ' αὐτόν, τὸ δὲ τι μὲ δικαιολογημένην ἀξίωσιν θὰ ἔξητοῦμεν ἀπὸ τὸν τόσον ἀπατητικὸν του τίτλον.

Ἐπεμέναμεν περισσότερον ἀπὸ ὅ, τι ἀξίζει, εἰς τὴν κριτικὴν μᾶς φάρσας. Καὶ τὸ ἐκάμαμεν διότι, η̄ δσῆμαντη αὐτῇ ἀφορμή μᾶς φάνηκε πολὺ χαρακτηριστική δι’ δλην τὴν ἐποχήν μας: διὰ τὴν mentalité τῶν «λογίων» μας, διὰ τὴν συγχών πον ἐπικρατεῖ στὰ μναλά μας καὶ τίποτε σαφὲς καθαρὸν φωτεινογραμμένον δὲν μποροῦν νὰ διακρινούν.

“Η Μαργαρώνα μαρτυρά τη γηγενή πολιτεία της και προσκαλεῖ για νά την εξετάσῃ μοναχή της γηγενή λέει τά ίδια. “Ολα σάσα είπε του Φλώρου τά ξαμιλεῖ, και μόνο τώρα δείχνει και τό γιατρικό.

“Οταν δὲ Ἀνήλιας στὴν ἀγκαλιὰ τῆς κυρᾶς θᾶναι ἀποκομισμένος νὰ τὸν φιλήσῃ ἐκείνη πάνω στὸ στόμα, μὲν ἡ μεγάλο ἀτελείωτο φιλί, καὶ νὰ τονε ρωτήσῃ ἢν ἄλλη ἀπὸ κείνη ἀγαπᾷ. Θὰ τῆς τὸ δύολογήσῃ.

Καὶ ήρθε δὲ Ἀνήλιαγος καὶ ἀποκοιμήθιε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Πυργοδέσποινας, καὶ ἀπάνω ποὺ ἡ κυρά Ρήγη τὸν ρωτᾷ, νῦν καὶ ἀκούγονται αἱ σάλπιγγες τῶν φίλων του ὅπου τοῦ λένε νάφθη. Μᾶς δὲ Ἀνήλιαγος κοιμᾶται καὶ δὲν τὸν ἀκούει. Μόνον πιὰ σὰν δυνατὰ πατήματα στὶς σκάλες ἔχουνται, σταύματοῦν στὴν πόρτα τὴν κλεισμένην, ἀκούει δὲ Ἀνήλιαγος καὶ παίρνοντάς τα στὸν ὑπὸ του ἄσαν ἔχθρῶν ἐπίθεσιν πετιέται ἐπάνω καὶ τρέχει στὸ κλειστὸν παράθυρον νὰ δῃ. Εἴλαι δὲ ἔχθρος δὲ "Ηλίος ποὺ διλόχυρος" κύνεται ἐπάνω του καὶ τὸν λούζει διλον καὶ πεθαίνει δὲ Ἀνήλιαγος, ὅπως τὸ εἶπε ἡ Μοῖρα.

Αὐτὴ εἶνε ἡ παράδοσις ποὺ ὁ κ. Πολέμης ἐδραματοποίησε.

Αλήθεια είναι έκπληξικόν πάς ἄνθρωποι τῆς ἡλικίας τοῦ κ. Πολέμη, που ἀπὸ μικροὶ θεραπεύουν τὰς Μουσάς» δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντιληφθοῦν μεριὰ πράγματα, καὶ τόσον γενανταὶ καὶ ἐπιτόλαια καταπιάνονται ἔγα δοσιμιτικά. Δὲν ἔχουν νοιώσει μήτε τὸ ξετύλιγμα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ Εἰμαρμένη εἰς τὰς τραγῳδίας τῶν ἀρχαίων ἐκνέεντα τὴν μοῖραν τῶν θυητῶν, μήτε ἔχουν νοιώσει εἰς τὶ βάσεις ψυχολογικάς πρέπει συμερα τὰ νά στηοικῆντα νά δράμα για νά μᾶς διεγείρῃ τὸν φόβον καὶ τὸν ἔλεον.

Ενδιόσκουν μίαν ώραίαν παράδοσιν, πού δ λαδός μέσο εἰς τὴν θεομογόνον θαυματουργικήν του φαντασίαν διέπλασε καὶ τέλεια μὲ τὶς νεράδες καὶ μὲ τὶς μοῖρες ἔξηγωντας τὴν, παθάνεται καὶ συγκινεῖται, καὶ τὴν παραδόσιν αὐτῆν, ἀκεραίαν μὲ τὰς ίδιας χονδροειδεῖς διανοντικάς δικαιολογίας τὴν δραματοποιούν καὶ τὴν ἔξελισσον μπροστά σὲ ἀνθρώπους πολὺ ἀνωτέρας mentalité. Κ' ἔτοι μὲν ὡραία παράδοσις, πού ἐσυγκινεῖ τὸν λαὸν ὅταν τὴν ἐπλασε, γιατὶ ἐστριζεῖ τὴν ἀτάνω εἰς τὴν ίδικυν τοῦ τὴν ἀλήθευτα, πού παραδέχεται καὶ πιστεύει μοῖρες καὶ ἔξωτικά, μπροστά μας ἔτοι ἀπίθανη καὶ μωρόπιστη καταντῷ. Κ' ἐπομένως ἀδύνατον νὰ συγκινήσῃ. Διότι δ ποδῶς ὁρος τῆς δοματικῆς συγκινήσεως εἰναι ἡ πιθανότης καὶ ἡ γενικότης τοῦ πάθους. Γιά νὰ συγκινηθῇ, νὰ κλαψᾷ ἡ νὰ χαρῷ, πρέπει νὰ ἔσω πώς ὄσα μπροστά μου συγκρούονται καὶ ἔσποῦν, πιθανὰ εἰναι. Καὶ δχι μόνον πιθανὰ πρέπει νὰ εἰναι ἀλλά καὶ γενικά, πού νὰ μποροῦν καὶ σὲ μένα τὸν ίδιον νὰ συμβοῦν, κ' ἔτοι κ' ἔγω, ὧσταν τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος, νὰ παθαίνωμαι, νὰ χαίρωμαι ἡ νὰ πονῶ.

Καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ μία ὥραια ἐλληνικὴ παράδοσις γιὰ νὰ δημιουργήσῃ δρᾶμα. Πρέπει τὸν ἑσώτερον λόγον τῆς παραδόσεως αὗτης νὰ εὑδωμεν, τὴν οὐσίαν τὴν λογικήν της, τὸ τί ἔχουμε φύσιον ἀπὸ τὰ λαϊκά σύμβολα τῆς νεραΐδας καὶ τῆς μούρας, ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ, κι' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ μύθου ποὺ θὰ κατορθώσωμεν ἐμεῖς νὰ τὴν στηρίξωμεν ἐπάνω εἰς βάσεις ἀληθινὰς δὲ τὴν διανοητικήτη μας καὶ τὴν ἐπογήν μας, αὐτὴν θὰ δοιαστοποιήσωμεν.

Καὶ διὰ νὰ ἔξηγήσω καλύτερα τὴν σκέψιν μου μ' ἔνα παράδειγμα, πάραν τὸ γνωστότατον δημοτικὸν τραγοῦδι τοῦ Γιοφρυῖοῦ τῆς "Ἄστρας". «Σαρανταπέντε μάστοροι καὶ ἔξηντα μαθητάδες» δῆλημοις χτίζανε ἔνα γιοφρύ, που τὴν νύχτα ἐγκρεμίζετο. «Ἔχουμεν λοιπὸν ἔνα γιοφρύ που δεν μπορεῖ νὰ θεμελιώσῃ, ἔχουμεν ἔνα Πρωτομάστορα, ἔχουμεν καὶ τὴν γυναικά του, τὴν πανώρια. Ὁ λαὸς ποὺ πάντα ἀγοπᾷ μὲ τοὺς μύθους καὶ τὸ ὑπερφυσικόν, νὰ ἔξηγῇ τὰ κάπως δυσκολοειδιά-λυτα μυστήρια καὶ γεγονότα τῆς ζωῆς, ἔδωκε ψυχὴν εἰς τὸν ποταμόν, ποὺ ἄγριος καὶ πεινασμένος γκρέμιζε τὸ γιοφρύ, ζητᾶντας «ἀνθρωπινὸν πρέσα». Διώας λένε τὰ παραμύθια.

Κ' ἔπειτε νὰ στοιχειωθῇ ὅχι κανένας ἄλλος, παρὰ
ἡ ἴδια ἡ ὄφοροφη γυναικά τοῦ Πρωτομάτορα. Κι' ὅταν
στοιχειωθῇ, τότε καὶ μόνον στάθμη «σίδερο» τὸ
γυαφύρι.

Ἄν δοραμάτικὸς τὴν παφάδοσιν αὐτὴν τὴν μετέφερεν ἀκεραιόν εἰς τὸ δρᾶμα, καθόδου δὲν θὰ μποροῦσε νὰ συγνήνη. Διότι καλά γνωρίζουμε σύμερα πώς μήτε στοιχεῖα ὑπάρχουν, μήτε πυχνῶς ἔχει δὲν ο ποταμός, μήτε ἀνθρώπων λαλιά τὸ περιβάλλον. Μά απὸ τὸν μήδον αὐτὸν μία ἀλήθεια ἀνεβαίνει. Ο Πρωτομάστορας δὲν μποροῦσε νὰ στήσῃ τὸ γιοφύρι, κι' ὁ ποταμὸς εὔκολα μποροῦσε νὰ τοῦ τὸ παρασύρῃ, γιατὶ ἡ Γυναικά του ἥταν ὅμιοφρη καὶ δὲν τοῦ ἄφινε νοῦ νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ χραδέξῃ, σοφρὰ καὶ στερεά, τὸ σχέδιον τοῦ γηφυριοῦ. Καὶ μόνον διαν ἡ Γυναικά, ἡ πλανεύτρα καὶ θανατηφόρα, μᾶς λείψῃ, τότε μόνον θὰ μπορέσωμεν ἀνεμπόδιστα νὰ ἐκτελέσωμεν τὸ ἔργον τῆς ζωῆς μας.

"Ετοι, η παράδοσις αυτή έστηριχθη τώρα σε πάθη τού πιθανά και γενικά είναι και που καθένας μας μπορεῖ νό τα αισθανθῆ νά τού δάνακπότουν και νά τού πράξουν ήδονικάτη τού δάδομιν. Κ' έτοι μεταφερούμενη στήν mentalité μας ή λαϊκή παράδοσις, βαθύ-
κατα μας συνταρδύζει και μᾶς συγκινεῖ.

Αὐτὴν τὴν ἀντιληψιν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ
ήγορο πρόπει νά μπορή νά στέκεται, ἐκεῖνος πού μὲ τὰς
παραδόσεις μας θέλει νά δημιουργήσῃ ἔργα δραμα-
τικά. «Ενας ποιητής πρόπει πάντα μὲ σύμβολα νέα νά
τύνῃ τὰ παμπάλαια φαινόμενα.

΄Αλλιώς μπορεῖ νά σωρειάζῃ δύσους στίχους θέλει, νά περιποιήται τήν γλώσσαν γιά νά μην ξαφνιάσῃ τους θενάρα τά ρόδινα αντάκια «τού καλού κόσμου και ἐῶν αἱθύνσαν», μπορεῖ τεχνάσματα δύσα θέλει και πραγματεύεται νά βάζει γιά νά συμπληρώνη τά πεντά — πάντα τό έργον θά ήναι ψεύτικο, ἀνευρό και τερούλο.

Τέτοιο τὸ ἔργον τοῦ κ. Πολέμη. Ἀφοῦ δὲν μπόρεσε ὁ συλλάβης τὴν ἰδέαν τὴν γεννικήν τοῦ μύθου του, ὅλα πια παραλίνουν καὶ τοῦ ἔσεψενται. "Ολα μέσα στὰ χέρια του, τ' ἀσθενικά καὶ αἰσθηματολογικά, μικραίνουν, επειδοματοποιούνται καὶ στενεύουν. Μήτε μιὰ στιγμὴν δὲν μᾶς δίνει τὴν τραγικὴν συγχίνησιν ποὺ ἀπό μίαν τέτοιαν παράδοσιν δῆλοι μᾶς ἐπειριμένανεν. Μήτε μία χαρακτήρα σφιγκτοδεμένον, ἀλληθινόν, ζωντανὸν δὲν ἔχει. Ποιὰ εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ «Ἀνήλιαγον»; Τι εἶναι; Ποιὰ πάλι καὶ πότε σχηματίζεται μέσα του; Οταν δὲ πατέρας του, δ. Τρίκαρδος, τοῦ ἔξομολογεῖται ὁ μιστικὸν τῆς γεννήσεως του, δῆλοι ἐπειριμένανεν μίαν αἱλῆν μέσα του, νὰ σέργεται ὀλέθρια καὶ μὲ θανάτην περιέργειαν πρόδος τὸν ἀπηγορευμένον καφρόν, ὃ άκουγή τὰ τραγούδια τῶν πουλιών ἀπέξιο ἀπὸ τὰ ιπτλομανταλῷμένα παράθυρά του, ν' ἄκουγή τὸν κό-

μον ὅλον νὰ ξυπνᾷ καὶ νὰ χαιρετᾷ, δοξολογῶντας τὸν ἔρχομόν του ήλιον, καὶ νὰ θέλῃ καὶ ὁ Ἀνήλιασος ἀνδρίκια νὰ πεταχθῇ καὶ αὐτὸς ἔξω, νὰ χαρῷ καὶ αὐτὸς ὁ φῶς τοῦ ήλιου καὶ ἀς ἀποθάνῃ· Αὐτὰ ἡλπίζαμεν ἵς τὴν γ' πρᾶξιν καὶ τί βλέπομεν; Ἀνοίγει ἡ αὐλαία καὶ βάγιες κυκλώνουν τὴν πυρογόδεσποιναν καὶ χτενίουν τὰ μαλλιά της καὶ τραγουδούν αἰσθηματολογικὰ νούσια τραγουδία στὸν καθρέφτη:

"Ετοι, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς τραγικότητος, διπού ἐπειμέναμεν νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ ὁ ποιητής, δείχνοντάς μας ὃν Ἀντηλαιγον μὲ τὴν ζωὴν του νὰ πληρώνῃ τὸ φῶς οὐν θ' ἀντικούνει, κατορακυλοῦμεν στὸ ταπεινὸν καὶ

καμπήσιον ἐπίεδον τῆς αἰσθηματολογίας καὶ τοῦ γυναικισμού.

Ἡ Μοῖσα πάλιν, ἐπιτολαιότατα χαρακτηρισμένη· Ὡς ἔαν μὴ ἦτο παντοδύναμη, προστρέχει σὲ ταπεινά, ἀνικάνων μέσα, νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς σκοπούς της. Ἐπῆγινε νὰ μοιράνη τὴν αἰγαλίαγον εἰς τὴν κούνια του. Μᾶ νά, τὸ καντηλὶ τὸ σβύνει μιὰ πεταλούδα. Κ' ὅλη ἡ καταδίκη τοῦ Ἀιγαλίαγου, ὅλη ἡ πλοκή τοῦ δράματος, ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ φτερούγιασμα αὐτὸ τῆς πεταλούδος. Συμβολίζει τίποτε ἡ πεταλούδα αὐτὴ; Τί τραγουδώτατον θὰ ἥτο, ἐστω καὶ ἀν δῶς ἔξης ἐπαιρετο τὴν παράδοσιν ὁ κ. Πολέμης. Ἡ εὐτυχία ἔκεινη νὰ μᾶς εὐρῇ καὶ τὰ χέρια της λυγίζουν ἀπὸ τὰ δῶρα. Τὸ παράθυρον πίσω ἀπὸ τὸ δυτικὸν κοιμάμεθα εἰς τὴν κούνια μας, φωτίζεται ἀπλετα καὶ ἀντικρύζει το ἡ Ευτυχία καὶ ὀλοένα παροχωρεῖ νὰ μᾶς μοιράνη. Ξάφνου μιὰ πεταλούδιτα περνᾷ. Ἔνας λυγνοθύστης. Ἔνα ἄπλοιούτατον, ἀθώοτατον ἔντομον, ποὺ τίποτε δὲν συμβολίζει, εἶναι κάτι τυχαίον, συνηθισμένον, ἀσήμαντον, ποὺ μιτορεῖ καὶ νά μὴ περνοῦν. "Ομως ἔτυχε τώρα νά περάσῃ. Βρήκε ἀνοιχτὸ τὸ παράθυρο καὶ ὠργήνεται στὸ καντηλὶ καὶ τὸ σβύνει. Κ' ἡ εὐτυχία ποὺ ὀδηγούμενη ἀπὸ τῷ φῶς ἥρχετο νὰ μᾶς μοιράνη μ' ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, χάνει τώρα τὸν δρόμον της, δὲν βρίσκει τὴν πόρταν τοῦ σπιτιοῦ μας.

Πάντα κατί μικρό ἄθιδο, μιά πεταλούδισσα, μπορεῖ
να σύνησῃ καὶ πιὸ μεγάλην ζωήν· "Υπάρχει τραγικώ-
τερον, ἀλληλούτερον καὶ πιὸ εἰρωνικόν ὀντότερον σμα-
τῆς μοίφας τῶν θνητῶν;" ΠΕΤΡΟΥΧΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΣ

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

Μανώλη Καλομοίρη : «Τραγούδια γιὰ μιὰ φωνὴ μὲ πιάνο, καὶ δύο κομμάτια πιάνου»

ΔΥΟ νέαι ἐκδόσεις τοῦ ἐμτενευσμένου μας μουσικοῦ κ. Μανώλη Καλομοίρη, και ἀγγελία σειρᾶς διοκλήδων ἔργων ἑτοιμῶν πρὸς ἐκπύπωσιν, μᾶς δείχνουν δι τὸ ἀγαπητὸς συνθέτης ἐργάζεται ἀκούραστα, δίχως ν' σταματᾷ ἐμπρός εἰς κανέναν ἐμπόδιον, και δίχως ν' ἀποθαρρύνεται ἀπὸ τὴν ἀδισφορίαν τοῦ κοιμισμένου και ἔνεολάτρου κοινοῦ, ἀφού σύμενος εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν και τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν τὸν δίλιγον ποὺ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἐργασίαν τοῦ. Αἱ δύο νέαι ἐκδόσεις τοῦ Καλομοίρη είναι πρῶτον μία σειρὰ «Τραγούνδια γιὰ μιὰ φωνὴ και πιάνο» και δεύτερον «Αὐλὸγοιμάτια πιάνου». Τὰ τραγούνδια, χαριτωμένα, είναι γραμμένα μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀτομικότητα τοῦ Καλομοίρη, μὲ τὰς πολυτάλοχους ὄρμοιςς ποὺ ἔμφριαζουν κάποτε καὶ κρατοῦν πάντα τὸ ἐνδιαφέρον ἀγούσιοστον, μὲ τὰς υελωδίας τὰς πωτοτύπους.

Διά τό δύο κοιμάτια τού πιάνου ἀξίζει νά διμιλήσωμεν δλίγον ἐκτενέστερα: ἂν και δὲν εἶνε ἀπό τά ἔργα ἐκεῖνα εἰς τά δόποια ὁ Ἰδιος δ συνθέτης είπομεν νά διδή μεγάλη σημασίαν και νά στηριζει εἰς ουτά ἐπάνω τη φήμη του, εἶνε δόμας ἀπό τά μικρότερα ἐκεῖνα δημιουργήματα τῆς μουσικῆς φαντασίας πού γίνονται πολλές φορές ἀγαπητότερα ἀπό ἄλλα ἔργα μεγάλης πνοῆς. Ἐκτὸς αὐτού ἔχουν σημασίαν κατά τούτο, ὅτι εἶνε τα πρῶτα καλογραμμένα διὰ τὸ πιάνο ἔργα του — πιανίστιμες ὥπερ λέγονται.

Αἱ «Μπαλάντες» του, πλούσιαι εἰς ἔμπνευσιν, δύσκολα είμποροῦν ν' ἀποδοθῶν ἐπιτυχῶν, διότι τὴν στιγμὴν ὅπου τὰς ἔγραφεν, εἰδογάζετο μέσου τοῦ μια ὀρχήστρας αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ὄρχήστραν κονυμένην μέσα εἰς μερικὰς συγχορδίας, ὅπως συμβαίνει εἰς πολλά ἔργα τοῦ Γκρήγκου. Εἰς τὰ δύο νέα του ἔργα τὸ «Νυχτιάτικο» καὶ τὴν «Πατινάδα», τίποτε δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ μὴν είμποριν ν' ἀποδῷ μὲ τὸ πιάνο, μὲ τὸ δραγμανὸν δηλαδὴ διὰ τὸ δύπιον ἔγραφθασ. Τὸ πρώτον, τὸ «Νυχτιάτικο», ἔγει περισσήν περιπάνειαν καὶ χά-

τὸν τὸ πρῶτον μοτίβο ἔχει κάποιαν ἡδυπάθειαν καλό-
αιρινῆς ἀνατολίτικης νυκτιάς. Καὶ εἰνε τόσον εὐμορφα
καὶ σοφά μάκομά γραμμένο, μὲ μίαν κίνησιν τὸν φω-
τῶν καλομελετημένην ἀλλὰ καὶ ἐλαφράν, δίχως νὰ
υσούσῃ, ὅπτα ταριάζει εἰς τὸ ὑφος τοῦ κομματιοῦ!
Γό δεύτερον θέμα, σκεπτοσβίκο, χροιτωμένο, μὲ παρά-
ίενον κάπως ρυθμόν, μὲ συγκοπὲς πολὺ καλά βαλμένες,
σχηματίζει ἀντίθεσιν πολὺ εὐχάριστον μὲ τὸ ἀπάλλον
καὶ μελαγχολικὸν ὑφος τοῦ πρώτου θέματος.
Το δεύ-
τερον κομμάτι, ἡ «Πατινάδα» ἔχει εἰς τὸ μέσον ἔνα
εὐμορφὸν intermezzo ἀπὸ μικρὸς διακομιμένας φρά-
σεις εἰς τὴν ἀγαπημένην ἐλληνικὴν κλίμακα τοῦ Καλο-
μοίδην. «Ομοιάζει μὲ αὐτοσχεδίσμα καὶ εἰνε πολὺ^{τό}
χρονακτηριστικὸν καὶ υποβλητικόν.

Θέλω νὰ είπω μερικά καὶ διὰ τὴν ἑκδοσιν. Υπὸ μιᾶς ἐποψίας εἶναι πάρα πολὺ ἐπιμελημένη, δύον ἀφορᾶ δηλαδή τοὺς χρωματισμούς καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν μουσικῶν φράσεων. Ὄλα μὲν γεγάλια λεπτομέρειαν καὶ μάκροβιειαν σημειώμενα. Ἐπίσης καὶ αἱ κινήσεις τοῦ χρόνου ὑποδεικνύονται σαφέστατα μὲ τὸ χρονόμετρον τεῖς κάθε μεταβολὴν ωριμοῦ. Ἀλλ' ὁ Καλομοίρης συμπέτατο ἀκόμη καὶ πάντοτε ὡς μουσικὸς καὶ ὅχι ἢ παιανίας. Παραμελεῖ δύο σπουδαῖα ζητήματα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὁρθὴν ἔκτελεσιν τοῦ κομματιοῦ διὰ πάνο: τὴν δακτυλοθεσίαν καὶ τὸ pédale. Εἰναι ἀλήθεια ὅτι ἔνας καλλιτέχνης ἔκτελεστής ἐμπορεῖ μόνος ν' ἀναπληρωσθῇ αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν, ἀλλ' ὑπάρχουν τόσον δλίγοι γνωρίζοντες καλὰ τὴν χρήσιν τοῦ pédale, καὶ τὴν ὄφθιμην δακτυλοθεσίαν, δῆτε ἐνενήνητα τοῖς ἔκτατὸν καταστρέφωνται τὰ κομμάτια τοῦ ἔκτελούμενα ἀπὸ ἐρασιτέχνας. Τὰ αγρέας τοῦ ἀριστεροῦ χεροῦ θὰ τὸ παιζούν ὅλα κομμένα, διότι δὲν θὰ κοπιάσουν νὰ βάλουν τὰ σωστὰ δάκτυλα, αἱ δὲ ἀλμονίαι του, πολυπλοκοὶ καθὼς εἰνε, θὰ συγχέονται ἀφορήτως. Τοῦ δίδων αὐτὴν τὴν φιλικὴν συμβουλήν, ἐν ἀγαπᾷ τὰ ἔργα του, διότι πρέπει νὰ εἴνε βέβαιος ὅτι δὲν θὰ πέφτουν πάντοτε εἰς καλὰ γέραια.

ΑΥΠΑ ΘΕΡΟΥ

APXITEKTONIKH

‘Ο «Αγιος Νικόλαος:

ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ μέσα εἰς ἓν σχέδιον ἀφικτεκτονικὸν τοῦ κ. Ζάχου, νὰ ξῆ μια δυνατή ζωὴ. Καὶ ἀσύμη, μια ζωὴ ἐκλεκτή. Ἐκκλησία, εἶσοδος καλλιτεχνικού μεγάρου, φανταστική κρήνη, ἀπλῇ πύλῃ, καθαρή ἀπὸ τὰ σχέδια αὐτά, μὲ δικά του λόγια μιλεῖ τὴν ίδικήν του ζωὴν καὶ κάτι κελεύει: τὴν σκέψιν καὶ τὸ αἴσθημα.

“Ο “Αγιος Νικόλαος” τὸν δποτὸν ἐσχεδίασε διὰ τὸν Βόλον, εἶναι ἔνα δυνατὸν δεύμα τῆς ἑργασίας του. Βλέπεις τὸ χέρι ποὺ ἐργάζθηκε, δχι τυχαίως· ποὺ ζεύσεις, τὰ στοιχεῖα ποὺ παίρνει, νά τ’ ἀφομοιώνῃ πρός τὴν σκέψιν του, μὲ γνῶσιν καὶ μὲ αἰσθησιν, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τέχνην τὰ δανειζεται, εἴτε ἀπὸ τὴν βυζαντινήν, εἴτε ἀπὸ τὴν φύσιν κατ’ εὐθεῖαν. Τὴν παραδόσιον τὴν σβέται ἐνόσῳ δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν αἰσθητικὴν του. Κ’ ἔτσι, μέσω εἰς τὸ ἄνακάτεμον ποὺ ποιόστεται ἡ νεοελληνικὴ ἀρχιτεκτονική, ἔρχεται νὰ δώσῃ ἡ τέχνη τοῦ α. Ζάχου ἔνα ἔγω, ποὺ ήμπορεῖ ἀφοβά νά ειτῇ κανεὶς πώς δλένει ἀνοίγει τὸν καλὸν δρόμον, αὐτὸν ποὺ φέρει τὴν δημιουργίαν νέου ωδοῦ οὐκ ἐλληνικοῦ.

Αἱ δευτερεύουσαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος σπεύδουν ν' ἀναγνωρίσουν τὸν καλλιέχνην καὶ νὰ τοῦ ἄναθέσουν τὰ δημόσια κτίσια. Ἐμεῖς εἰς τὰς Ἀθήνας, κοιμώμεθά. Ἡς μὴ τὸ κρύβωμεν, ὅτι ἐπέσαμεν σὲ κακὰ χέρια. Οὔτε κἀν, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὅταν τὰ σπίτια τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἡναυασιά, ὅπως σῆμερα ἡ συνοικία τῆς Πλάκας, θὰ παρέχουν τὴν γραπτούτητα αὐτῆς, χαριτωμένους στολίδι περασμένης ζωῆς. Θὰ ἡναυ δειγματα ἐποχῆς ὃπου ἐβάδιζε στὰ σκοτεινά, χω-

"Ἄς τὸ νοιώσουν αὐτὸ δῆλαι οἱ φιλοδοξεῖαι τῶν διδακτόδων ποὺ ποζάρουν γιὰ ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον. Ἐκείνῳ ποὺ θά ἦτο πλέον χρήσιμον καὶ πλέον θεμελιωτικὸν νέον καθεστώτος θά ἦτο ἡ σύμπραξη τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων ὅχι διὰ νὰ καταρισθοῦν οἱ ἐπαρχιακοὶ συνδυασμοὶ ἄλλα διὰ νὰ χαραχθῇ νέος δρόμος πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Οἱ κοινοὶ συνδυασμοὶ πρὸς ἀποκλεισμὸν ἐκλογικοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰνε ἀνήθησον· οἱ κοινοὶ συνδυασμοὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἀνδρῶν ὀρετῆς καὶ δράσεως καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς λεγομένης διπλῆς Βουλῆς εἰς Ἐθνικὸν Συνέδριον διὰ τῆς συμμετοχῆς προσώπων ἐπιφανῶν τοῦ ἔων καὶ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, θά ἦτο ἡ ἐγκαινίασις νέας ἥθικῆς ζωῆς.

Χρειάζεται νὰ ἐφευρεθῇ ἔνα ψυχολογικὸν μέσον διὰ τὴν ἀναπτέρωσιν τοῦ ξεπειδόμενού φρονήματος. Ἀπὸ κεῖ θὰ ξεκινήσῃ ὅποιος ποθεῖ νὰ στερεώσῃ τὸ Κράτος.

Απὸ κράτος ποὺ ἔχει καλὰ ἄπομα ἡμπορεῖ νὰ
βγοῦν καὶ καλοὶ πολῖται. Ἐνα χέρι στερεόν ἡμπορεῖ νὰ
παρατάξῃ φάλαγγας. Σ' αὐτὸ μέσῳ ἔγκειται ἡ ζωτικό-
της τῆς φυλῆς. — Ἀλλὰ τέτοια ἐργασία δὲν γίνεται.
Καὶ δῶμας ἥτο ξηλευτὴ εὐκαλιά διὰ τὴν ἀναδημιουρ-
γίαν ἡ κατὰ τὰ ἄλλα ἄσκοπος διπλῇ Βουλῇ τῆς
Αναθεωρήσεως.

·ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΤΗΝ 4 Ιουλίου ν. η. ἀπέθανεν ὁ γνωστὸς γάλλος συνθέτης Λουδοβίκος Bourgault-Ducoudray. Μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας του Βελγίου, ὁ Ducoudray ἑπτήσεως μία απὸ τὰς πλέον τιμημένας καὶ δημοφιλεῖς μουσικάς φυσιογνωμίας. Ἐγεννήθη εἰς Νάντην τὸ 1840. Μὲ τὴν πρώτην φοράν ὅπου διηγωνίσθη, ἔτυχε τοῦ βραβείου τῆς Ρώμης. Ἐκεῖ εἰς τὴν Ρώμην, εἰργάσθη μὲ καταπλήκτικὸν ἔνδιλον, συνθέσας διαφόρους Καντάκλας μετάχια μελοδράματαν, καὶ ὀρκετηγὸν μουσικὴν ἐκτίλασσατικήν. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του κατά τὸ διάστημα τούτῳ είναι «Τύμος εἰς τὴν Χαράν», καὶ ἐν «Stabat Mater». Τὸ 1869, μόλις ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους, ἰδρυσε Χορδόβιαν Ἐρασιτεχνῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκτελέσεως τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ Μπάκ καὶ Χένδελ, τῶν ὅποιων ἦτο ἐνθουσιῶδης θαυμαστῆς. Κατόπιν ἔξεργάγη ὁ πόλεμος. Ὁ Ducoudray ἐπευεσε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς μέρος εἰς αὐτόν, ἐπολέμησε γενναίως, ἐπληγώθη, καὶ ἐτιμήθη μὲ τὸ στρατιωτικὸν μετάλλιον. Χάριν τῆς κλονισθείσης ὑγείας του ἐπέκεισε τότε ταξείδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐνθουσιάσθη καὶ συνικήνθη μὲ τὰ δημοτικὰ πας τραγούδια. Συνέλεξε πλείστα ἔξ αὐτῶν, καὶ κατόπιν δευτέρου ταξειδίου, τὸ δόποιν ἐγένετο μὲ ειδικὴν ἀποστολὴν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔξδικε τῷ Γραμμάτῳ δημώδῃ μέλη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, τὰς «Μελέτας ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς», καὶ τὰς «Ἀναμνήσεις μουσικῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα» καὶ Ἀνατολήν». Ἀργότερα ἔγραψε καὶ τὰς «Ἀπόκρεω τῶν Ἀθηνῶν» συμφωνικὸν ἔργον ἐπὶ Ἑλληνικῶν χορῶν. Ἐπὶ τοιάντων δόλοκληρα ἦτη ὁ Ducoudray ἔδιδασκεν εἰς τὸ Ωδεῖον τῶν Παρισίων ἴστοριάν τῆς Μουσικῆς, ἔκαιπεν ἀπείρους διαλέξεις, προσπαθῶν πάντοτε καὶ κατορθόνων νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς πάντοτε ἀκροατὰς του, τὸν ἐνθουσιασμὸν του διὰ τὸν μουσικὸν τοῦ δόποιον τὸ ἔργον ἐκάστοτε ἀνέλνειν. «Ἄν καὶ ὁ Ἰδιος ἔγραψεν ἀρκετά καὶ σημαντικά ἔργα, ἔδιδεν ὀλίγην προσοχὴν εἰς αὐτά, καὶ τὰ ἐγκατέλευτε μᾶλλον εἰς τὴν τύχην των, συγκεντρώνων δλας

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τὸν διερινοῦν μῆγας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὔγυνοντον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται εἰς τὸ τέλος μόνον τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλᾶ.

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιογροφίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, ἵστων ὅποιών δύν ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς, ἀγγέλλεται ἡ ἔκδοσις.

Ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος δίδεται εἰς τὸ «Βαριετὲ» ὁ «Νέος Κινηματογάφος τοῦ 1910» τοῦ κ. Πολυβίου Δημητρακοπούλου. Τὰ τραγούδια τῆς ἐπιθεωρήσεως συνέθεσε ὁ νεαρός συνθέτης κ. Κλέων Τριανταφύλλου.

Εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ «Συνδέομεν Ἑλλήνων Καλ-
λιτεχνῶν» διὰ τὸ διτλωμα τοῦ σωματείου, ἐβραβεύθη
τὸ σχέδιον τοῦ κ. Πέτρου Ρούμπου. Τὸ βραβευμένον
ἔργον τοῦ συνένθετο καλλιτέχνου θά δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ
πρόσφατες τεύχος.

Από τοῦ Ιδίου τεύχους τῆς 31 Αύγουστου τὰ «Παναθηναϊκά» θά δίδουν τὴν «Ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν» εἰκονογραφημένην ἀπὸ τὸν κ. Ρούμπον. Κάθε ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς τῆς πρωτεύουσας θ' ἀποδίδεται εἰς σκηνά παρέμβαντα ἐπὶ τὸν φυσικόν. Ή πνευματική ζωὴ, ή ζωὴ τῶν θεάτρων, τοῦ θεάτρου αὐτοῦ καλπά. Ή σελίς αὐτή, ἐλαφρὰ μαξὶ καὶ σοβαρά, ἀπὸ τὸ κονδύλι, γνωστοῦ καλλιτέχνου, θά γίνῃ στόλισμα τοῦ περιοδικοῦ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΩΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

*Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ 'Υπουργείου —*

¹ Έκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . . Δρ. 2,617.10

ΔQ. 2,624.10

Τὸ ἀπαιτούμενον διλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Υπολείπονται περὶ τὰς 900. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς δλους. "Ολοι ἔχησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στέχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐκευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὄδος Ἀριστοτέλους 35.

του τὰς δυνάμεις εἰς τὸ ἄνοιγγι τὰς καρδίας τοῦ
κοινοῦ εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν κατανόησιν τῶν μεγά-
κλασικῶν.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπῆρχεν ὁ πρῶτος ὅστις ὑπεστήθη οἵες τὴν ἴδεαν ὅτι ἡ λαϊκὴ τέχνη εἶνε ἡ πηγὴ ἡ ἀντεῖσθαις τούτοις ἀπὸ τὴν ὄποιαν καθέμε μουσικὸς πρόετει ν' ἀντλῆται ἐμπνεύσεις του. Κάθε ἔθνος πρόετει κατ' αὐτὸν νὰ ἔχῃ τὴν ἰδιαιτέρων του μουσικὴν γλώσσαν καὶ ἀπετρέψετο τὸν μουσικὸν κοσμοπολιτισμὸν ὃ δοτοῖς θὰ κατέστρεψε τὴν ἀτομικότητα κάθε ἔθνους, τὰς ὁραιάς ἀντιθέσεις αἱ δοτοῖς ἀκριβῶς δημιουργοῦν τὰς συμπαθείας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μεταξὺ τῶν διαφόρουν ἔθνικότητος καλλιτεχνῶν.

‘Η Ἑλλάς ίδιως χρεωστεῖ εὐγνωμοσύνην μεγάλην εἰς τὸν Ducoultay, διότι πρῶτος αὐτῷ ἔκαμε γνωστὸν εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον τὸν μουσικὸν θησαυρὸν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιών, καὶ Ἰωας, Ἰωας, ἔκαμε καὶ ἡμᾶς τοὺς ίδιους νὰ τὰ προσέξωμεν.

1. The first step in the process of creating a new product is to identify a market need or opportunity. This can be done through market research, competitor analysis, and customer feedback.

10. The following table shows the number of hours worked by each of the 100 workers in the sample.

10. The following table shows the number of hours worked by each employee in a company.

10. The following table gives the number of hours per week spent by students in various activities. Calculate the mean, median, mode and range.

1. The first step in the process of creating a new product is to identify a market need or opportunity. This can be done through market research, competitor analysis, and customer feedback.

10. The following table shows the number of hours worked by each of the 100 workers in the sample.

10. The following table gives the number of cases of smallpox reported in each State during the year 1802.

10. The following table gives the results of the experiments made by the author on the effect of the different factors on the rate of absorption of water by the soil.